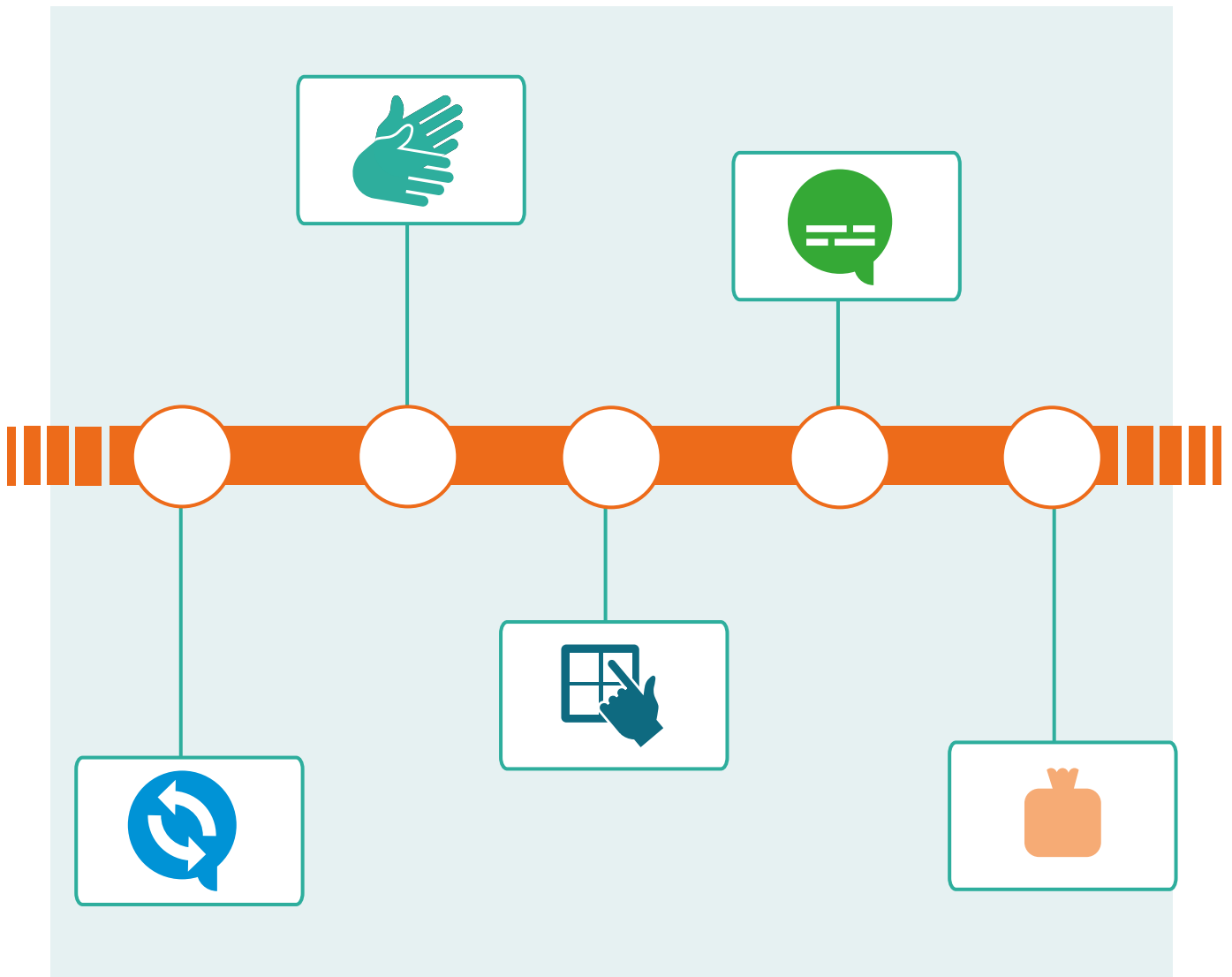

Päivi Rainò & Gun-Viol Vik

Tulkkausalalan tulevaisuudennäkymät

Asioimistulkkauksen, viittomakielen- ja kirjoitustulkkauksen sekä puhevammaisten tulkkauksen koulutustarpeista ja alan tulevaisuudennäkymistä

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Päivi Rainò & Gun-Viol Vik

Tulkkausalan tulevaisuudennäkymät

Asioimistulkkauksen, viittomakielen- ja kirjoitustulkkauksen
sekä puhevammaisten tulkkauksen koulutustarpeista
ja alan tulevaisuudennäkymistä

ISBN 978-952-456-386-4 (painettu)

ISBN 978-952-456-387-1 (verkkójulkaisu)

ISSN 2343-0664 (painettu)

ISSN 2343-0672 (verkkójulkaisu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 113

© Tekijät ja Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak)
Helsinki 2020

Taitto: Emilia Reponen
Kannen sekä kuvan 1 grafiikka: Johanna Havimäki

Päivi Rainò & Gun-Viol Vik

Tulkkausalan tulevaisuudennäkymät

Asioimistulkkauksen, viittomakielen- ja kirjoitustulkkauksen
sekä puhevammaisten tulkkauksen koulutustarpeista
ja alan tulevaisuudennäkymistä

Sisällys

Saatteeksi.....	8
1 Tulkkaukseen ja tulkkaukspalveluihin liittyvästä terminologiasta ja lainsäädännöstä.....	11
1.1 Asioimistulkkaukseen liittyvästä terminologiasta.....	11
1.2 Asioimistulkkaukseen liittyvän lainsäädännön kehityksestä	12
2 Tulkkikoulutusten kehitys.....	15
2.1 Viittomakielen tulkkien koulutus.....	15
2.2 Kirjoitustulkkien koulutus	20
2.3 Puhevammaisten tulkkien koulutus.....	20
2.4 Ruotsia tulkkaukikielenään käyttävien tulkkien koulutus vammaisten tulkkaukspalveluihin	20
2.5 Asioimistulkkien koulutus (puhuttu kielinä).....	21
2.6 Ammattikorkeakouluista valmistuneiden tulkkien lukumäärät.....	21
3 Diakin ja Humakin tulkkikoulutusten nykytila ja niiden kehittäminen.....	23
3.1 Koulutusten sisällöt	23
3.2 Työelämänäkökulma koulutuksissa	24
3.3 Ammattikorkeakoulujen profiilien kehittäminen.....	25
3.4 Korkeakoulujen välinen yhteistyö ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	26
4 Tulkkiluettelot ja tulkkirekisterit.....	27
4.1 Vammaispalvelutulkkausalan tulkkiluettelot ja tulkkirekisterit.....	27
4.2 Asioimistulkkien hakeminen rekistereistä.....	29
4.3 Oikeustulkit ja oikeustulkkirekisteri.....	29
5 Tulkkaukspalvelujen kysyntä ja tarjonta vammaisten tulkkaukspalveluissa vs. koulutustarpeen arviointi	31
5.1 Arvioita tulkkaukspalveluja tarvitsevien ja palveluja tarjoavien määristä.....	31
5.2 Hypoteeseja vammaisten tulkkaukspalveluissa tarvittavasta työvoimaresurssista	34
5.3 Muita markkinatunnuslukuja vammaisten tulkkaukspalveluista ja oletuksia alan työllistävyydestä.....	38
5.4 Vammaisten tulkkaukspalvelujen työvoiman tarve vs. ammattikorkeakoulujen opiskelijavolyymit.....	41
6 Tulkin työ elinkeinona vammaisten tulkkaukspalvelujen parissa tutkimuskyselyn ja tilastotietojen valossa	44
6.1 Taustaksi.....	44
6.2 Työsuhteen laatu ja palkkaus	45
6.3 Ammattiin sijoittuminen ja pysyvyys.....	48
7 Tulkkaukspalveluiden tulevaisuus ja osaamistarpeet, vammaispalvelutulkkaus	53
7.1 Tulkkaukusalalla näkemykset.....	53
7.2 Ammattikorkeakoulujen näkemykset.....	54
8 Tulkkaukspalveluiden tulevaisuus ja osaamistarpeet, asioimistulkkaus	57
8.1 Asioimistulkkauspalveluiden nykytila	57
8.2 Tulkkaukusalalla näkemykset asioimistulkkauspalveluiden tulevaisuudesta ja alan kehittämistarpeista.....	59
8.3 Ammattikorkeakoulun näkemykset tulkkaukusalalla tulevaisuudesta ja tulkkien osaamistarpeista.....	61

9 Teknologia ja tulkkauk	64
9.1 Keskeisiä käsitteitä	64
9.2 Etätulkkauksen käyttö	64
9.3 Tietokoneavusteisen tulkkauksen käyttö	65
9.4 Konetulkkauksen näkymiä.....	66
10 Johtopäätökset	68
11 Selvityshankkeen perusteella nousseita kehittämisehdotuksia	70
Loppusanat (Pirjo Hakala & Päivi Marjanen)	75
Lähteet	76
LIITTEET	84
Liite 1: Viittomakieltä tai viitottua puhetta käyttävien henkilöiden määrä Kelan järjestämissä tulkkauspalveluissa vuosina 2011–2019	84
Liite 2: Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut Kelan vammaisetuustilastoissa vuosina 2011–2019	85

Saatteeksi

Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak) ja Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak) ovat laatineet opetus- ja kulttuuriministeriön tuella selvityksen kuulo- ja puhevammaisten tulkeille sekä asioimistulkeille tarjottavan korkeakoulutuksen nykytilasta. Selvityksestä ilmenee myös, miten näiden koulutusten kehittämiseen jo kahden vuosikymmenen ajan orientoituneet ammattikorkeakoulut voisivat entistä paremmin vastata tulevaisuuden työmarkkinoiden tarpeisiin. Selvityksen piiriin kuuluvat Diakin asioimistulkkauksen koulutus sekä Humakin ja Diakin viittomakielen tulkkien ja puhevammaisten tulkkien koulutukset. Ne kaikki johtavat humanistisen alan ammattikorkeakoulututkintoon tutkintonimikkeellä tulkki (AMK).

Hankkeelle asetettiin viisi tavoitetta: Siinä kartoitettaisiin 1) tulkkauspalvelu- ja koulutuksen suorittaneiden työllistymisen ja asiakaskunnan tarpeiden nykytilaa, 2) millaista osaamista kielivähemmistöjä palvelevat asioimistulkit ja vammaisten tulkkauspalveluja koskevan lain tarkoittamia asiakasryhmiä palvelevat tulkit tulevaisuudessa tarvitsevat sekä 3) miten nykyiset ja odotettavissa olevat teknologiset muutokset mahdollisesti vaikuttavat tulkkien ja heidän asiakasryhmiensä toimintaan ja palveluihin. Lisäksi tulisi tarkastella, 4) millaisia uudistuksia tulkkauspalveluja käyttävien parissa tapahtuneet sosiodemografiset muutokset aiheuttavat tulkkausalan eri professioihin ja 5) millaisia muutoksia koulutustarjonnan volyyymiin ja koulutuksen sisältöjen kehittämistarpeisiin on työmarkkinoiden näkökulmasta odotettavissa.

Selvityshanke toteutettiin vuoden 2019 kesä–joulukuussa. Hankkeen aikana tehtiin 17:llä eri kerralla yksilö- tai ryhmähaastatteluja, joissa haastateltiin yhteensä 28 henkilöä: 17:ää tulkkauspalvelujen palveluntuottajaa (heistä osa toimii myös tulkkeina); viittä asiakkaita ja tulkkia edustavien etujärjestöjen edustajaa, kolme vammaisten tulkkauspalveluja järjestävän Kansaneläkelaitoksen (Kela) toimihenkilöä, kahta Humakin ja Diakin koulutuspäällikköä sekä yhtä tulkkausalan johtajana toiminutta henkilöä. Lisäksi kartoitettiin tulkkausalan kouluttajien näkemyksiä raportin piiriin kuuluvista aiheista Diakin ja Humakin lehtoreille suunnatulla kyselyllä. Tietoja koottiin myös syys–lokakuussa 2019 tehdyistä verkkokyselyistä, joista toinen oli suunnattu alan yrityksille ja toinen kuulo- ja puhevammaisten tulkkeina, asioimistulkkeina sekä tulkkipalvelukeskuksissa toimiville henkilöille ja heidän esimiehilleen. Ensin mainittuun saatiin 30 vastausta ja jälkimmäiseen 197 vastausta.

Lisäksi kerättiin tulkkausalan koulutukseen, työtehtäviin, työllistymiseen ja asiakaskuntaan liittyviä tilastotietoja niin opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta sekä Diakin ja Humakin omista tilastotietokannoista kuin myös Kelasta ja Tilastokeskuksesta sekä niiden tuottamista tilastojulkaisuista ja -tietokannoista. Vertailuaineistoina on hyödynnetty vuosina 2013 ja 2014 valmistuneille tehtyjä ammattikorkeakoulujen valtakunnallisia uraseurantakyselyjä (Humakin ja Diakin osalta) sekä Humakin yhdessä Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n (nyk. Kieliasiantuntijat ry) ja Akavan Erityisalat ry:n kanssa toteuttaman Tulkkien työsuhte- ja ansiokysely-hankkeen (2017–2019) tuloksia. Muita tietolähteitä ovat vammaisten tulkkauspalveluja valmistelleet ja niiden ensimmäisistä vuosikymmenistä raportoineet julkaisut ja tutkimukset, tulkkauspalveluihin liittyvät viranomaistekstit, lainsäädännön muutoksia ennakoineet ja säädösten vaikutuksia tarkastelleet seurantaraportit, ammattikorkeakouluissamme laaditut, tulkkausalan kehittämistä koskevat julkaisut sekä aihepiiristä laaditut, ylempiin yliopistollisiin tai ammattikorkeakoulututkintoihin liittyvät opinnäytetyöt.

Samanaikaisesti kartoituksemme kanssa on työ- ja elinkeinoministeriön tilaamana valmistumassa selvitys asioimistulkkauksen nykytilanteesta, erityisesti kotouttamiseen liittyvissä kysymyksissä. Selvitettäviä aiheita ovat olleet muun muassa KEHA-keskuksen (ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus) kunnille korvaamat tulkkaukset, tulkkien käyttäjäryhmien kokemukset ja asioimistulkkauksen ammattina Suomessa, asioimistulkkauksen koulutusväylät sekä alan kehitysnäkymät. Lisäksi Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti vuonna 2019 arvioinnin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen humanistisen alan koulutustarjonnan kehittämisestä ja profiloitumisesta. Arvioinnissa huomion kohteena olivat erityisesti tutkintojen osaamislähtöisyys ja työelämärelevanssi. Karvi esitti neljä kehittämissuosituksia: työelämärelevanssin huomioiminen humanistisen alan koulutuksissa nykyistä enemmän, osaamisen näkyväksi tekeminen ja sanoittaminen, digitaalisen osaamisen määrittäminen, sen suunnittelu ja toteuttaminen kokonaisuutena kansallisella tasolla sekä kansainvälistymisen kehittäminen nykyistä kattavammaksi ja syvällisemmäksi. Arvioinnissa todettiin, että ammattikorkeakoulujen humanistisen alan tutkintojen osaamistavoitteet vastaavat työelämän tarpeita ja että ammattikorkeakouluista Diakissa opiskelleilla oli muita humanistista alaa opiskelleita korkeampi tulotaso. Taustalla arveltiin olevan tulkkiopetuksen suorittaneiden muita valmistuneita parempi työllisyystilanne. Arvioinnin perusteella esitetyt keskeisimmät kehittämissuositukset ovat hyvin samansuuntaisia tässä raportissa esitettyjen kehittämistarpeiden kanssa. (Pyykkö ym. 2020.)

Nykyistä tilannetta hahmottaaksemme raportissa palataan aluksi ajassa taakse päin viittomakielen tulkkien – ja samalla myös suomalaisen asioimistulkkiopetuksen – alkuvaiheisiin (luku 2). Ennen sitä käymme ensimmäisessä luvussa lyhyesti läpi puhuttujen kielten ja viittomakielen asioimistulkkaukseen liittyvää terminologiaa ja lainsäädäntöä. Sen jälkeen esitellään ammattikorkeakouluissa tällä hetkellä tarjottavaa, vammaispuhe- ja viittomakielen tulkkauspalveluun ja puhuttujen kielten asioimistulkkaukseen liittyvää koulutusta (luku 3). Luvuissa 4–6 selvitetään erityisesti vammaisten tulkkauspalvelujen kohdalla tulkkien työllistymiseen ja koulutuksen tarvearviointeihin vaikuttavia hankinta- ja rekisteröitysmenettelyjä sekä työllistymistä käsitteleviä tilastotietoja. Vaikka vammaisten tulkkauspalveluissa ja puhuttujen kielten parissa asioimistulkkauksista tekeville saattaa olla muitakin työtehtäviä ja tulonlähteitä – esimerkiksi kääntäminen ja opetustehtävissä toimiminen – tarkastelemme tässä selvityksessä vain tulkkaustehtäviin liittyvää toimintaa. Luvussa 7 analysoidaan vammaisten tulkkauspalveluissa toimivan ammattikunnan ja koulutustahojen kyselyistä ja haastatteluista saatuja arvioita alalla tulevaisuudessa tarvittavasta osaamisesta. Puhuttujen kielten parissa toimivien asioimistulkkien työllistymisen reunaehdot ja osaamistarpeita käsitellään puolestaan luvussa 8. Molempien ammattikuntien visioita teknologian vaikutuksesta tulkkiin työhön on koottu lukuun 9. Johtopäätösten (luku 10) jälkeen, luvussa 11, tuodaan esiin selvityshankkeen myötä nousseita kehittämissuhteita.

Raportti on laadittu pääosin siten, että Päivi Rainò vastaa vammaisten tulkkauspalveluihin liittyvistä ja Gun-Viol Vik puhuttujen kielten asioimistulkkaukseen liittyvistä teksteistä. Rainò on koostanut luvut 1–2 ja 4–6, Vik puolestaan luvut 3 ja 7–11. Raportin jälkisanat ovat kirjoittaneet Diakonia-ammattikorkeakoulun vararehtori Pirjo Hakala ja Humanistisen ammattikorkeakoulun koulutusjohtaja Päivi Marjanen.

Helsingissä Mikkelinpäivänä 2020

Päivi Rainò ja Gun-Viol Vik

1 Tulkkaukseen ja tulkkauspalveluihin liittyvästä terminologiasta ja lainsäädännöstä

Asioimistulkkauksia tarvitaan muun muassa viranomaisen ja maahanmuuttajan välisessä asioinnissa sosiaali-, terveydenhuolto- ja koulutusalailla. Oikeustulkkaus on oikeuden istunnossa, poliisikuulusteluissa ja muissa juridisissa yhteyksissä tapahtuvaa tulkkausta. Oikeustulkkausta on pidetty asioimistulkkauksen alalajina, mutta erityisen vaativuutensa takia sitä voidaan myös pitää erillisenä tulkkauslajina.

Yhteiskunnan korvaamiin vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluihin kuuluvat sekä kieltenvälinen tulkkaus suomen ja suomalaisen viittomakielen tai ruotsin ja suomenruotsalaisen viittomakielen välillä että kielensisäinen tulkkaus – eli puheen tai viittomisen toistaminen sellaisenaan tai muokattuna (vrt. laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 133/2010, 4 §).¹ Asiakkaan tai toisen osapuolen puhetta selkeytetään toistamalla se esimerkiksi kuulovammaiselle asiakkaalle selvin huulten liikkein tai tukemalla viestin havaitsemista muin keinoin: Puhuttu viesti voidaan toisintaa visuaalisesti, esimerkiksi kirjoitetussa muodossa (kuten kirjoitustulkkauksessa). Selkeyttämisessä voidaan käyttää erilaisia puhetta tukevia tai korvaavia menetelmiä ja teknisiä apuvälineitä (kuten puhevammaisten tulkkauksessa). Kolmas vaihtoehto on tuottaa selkeästi artikuloidun puheen yhteydessä viittomia puhutun kielen kieliopillista järjestystä noudattaen (eli ns. viitottua puhetta). Kuulonäkövammaisille asiakkaille taas näönvaraisesti hahmotettava viitottu kieli voidaan muuntaa liike- ja tuntoaistilla havaittavaksi tulkkaukseksi.

1.1 Asioimistulkkaukseen liittyvästä terminologiasta

Tulkkausta käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa ei useinkaan muisteta sitä, että asioimistulkki ammattikunnan syntyvaiheet Suomessa sijoittuvat jo 1970-luvulle. Tällöin ryhdyttiin kehittämään *yhteiskunnallista tulkkipalvelua* (ks. Jääskeläinen 1985) edistämään viittomakieltä käyttävien kuurojen henkilöiden yhdenvertaisuutta. Tuolloinen käsite *tulkkipalvelu*² laajentui pian koskemaan myös kuulonäkövammaisten ja kuulonsa menettäneiden aikuisten kanssa käytettäviä muita, erityisesti kielensisäiseen tulkkaukseen kuuluvia keinoja. *Asioimistulkkaus*-termin avulla voitiin viittomakielisissä tulkkauspalveluissa erotella yhteiskunnallisen tulkkauspalvelujärjestelmän tunnistamat, muun muassa terveydenhuoltoon, työelämään, kotiin, perheasioihin, lasten koulunkäyntiin, tärkeisiin juhlatilaisuuksiin ja virastoissa asiointiin liittyvät tulkkaustehtävät muista, yhtä kaikki korvattavista tulkkaustilanteista (vrt. Sosiaalhallitus 1985 [1986]). Tällaisia olivat *vapaa-ajan tulkkaus* (tai ”vapaa-ajan tulkinta”) sekä edellisiä vaativampina osa-alueina pidetyt *opiskelutulkkaus* (myös: ”opiskelutulkinta”) ja *oikeustulkinta*. (Vrt. Leppänen & Hassinen 1984; Jääskeläinen 1985; Sosiaalhallitus 1985 [1986]³; Opetusministeriö 1990; Sosiaali- ja terveysministeriö 1990.)

Asioimistulkkipäätöksellä viitattiin alun perin viittomakielentaitoisten henkilöiden lyhytaikaiseen, noin 170 tunnin koulutus- ja harjoittelukokonaisuuteen (ks. esim. Leppänen & Hassinen 1984; Sosiaali- ja terveysministeriö 1990). Edellä mainittujen termien syntykontekstia kuvaa Kuurojen Liiton järjestämässä asioimistulkkipäätöksessä sen alkuvaiheista lähtien mukana ollut Aulikki Jääskeläinen vuonna 1985:

Oli syntynyt ajattelutapa, että on olemassa asioimistulkintaa, jossa yksi kuuro hoitaa asiansa keskustelemalla tulkin välityksellä kuulevan kanssa suhteellisen rauhallisessa tilanteessa. Tällaisen tulkinnan ei

¹Kela on tulkinnut 1.4.2020 lähtien vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluihin liittyvän lain tarkoittamiksi kieliksi myös muut kuin niin sanotut kansalliset viittomakielet (vrt. Kela 2020a, 2020c; vrt. viittomakielilaki 359/2015). Tämän uuden tulkinnan vaikutuksia tulkkauspalvelujen järjestämiseen taikka viittomakielen tulkkiin tuleviin koulutussisältöihin ei tässä raportissa ole ollut mahdollista puntaroida.

²Termi on sittemmin vakiintunut muotoon *tulkkauspalvelu*. Sitä käytetään vastedes myös tässä raportissa, ellei kyseessä ole suora sitaatti tai ellei historiallinen konteksti muuta edellytä.

³Sosiaalihallituksen 13.12.1985 päivätyssä, ns. yleiskirjeessä määriteltiin yhteiskunnan tuolloin korvaamat tulkkauspalvelut. Siinä luettiin myös oikeus- turvaan liittyvät asiat (kolari- ja onnettomuustapaukset, poliisikuulustelut, oikeus- ja siviilioikeudelliset asiat) asioimistulkintaan kuuluviksi tilanteiksi, ”joissa tulkkipalvelu voidaan katsoa välttämättömäksi” (Sosiaalihallitus 1985 [1986], 8).

katsottu vaativan tulkilta kovin suurta taitoa, koska kertaamisen ja tarkistamisen mahdollisuus tilanteessa oli aina olemassa. Ajateltiin, että valmiudet tällaiseen tulkintaan voitaisiin antaa jo viittomakieltä taitaville henkilöille suhteellisen lyhyellä tulkkipurssilla ja näin saataisiin nopeasti toimiva asioimistulkki-verkosto maahan. Ajattelutapa osoittautui toisaalta käytännölliseksi: Kuurojen Liiton resurssit riittivät pienimuotoisen koulutuksen järjestämiseen siinä vaiheessa kun muita yleisiä koulutuskanavia ei vielä ollut käytettävissä. - Ajattelutapa johti kuitenkin myös suuriin käytännön ongelmiin: kuurojen tulkkipalvelujen tarve ei rajoittunut asioimistulkintaan, vaan hyvin nopeasti alettiin tarvita hyviä simultaanitulkkeja kokouksissa, koulutustilaisuuksissa, opiskeluissa, vapaa-ajanharrastuksissa ja juhlatilaisuuksissa. Asioimistulkintaan tarkoitettut tulkit joutuivat yllättäen myös näihin tilanteisiin, pettymyksiä koettiin puolin ja toisin. Kuurojen oikeusturvan kannalta oli kyseenalaista myös ajattelu, ettei asioimistulkinta vaatisi tulkilta suuriakaan kielellisiä taitoja – onhan yleensä kysymys jonkin asiakkaalle merkittävän asian hoitamisesta parhaalla mahdollisella tavalla. (Jääskeläinen 1985, 74–75.)

Viittomakiel(t)en tulkkaukseen ja vammaisten tulkkauspalveluihin liittyvässä koulutuksessa ja kirjallisuudessa asioimistulkkauksella on yhä oma, selkeä viitekehysensä muun muassa opiskelu- ja konferenssitulkkauksen ohella. Vaikka nykyisessä, puhuttuihin kieliin painottuneessa tulkkausalan tutkimuskirjallisuudessa vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluissa alkuvaiheista lähtien mukana olleella *opiskelutulkkauksella* ei ole sijaa vielääkään, *konferenssitulkkaus* (ruotsiksi konferenstolkning, tolkning på konferens) ja *oikeustulkkaus* (ruotsiksi rätstolkning, tolkning i rätten) ovat kuitenkin yhteisesti tunnistettuja tulkkausmuotoja (vrt. Napier & Leeson 2016; Skaaden 2017). Sen sijaan asioimistulkkaus-termillä viitataan nykyisin puhuttujen kielten tulkkauksessa pääasiassa viranomaisessa puhuttujen kielten välillä tapahtuvaan toimintaan:

Asioimistulkkauksella tarkoitetaan suomalaisen viranomaisen ja maahanmuuttajan, pakolaisen tai muun ulkomaalaisen henkilön välistä keskustelun, neuvottelun tai kuulustelun tulkkausta pääsääntöisesti konsekutiivi- eli peräkkäispuhuntamenetelmällä (Leinonen 2001, 294).

Asioimistulkkaus on viranomaisen tai yksityisen tahon ja asiakkaan välisen asioimisdialogin (haastattelun, kuulustelun, neuvottelun, tiedustelun, selvitys- ja tiedonvälityskeskustelun, oikeudenkäynnin jne.) tulkkausta ensisijaisesti konsekutiivimenetelmällä mutta myös simultaanisesti. Asioimistilanteisiin voi liittyä myös monologeja. (Hietanen 2001, 288–289.)

Englanniksi asioimistulkkauksesta on aikaisemmin käytetty termiä *community interpreting* ja ruotsiksi *kontakt-tolkning* tai *dialogtolkning*. Nykyisin yhä enenevästi ovat käytössä *public service interpreting* (englanti) ja *tolkning i offentlig sektor* (ruotsi). (Ks. Skaaden 2017.) Esimerkiksi Hale (2011, 343) määrittelee asioimistulkkauksen seuraavasti: ”Public service interpreting - - is the type of interpreting that takes place between residents of a community. It is carried out in the context of the public services, where service users do not speak the majority language of the country.” Suomessa taas tulkkausalan eri kieli- ja ammattiryhmiä edustavat etujärjestöt ovat yhteisesti hyväksymässään asioimistulkinnon ammattisäännöstössä (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2013) määrittäneet asioimistulkkauksen geneerisemmin ”viranomaisen, yhteiskunnan virallisen institution tai jonkin muun tahon ja yksilön tai pienehkön ryhmän välisen dialogin tulkkaukseksi”.⁴

1.2 Asioimistulkkaukseen liittyvän lainsäädännön kehityksestä

Suomen perustuslain (731/1999) 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ”sen mukaan kuin niistä on laissa säädetty”. Vuonna 2010 säädetty laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) liittyy juuri tällaiseen sosiaalipalveluun (vrt. Eduskunnan oikeusasiamies 2019), joka rajataan lain 5 §:n mukaan seuraavia tarpeita ja käyttäjäryhmiä varten:

5 § Tulkkauspalvelun edellytykset

Oikeus tulkkauspalveluun on henkilöillä, jolla on kuulonäkövamman, kuulovamman tai puhevamman ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaistamaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

⁴Asioimistulkinnon ammattisäännöstön ovat 30.5.2013 hyväksyneet Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry, Käännösalan asiantuntijat KAJ ry, Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Suomen kirjoitustulkit ry, Helsingin seudun asioimistulkkiokeskus, Keski-Suomen tulkki-keskus, Kuuloliitto ry ja Kuurojen Liitto ry.

Laissa (133/2010) sen tarkoituksena määritellään laajemminkin vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden edistäminen yhteiskunnassamme. Tätä edellyttää myös vuonna 2016 valtioneuvoston asetuksella (27/2016) ratifioitu YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista lisäpöytäkirjoineen. Sen mukaan valtiovaltan tulee varmistaa vammaisille henkilöille yhdenvertainen pääsy yhteiskunnan järjestelmiin, tiedottamiseen ja palveluihin. Lisäksi tulee varmistaa, että heillä on oikeus käyttää virallisessa vuorovaikutuksessaan viittomakieltä, puhetta tukevaa ja korvaavaa viestintää sekä kaikkia muita valitsemiaan saavutettavia viestintäkeinoja, -tapoja ja -muotoja.

Kuurot, kuulonäkövammaiset ja kuurosokeat henkilöt ovat voineet saada yhteiskunnan rahoittamaa tulkkauspalvelua jo vuonna 1979 voimaan tulleesta niin sanotusta invaliidihuoltolain muutoksesta lähtien (invaliidihuoltolaki 907/1946, kumottu; laki invaliidihuoltolain muuttamisesta 581/[19]79). Tällöin lakiin lisättiin ”vaikeasti kuulovammaisille” järjestettävät tulkkipalvelut. Kuten edellä mainittiin, tuolloin tulkkipalveluilla (nyk. *tulkkauspalvelut*) viitattiin vain viittomakieliseen tulkkaukseen, vaikkakin kuurosokeiden kohdalla oli mahdollista käyttää muitakin menetelmiä. Varsin pian tulkkauspalvelut laajennettiin koskemaan myös kirjoitetussa muodossa tarjottavaa tulkkausta niille aikuisena kuulonsa menettäneille henkilöille, jotka eivät käyttäneet viittomakieltä kommunikaatiossaan. (Jääskeläinen 1985; Leppänen & Hassinen 1984; Hassinen & Rytönen 1986.) Kuulovammaisille myönnettiin tulkkauspalveluja invaliidihuoltona varallisuusharkintaa käyttäen, niin asioimiseen kuin vapaa-ajallekin, sosiaalihuollon suosittelujen tuntimäärien puitteissa enintään 120 tuntia vuodessa. Kuurosokeille henkilöille (nykylainsäädännössä ”kuulonäkövammaisille”) voitiin korvata kaksinkertainen määrä tulkkaustunteja. Lisäksi opiskelua varten oli mahdollisuus saada lisätunteja. Päätöstä tulkkauspalveluista haettiin suoraan sosiaalihuolluksesta, mistä päätöksenteko myöhemmin siirtyi kuntien sosiaalilautakunnille. (Leppänen & Hassinen 1984; Sosiaalihuolto 1985 [1986].)

Kun laki (380/1987) ja asetus (759/1987) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista astuivat voimaan vuonna 1988, asetuksessa ilmoitetut minimituntimäärät pysyivät samoina mutta korvausvelvollisuus siirtyi kunnille – tosin vasta vuoteen 1994 kestäneen siirtymäajan jälkeen. Tuolloin oikeus muuttui subjektiiviseksi, kuntalaisen lakisääteiseksi oikeudeksi. Tässä yhteydessä puhevammaistenkin henkilöiden katsottiin kuulovammaisten ohella kuuluvan lain määrittämien – työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistyksen tai muun syyn vuoksi tarvittavien – tulkkauspalvelujen piiriin. Vuonna 2007 voimaantulleella vammaispalvelulain muutoksella tulkkauspalveluoikeutta lisättiin vielä siten, että kuulo- ja näkövammaisten oli mahdollista saada vähintään 360 tuntia ja muiden vaikeasti kuulo- tai puhevammaisten henkilöiden vähintään 180 tulkkaustuntia kalenterivuoden aikana. Oikeus opiskelujen aikaiseen tulkkaukseen – siinä laajuudessa kuin henkilö sitä välttämättä tarvitsee opinnoista selviytyäkseen – pysyi entisellään. (HE 220/2009.)

Nyt voimassa oleva laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) mahdollistaa entisen laajuiset tulkkauspalvelut samoille kohderyhmille, mutta uuden lain myötä tulkkauspalvelujen järjestämis- ja rahoitusvastuu siirtyi takaisin valtiolle, so. Kansaneläkelaitokselle. Laki on toissijainen, ja sitä tulee noudattaa vain silloin, jos viittomakieltä tai jotakin kommunikaatiota selventävää menetelmää viestinnässään käyttävä henkilö ei saa riittävää ja hänelle sopivaa tulkkausta muiden lakien nojalla. Vuonna 2015 säädetyn viittomakielilain (359/2015) 4 §:ssä mainitaan osa niistä ensisijaisista laeista, jotka velvoittavat järjestämään tulkkausta viittomakieltä tai vammansa takia tulkkausapua käyttäville henkilöille:

Viittomakieltä käyttävän oikeudesta saada opetusta omalla kielellään ja viittomakielessä oppiaineena säädetään perusopetuslaissa (628/1998), lukiolaissa (629/1998)⁵, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998)⁶ ja muussa opetusta koskevassa lainsäädännössä. - - Oikeudesta käyttää viittomakieltä tai viranomaisen järjestämästä tulkitsemisesta ja kääntämisestä säädetään hallintolaissa (434/2003), hallintolainkäyttölaissa (586/1996)⁷, esitutkintalaissa (805/2011), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000), potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992), ulosottokaareissa (705/2007), vankeuslaissa (767/2005), tutkintavankeuslaissa (768/2005), poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) sekä muussa eri hallinnonaloja koskevassa lainsäädännössä.

⁵Laki on kumottu lukiolailla (714/2018), joka on ollut voimassa 1.8.2019 alkaen.

⁶Laki on kumottu lailla ammatillisesta koulutuksesta (531/2017), joka on ollut voimassa 1.1.2018 alkaen.

⁷Laki on kumottu lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019), joka on ollut voimassa 1.1.2020 alkaen.

Asioimistulkkien tarve nousi puhuttujen kielten osalta Suomessa esille ensimmäisten pakolaisryhmien saapuessa Suomeen 1990-luvun alussa (Leinonen 2001, 295). Sen jälkeen alkoi asioimistulkkien kouluttaminen pakolaisten ja maahanmuuttajien aseman turvaamiseksi. Nykyisin tulkkausjärjestelyihin velvoittaa myös ulkomaalaislaki (301/2004), jonka 203 §:ssä säädetään: ”Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta tai kääntämisestä, jos ulkomaalainen ei osaa kielilain (423/2003) mukaan viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä taikka hän ei vammaisuutensa tai sairautensa vuoksi voi tulla ymmärretyksi”.

Edellä mainitut lait liittyvät Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 2 momentissa mainittuun yhdenvertaisuuden turvaamiseen: ”Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”. Lait velvoittavat siis viranomaisia ja toimihenkilöitä järjestämään tulkkaus- tai käännösapua myös puhuttujen kielten välillä sekä vammaisuuden että kielen perusteella, silloin kun he eivät hallitse asiakkaan käyttämää kieltä. Muista vastaavista säädöksistä mainittakoon vielä laki kotoutumisen edistämiseksi (1386/2010), laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä (116/2002) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2010/64/EU) oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä. Molemmipuolisen ymmärryksen varmistaminen tulkin avulla henkilöstön ja asiakkaiden kesken tuodaan esiin myös Opetushallituksen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018a), jota sekä kuntien, kuntayhtymien että yksityisten palveluntuottajien tulisi noudattaa.

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) oikeuttaa kaikki ne kuulo- ja puhevammaiset henkilöt, jotka kykenevät ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja joilla on käytössään toimiva kommunikointikeino, saamaan yhteiskunnan kustantamia tulkkauspalveluja. Tämän lisäksi opiskeluun liittyvää tulkkauspalvelua on järjestettävä siinä laajuudessa kuin henkilö välttämättä tarvitsee perusopetuksen jälkeisistä opinnoista selviytyäkseen. Vammainen henkilö voi käyttää palvelua kaikessa toiminnassaan eri elämäntilanteissa: työssä, asioimisessa, koulutuksessa, harrastuksissa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa – myös matkustaessaan eri paikkakunnalle tai ulkomaille. Palvelu on vammaisen henkilön ulottuvilla koko elämän ajan, ja hän tilaa sen itse. Puhuttujen kielten asioimistulkit puolestaan toimivat viranomaisen aloitteesta ja tilauksesta, ja vain niin kauan kuin asiakkaan ja viranomaisen väliltä puuttuu yhteinen, toimiva kieli.

Lakia vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) tulee siis soveltaa sen 3 §:n mukaisesti vastasitten, jos tulkkausta ei muun lainsäädännön perusteella voida järjestää:

Tämän lain mukaista tulkkauspalvelua järjestetään, jos vammainen henkilö ei saa riittävää ja hänelle sopivaa tulkkausta muun lain nojalla.

Tulkkauspalvelua voidaan kuitenkin järjestää, jos muun lain nojalla annettavan palvelun saaminen viivästyy tai palvelun antamiseen on muu perusteltu syy.

Näin esimerkiksi hallintolain (434/2003) 26 §:n mukaan viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos 1) romani- tai viittomakieltä taikka muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä tai 2) asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi. Saman pykälän mukaan tulkkausta tai kääntämistä voidaan järjestää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta ymmärtävän riittävästi asian laatuun nähden. Lisäksi todetaan, että viranomaisen voi huolehtia tulkkaamisesta ja kääntämisestä myös muissa asioissa kuin laissa mainitun asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi.

2 Tulkikoulutusten kehitys

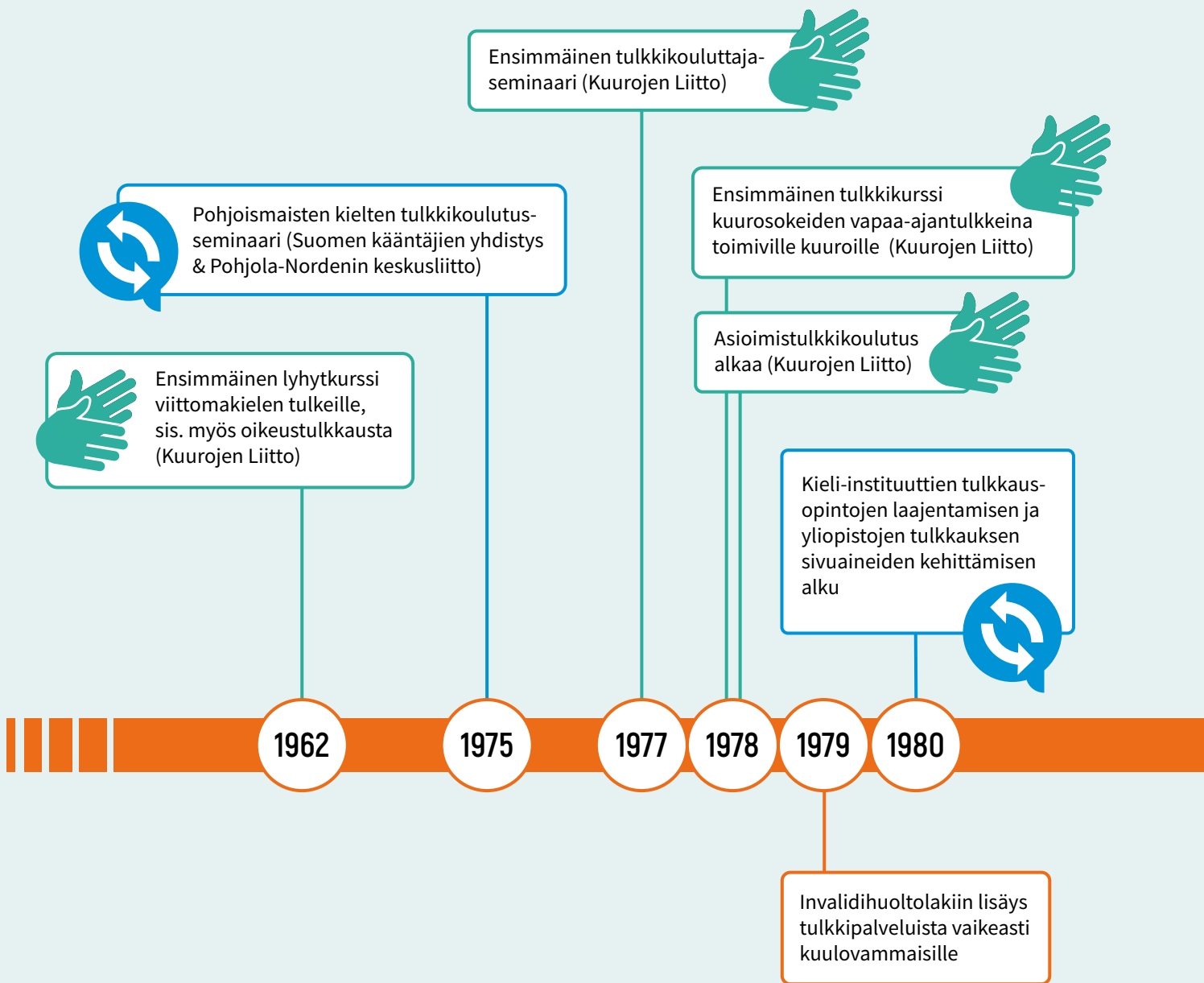
2.1 Viittomakielen tulkkien koulutus

Diak ja Humak ovat ainoita korkeakouluja Suomessa, jotka kouluttavat viittomakielen tulkkeja sekä viittomakielisten että muita kommunikaatiomenetelmiä käyttävien kuulo- ja puhevammaisten henkilöiden vuorovaikutuksen tueksi. Vammaisten henkilöiden tulkkaukspalveluja, osallisuutta ja kielellistä saavutettavuutta tukeva lainsäädäntö kehittyi maassamme ensin Kuurojen Liiton 1960-luvulla aloittaman ja sittemmin myös muiden vammaisjärjestöjen vaikuttamistyön tuloksena – kuten tulkkauksen koulutusta palvelevat koulutus-rakenteetkin. Ensin tulkkien koulutukseen paneutuivat vammaisjärjestöt, sieltä se siirtyi vapaan sivistystyön pariin ja vuosituhaten vaihteessa edelleen ammattikorkeakouluihin.

Viittomakielelle tulkkauksen historia Suomessa alkaa itse asiassa jo 1800-luvun puolivälin vaiheilta. Silloin perustettiin ensimmäiset kuuroille tarkoitetut oppilaitokset, joissa käytettiin Ruotsista maahamme kotiutunutta viittomakieltä. 1860-luvulta (esim. Åbo Tidningar 1860) löytyvät ensimmäiset maininnat viittotun ja puhutun kielen välisestä tulkkauksesta kouluissa järjestetyissä tilaisuuksissa. Tuolloin, samoin kuin seuraavien sadan vuoden ajan, kielenvälittäjinä toimivat vapaaehtoiset – kuurojen henkilöiden kuulevat sisarukset ja lapset sekä myöhemmin kuurojen parissa työskentelevät henkilöt, kuten opettajat, papit ja diakonissat (esim. Salmi & Laakso 2005; ks. myös Napier 2015).

Ensimmäinen viittomakieliseen tulkkaukseen ja erityisesti oikeustulkkaukseen keskittynyt kurssi järjestettiin Kuurojen Liitossa vuonna 1962. Mutta vasta vuonna 1976 liitto saattoi, laajaan selvitystyöhönsä vedoten (Jalonen & Pohjonen 1975) alkaa suunnitella varsinaisen tulkikoulutuksen organisointia opetusministeriön asettamassa työryhmässä. Kahden tulkikouluttajaseminaarin jälkeen Kuurojen Liitto järjestikin vuosina 1978–1985 Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tuella noin kahden vuoden pituisia, 170 tunnin mittaisia asioimistulkikoulutuksia, joihin sisältyi kolmen lyhyen kurssijakson ohella myös harjoittelua. Vastaavanlaisilla lyhytkursseilla Kuurojen Liitto koulutti vuodesta 1978 alkaen kuuroja henkilöitä kuurosokeiden vapaa-ajantulkeiksi. Vuodesta 1985 lähtien se järjesti myös varsinaisia kuurosokeiden tulkkaukseen keskittyviä asioimis-tulkikursseja. (Jääskeläinen 1985; Hassinen & Rytönen 1986.)

Aluksi asioimistulkikoulutukseen hakeutui henkilöitä, joilla oli jo ennestään viittomakielen taitoa ja kokemusta tulkkina toimimisesta. Vähitellen mukaan tuli yhä enemmän viittomakieltä vieraana kielenä opiskelleita, jolloin lyhyt asioimistulkikoulutus alkoi osoittautua riittämättömäksi. Vuonna 1982 kouluhallituksen työryhmä esitti pitemmän, viittomakielen opistotasaisen tulkikoulutuksen järjestämistä. Vuonna 1983, Turun kristillisessä opistossa aloitettiin vuoden pituinen ammatillissivistävä viittomakielen tulkkien koulutuslinja. Vuonna 1986 se muuttui kaksivuotiseksi ammatilliseksi koulutukseksi. Samalla viittomakielen tulkkeja alettiin kouluttaa myös Kuopiossa Pohjois-Savon kansanopistossa, jossa aiemmin oli toiminut viittomakielen opettajakoulutuslinja. Kun opistojen viittomakielen tulkkien koulutus piteni kolmivuotiseksi vuonna 1988, koulutuksen sisältöihin lisättiin uusina asiakasryhminä kuurosokeat, huonokuuloiset ja kuuroutuneet (kuulonsa aikuisena menettäneet) henkilöt. Opiskelijat saivat valmiudet toimia myös viittomakielen opettajana. Koulutusta pidennettiin edelleen puolella vuodella sen siirryttyä vuonna 1998 tuolloin perustettuihin ammattikorkeakouluihin Diakiin ja Humakiin. Vuonna 2003 koulutusohjelma laajeni nykyiselleen, nelivuotiseksi 240 opintopisteen laajuiseksi kokonaisuudeksi. (Leppänen & Hassinen 1984; Jääskeläinen 1985; Hassinen & Rytönen 1986; Keltanen 1998; Salmi & Laakso 2005; Nikoskinen 2010.) Ks. kuvio 1.

Viittomakielen tulkkauk-

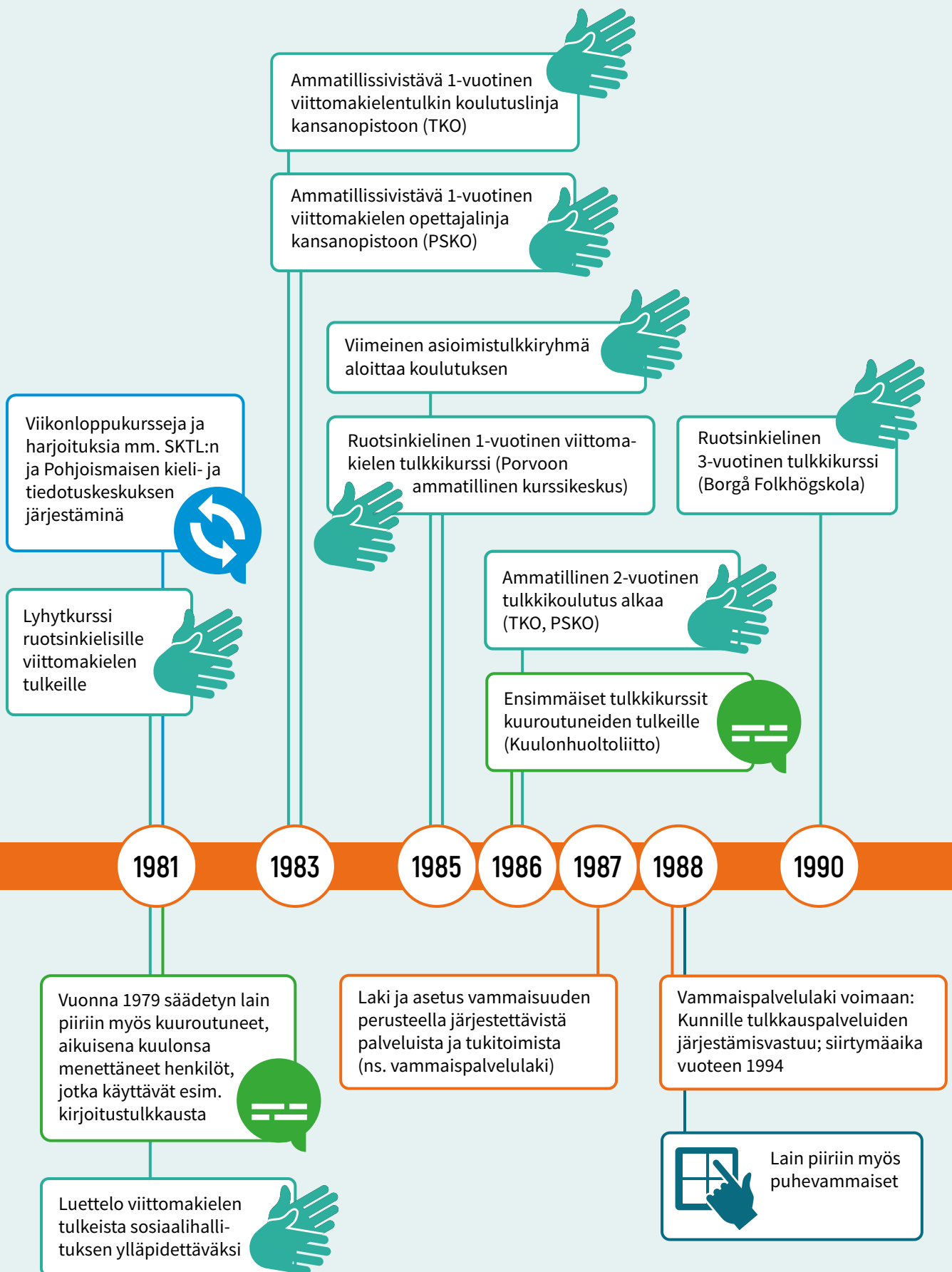
Puhuttujen kielten tulkkauk-

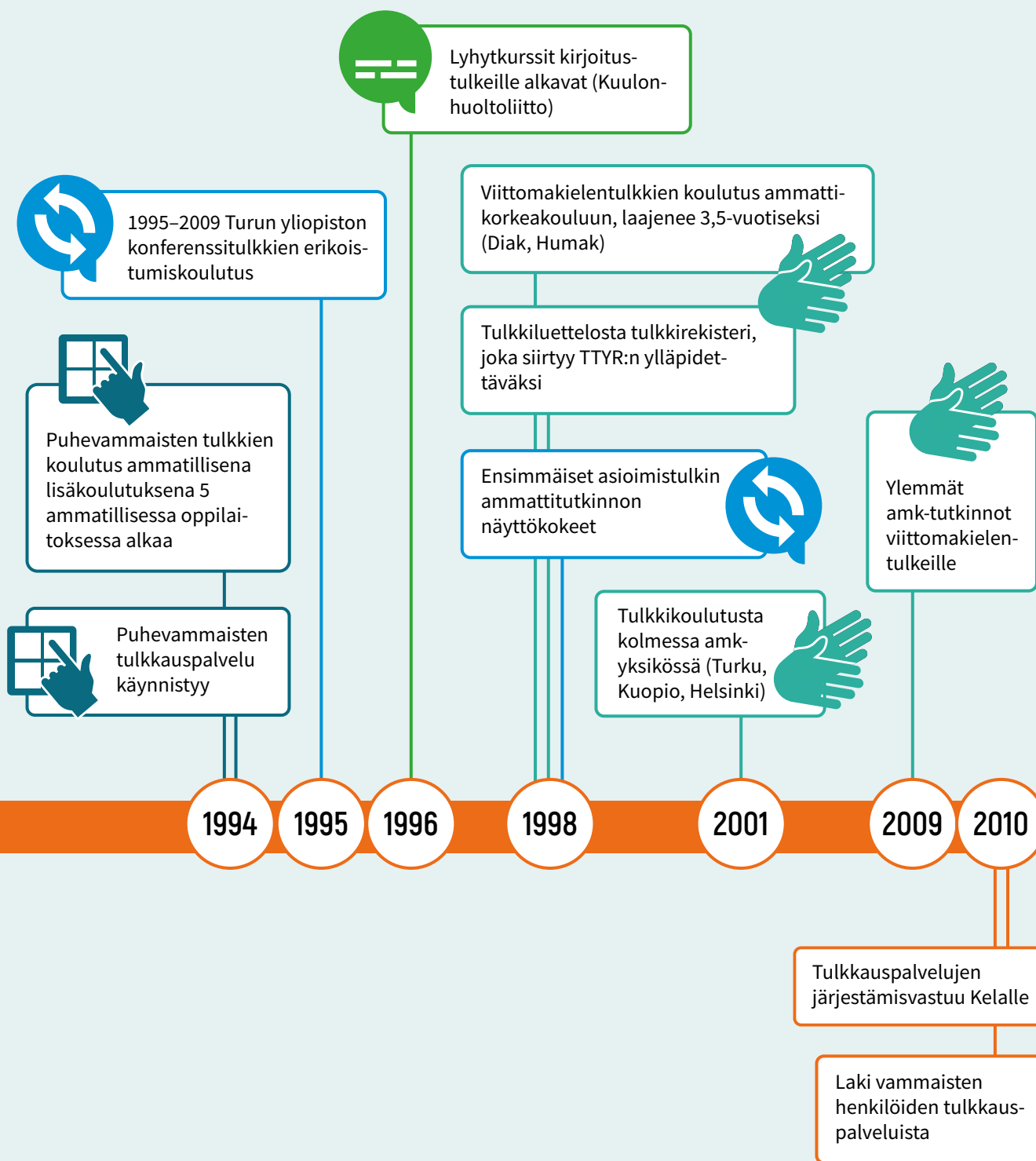
Puhevammaisten tulkkauk-

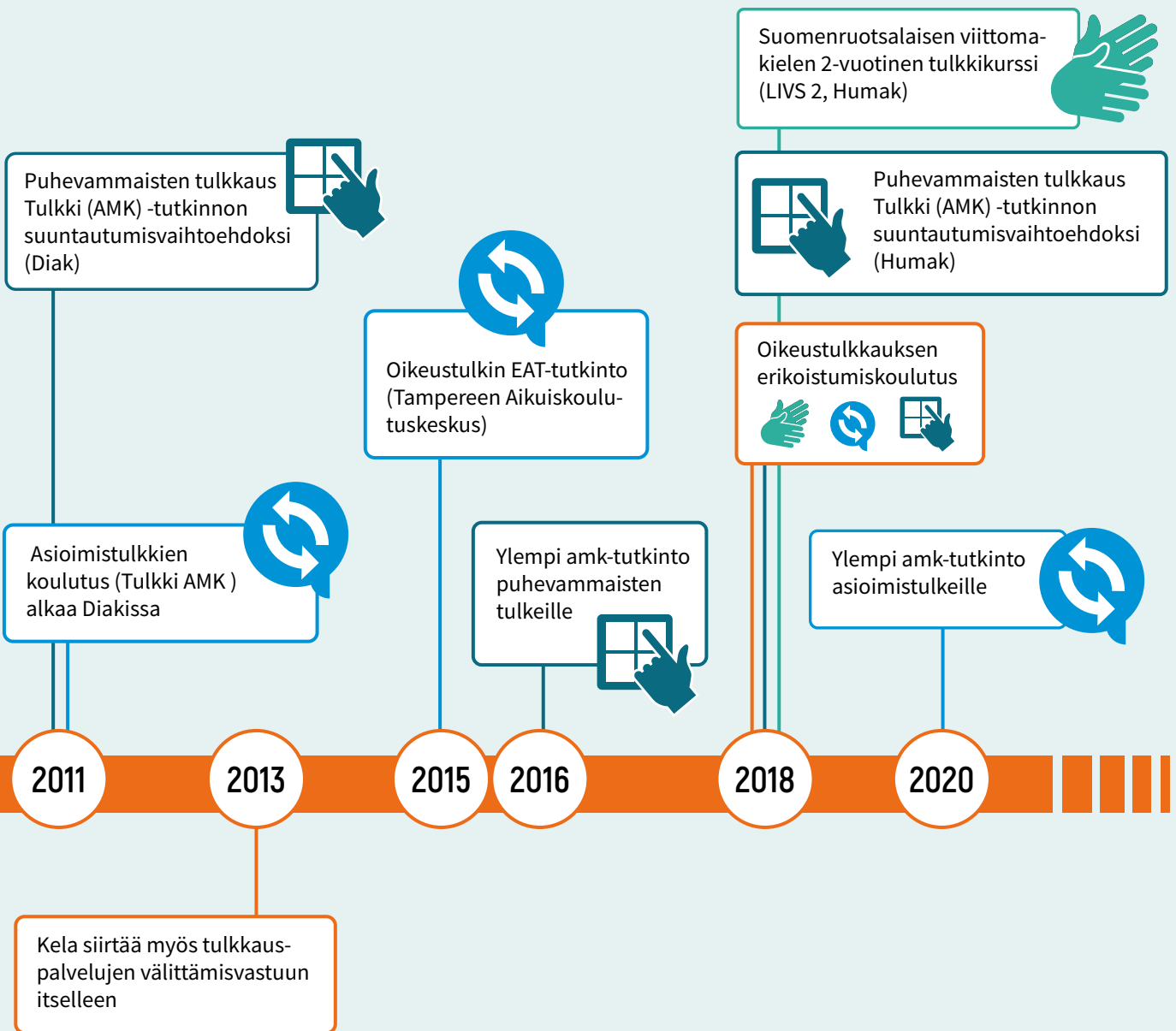
Tulkkauk- kuuroutuneille ja huonokuuloisille

KUVIO 1. Asioimistulkkauksen ja vammaispalvelutulkkauksen liittyvän koulutuksen, lainsäädännön ja tulkkauspalveluiden kehityslinjoja Suomessa vuosina 1962–2020.

KUVIO 1. Asioimistulkkauksen ja vammaispuhepalvelutulkkauksen liittyvän koulutuksen, lainsäädännön ja tulkkauspalveluiden kehityslinjoja Suomessa vuosina 1962–2020.

Viittomakielen tulkkaus

Puhuttujen kielten tulkkaus

Puhevammaisten tulkkaus

Tulkkaus kuuroutuneille ja huonokuuloisille

2.2 Kirjoitustulkkien koulutus

Vuonna 1984 kuulovammaisalan etujärjestöjen välisissä neuvotteluissa päädyttiin siihen, että Kuurojen Liitto vastaa viittomakielen tulkkien ja kuurosokeiden tulkkien koulutuksen järjestämisestä ja Kuulonhuoltoliitto (nyk. Kuuloliitto) kuuroutuneiden tulkkipolun koulutuksesta (Jääskeläinen 1985). Vuosina 1986–1988 Kuulonhuoltoliitto järjestikin kaksi kolmiosaista tulkkipolun koulutusta, ja RAY:n vuosille 1987–1993 myöntämän rahoituksen turvin liiton oli mahdollista kehittää uusia kommunikaatiomenetelmiä ja tulkkipolun koulutusta kuulonsa aikuisena menettäneiden tarpeisiin. Viittomakielen tulkkien koulutus muuttui vuonna 1988 kolmivuotiseksi, ammattiliseksi koulutukseksi. Tällöin opintokokonaisuuteen oli mahdollista sisällyttää perehtymistä myös aikuisena kuulonsa menettäneille tarkoitettuihin tulkkausmenetelmiin ja kirjoitustulkkauspolun, jossa puhuttua kieltä muunnetaan erilaisin tekniikoin reaaliaikaisesti luettavaksi. (Laurén 2002.) Varsinainen kirjoitustulkkien koulutus alkoi Kuulonhuoltoliiton järjestämänä vasta vuonna 1996, kolmen opintoviikon pituisilla lyhytkursseilla.⁸ Sittemmin kirjoitustulkkauspolun oli mahdollista suorittaa osana viittomakielen tulkkiopin tutkintoa. Ammattikorkeakouluissa kirjoitustulkkien koulutus erikoistumisopinon kautta alkoi ensin Humakissa vuonna 2007; Diakista ensimmäiset kirjoitustulkkiopintokurssit valmistuivat vuonna 2012. Vuonna 2014 kirjoitustulkkipolun koulutusta alettiin tarjota myös avoimen ammattikorkeakoulun koulutuksena. (Rainö & Laurén 2016.)

2.3 Puhevammaisten tulkkien koulutus

Puhevammaisten osalta tulkkauspalvelut mainittiin jo vuonna 1988 voimaantulleissa laissa (380/1987; ns. vammaispalvelulaki) ja asetuksessa (759/1987) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Itse palvelu käynnistyi kuitenkin vasta vuonna 1994, kun vaikeavammaisten tulkkauspalvelujen järjestämisvelvoite annettiin kunnille ja alan koulutus aloitettiin ammatillisissa oppilaitoksissa (Roisko, Vesala & Ylitalo 2018). Puhevammaisten tulkkauspalvelun järjestämisen malleja kehitettiin ja kokeiltiin vammaisjärjestöjen yhteisprojekteissa vuosina 1991–1996. Projektit vaikuttivat puhevammaisten tulkkiopin (myös: ”puhetulkkiopin”; vrt. Roisko ym. 2018) koulutuksen kehittämiseen: ensimmäiset 700 tunnin ja 17,5 opintoviikon laajuiset koulutukset käynnistettiin viidessä ammatillisessa oppilaitoksessa sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneille vuonna 1994 (Pulli 1995; Topo ym. 2000). Näistä muutaman kuukauden kestäneistä täydennyskoulutuksista puhevammaisten tulkkiopin koulutus on kehittynyt ammattiopistoissa ja sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa toteutettavaksi opetuksiksi, joka johtaa näyttötutkintojen myötä tulkkiopin erikoisammattitutkintoon.

Koska puhevammaisten tulkkiopin tehtävänä on tukea eri keinoin ja apuvälinein niiden asiakkaiden vuorovaikutusta, joilla on pulmia puheen ymmärtämisessä tai tuottamisessa (vrt. Roisko ym. 2018), osaa kuulovammaisalalla toimivien tulkkiopin käyttämisestä tulkkausmenetelmistä voidaan hyödyntää puhevammaistenkin tulkkauspolussa. Tämän vuoksi Diakin vuonna 2011 käyttöön ottamassa opetussuunnitelmassa päädyttiin sisällyttämään tulkkaus puhevammaisille asiakkaille vaihtoehtoisena opintokokonaisuutena viittomakielen tulkkauspolulle. Ensimmäiset AMK-tutkinnon suorittaneet puhevammaisten tulkkiopin valmistuivat Diakista vuonna 2015, Humakin koulutusohjelmaan tämä suuntautumisvaihtoehto otettiin mukaan vuonna 2018.

2.4 Ruotsia tulkkauskielenään käyttävien tulkkiopin koulutus vammaisten tulkkauspalveluihin

Ruotsia tulkkauskielenään käyttäviä tulkkeja on valmistunut kaikista edellä mainituista koulutuksista suomea työkielenään käyttävien ohella. Ruotsinkielisille on myös järjestetty omia koulutuksia: vuonna 1981 puolitoistavuotinen Kuurojen Liiton lyhytkurssi (Brita Edlund, henkilökohtainen tiedonanto Päivi Rainölle 6.1.2020), yksivuotinen koulutus Itä-Uudenmaan ammatillisessa kurssikeskuksessa (1985–1986) ja kolmivuotinen koulutus Borgå Folkhögskolassa vuosina 1990–1993 (Keltanen 1998; Salmi & Laakso 2005). Viimeksi ruotsia ja suomenruotsalaista viittomakieltä työkielenään käyttäviä on koulutettu Humakissa suomenruotsalaisen viittomakielen elvytyshankkeen ”Lev i vårt språk – LIVS 2015–2017” jälkeen järjestetyssä, opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa LIVS 2 -hankkeessa (2018–2020; Lev i vårt språk [2020]).

⁸ Useista lähteistä poiketen (esim. Laurén 2002, 2006) tässä esitetty vuosiluku on oikea (vrt. Rainö & Laurén 2016, 105).

2.5 Asioimistulkkien koulutus (puhutut kielet)

Ammattikorkeakoulutasoista asioimistulkkipikoulutusta järjestetään Suomessa vain Diakissa, jossa se käynnistettiin vuonna 2011. Kolme ja puoli vuotta kestävä ja laajuudeltaan 210 opintopisteen koulutuksen tutkintomike on tulkki (AMK). Diakin asioimistulkkipikoulutuksen kielinä ovat niin sanotut Suomessa harvinaiset puhutut kielet. Tulkkauskielet määräytyvät yhteiskunnan tarpeiden ja hakijoiden kielivalikoiman mukaan. Vuotuisia aloituspaikkoja on ollut 20, mutta syksyllä 2020 niitä lisätään viidellä.

Yliopistoissa tulkkausopinnot ovat yleensä osana käännöstieteen opintoja, tutkinnon sivuaineena tai erikoistumisena maisteriopinnoissa. Yliopistoissa tulkkausopintojen kielinä ovat perinteisesti olleet lähinnä eurooppalaiset kielet englanti, saksa, ruotsi, ranska ja venäjä. Opintojen tarjonnan laajuus ja sisältö vaihtelevat yliopistoittain. Tulkkauksen opintokokonaisuuksia on Helsingin, Tampereen ja Itä-Suomen yliopistoissa sekä suppeammin myös Turun yliopistossa. Vaasan yliopistossa oli tulkkauksen pohjoismaisten kielten sivuaineopetusta vuoteen 2017 saakka, jolloin Vaasan yliopiston tutkintoon johtava kielten koulutus siirrettiin Jyväskylän yliopistoon. Kielivalikoimassakin tapahtuu muutoksia; joissakin yliopistoissa tulkkauskieliä on vähennetty, kun taas Helsingin yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelmassa vuonna 2020 yhtenä uutena tarjottuna kielinä on japani. Yliopistoissa tulkkausopintoihin kuuluu useimmiten sekä konferenssitulkkausta että asioimistulkkausta. Helsingin ja Tampereen yliopistoissa opiskelijat voivat maisteriopinnoissaan erikoistua myös oikeustulkkaukseen.

Asioimistulkkauksen ammattitutkintoon tarvittavia opintoja järjestetään myös toisen asteen koulutuksena. Koulutukseen sisältyvät ammattitutkintoon johtava valmentava koulutus ja näyttötutkinto. Ammattitutkinnon suorittaneiden ammattinimike on asioimistulkki. Koulutus aloitettiin vuonna 1998, jolloin tutkinnon nimi oli asioimistulkin ammattitutkinto. Vuoden 2018 uusien näyttötutkinnon perusteiden myötä nimi muuttui asioimistulkkauksen ammattitutkinnoksi. Ammattitutkinnossa tulkkauskielinä ovat yleensä niin sanotut harvinaiset puhutut kielet. Tutkinnon laajuus on 150 osaamispistettä. (Opetushallitus 2006, 2018b.) Näyttötutkinnon järjestäjinä toimii kymmenen eri tahoa eri puolilla Suomea. Opetushallinnon tilastopalvelu Viipusesta tehdyn poiminnan mukaan vuosina 2000–2017 asioimistulkin ammattitutkinnon suoritti yli 300 opiskelijaa. Vuosittain tutkinnon suorittajia on ollut 6–39. Länsi-Suomessa ammattitutkinnon kotimaisena kielinä on suomen lisäksi ollut ruotsi.

Eri koulutusasteilta valmistuneet tulkit voivat toimia työelämässä samanlaisissa työtehtävissä. Tulkkina voi toimia myös henkilö, jolla ei ole lainkaan tulkin koulutusta mutta joka on muulla tavalla pätevätytynyt tai päätytynyt tulkin tehtävään. Tulkkeina voivat toimia hyvinkin eritaustaiset ihmiset, sillä tulkin ammattinimikettä ei ole suojattu.

2.6 Ammattikorkeakouluista valmistuneiden tulkkien lukumäärät

Vammaisten tulkkauspalveluihin suuntautuvina on ammattikorkeakouluista valmistunut 2000-luvun kuluessa yhteensä 952 tulkkiä (kuvio 2). Ennen vuosituhaten vaihdetta Kuurojen Liiton järjestämiltä lyhytkursseilta ja kahden kansanopiston ylläpitämistä koulutuksista oli valmistunut tulkkeja siten, että vuonna 2002 niin sanottuun tulkkierekisteriin (ks. luku 4.1) oli kirjattu 630 kuulo- ja kuulonäkövammaisten asiakkaiden tulkkauspalveluihin koulutettua tulkkiä. Näistä kuitenkin vain pieni vähemmistö toimi tuolloin päätoimisesti. (Rissanen & Mikkonen 2007.) Heidän lisäksi alalla on noin 290 henkilöä, jotka ovat suorittaneet ennen vuotta 2017 puhevammaisten erikoisammattitutkinnon (EAT; Roisko ym. 2018). Tästä 40 vuoden aikana kaikkiaan noin 1 900:sta vammaisten tulkkauspalveluihin koulutetun henkilön joukosta nelisenkymmentä prosenttia toimii yhä osa- tai kokoaikaisena tulkkina Kelan järjestämien vammaisten tulkkauspalvelujen parissa.

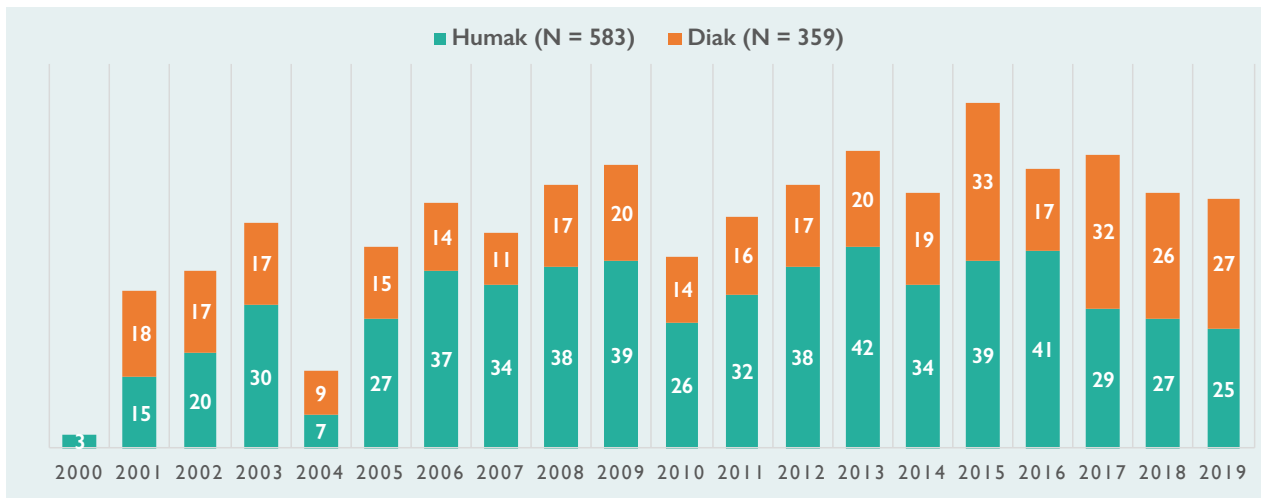
Kuviossa 2 esitetään Humakin ja Diakin viittomakielen tulkkauksen koulutusohjelmista 2000-luvulla valmistuneiden lukumäärät. Diakin luvut sisältävät myös vuodesta 2015 lähtien puhevammaisten tulkkauksen opinnot suorittaneet. Vuosina 2015–2019 Diakista valmistuneista vammaisten tulkkauspalvelujen tulkeista vähintään kolmasosa ja yleensä noin puolet valmistuneista on suuntautunut puhevammaisten tulkkaukseen.

Diakin puhuttujen kielten asioimistulkkauksen koulutuksesta on vuodesta 2014 lähtien valmistunut keskimäärin 18 tulkkiä vuosittain. Taulukkoon 1 on koottu vuosina 2014–2019 valmistuneiden kielet suomen kielen lisäksi. Koulutus on vaihdellut eri vuosina työmarkkinoilla vallitsevan tarpeen ja koulutukseen hakeutuneiden kielten perusteella. Esimerkiksi turkkia ja kiinaa ei ole ollut kielivalikoimassa joka vuosi. Koulutuksen

kielivalikoima on linjassa esimerkiksi Maahanmuuttoviraston ja Väestöliiton tilastojen kanssa. Tilastoista ilmenee tietoja muun muassa hakemuksia tehneiden kansallisuuksista (Maahanmuuttovirasto 2019) ja ulkomaalaisväestön äidinkielistä (Väestöliitto 2019).

Diakin ja Humakin yhteisesti järjestämän ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon on suorittanut yhteensä 41 opiskelijaa: 15 Diakista ja 26 Humakista. Ensimmäiset opiskelijat valmistuivat vuonna 2010, jolloin koulutusohjelman nimi oli Viittomakielialan tulkkitoiminnan koulutusohjelma ja tutkintonimike viittomakielen-tulkki (ylempi AMK). Vuodesta 2016 koulutuksen nimi on ollut Tulkkaustoiminnan kehittäminen ja tutkintonimike tulkki (ylempi AMK). Koulutuksen on suorittanut myös puhevammaisten tulkkaukseen erikoistuneita. Syksyllä 2020 alkavaan koulutukseen voivat ensimmäistä kertaa hakea myös puhuttujen kielten asioimistulkin AMK-tutkinnon suorittaneet.

Humakin kansainvälisen European Master in Sign Language Interpreting -MA-ohjelmassa on puolestaan vuosina 2010–2019 suoritettu 18 tutkintoa. Ohjelman opiskelijat tulevat useista eri maista, Suomen lisäksi. (Tietolähde: Humanistinen ammattikorkeakoulu 2020a, 2020b [viitattu 4.3.2020].)

KUVIO 2. 2000-luvulla Humakin ja Diakin viittomakielen tulkkauksen koulutusohjelmista valmistuneet (ml. suuntautuminen puhevammaisten tulkkaukseen). (Tietolähteet: Diakonia-ammattikorkeakoulu 2020a; Humanistinen ammattikorkeakoulu 2020a; Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu: Ammattikorkeakouluissa suoritettut tutkinnot [viitattu 28.3.2020].)

TAULUKKO 1. Diakista asioimistulkkauksen koulutuksesta tulkki (AMK) -tutkinnon suorittaneiden tulkkauskielien vuosina 2014–2019. (Tietolähde: Diakonia-ammattikorkeakoulu 2020a [viitattu 7.1.2020].)

Valmistuneiden opiskelijoiden tulkkauskielien	Yhteensä vuosina 2014–2019
arabia	21
kiina (mandariini)	5
kurdi	13
persia (farsi)	15
somali	10
thai	7
turkki	16
vietnam	4
YHTEENSÄ	91

3 Diakin ja Humakin tulkkikoulutusten nykytila ja niiden kehittäminen

3.1 Koulutusten sisällöt

Diakin ja Humakin AMK- ja ylemmän AMK-tutkinnon kehittämisessä on otettu huomioon yhteiskunnan muutokset ja muuttuvat työmarkkinat. Molempien ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa on esimerkiksi yrittäjyysopintoja sekä teknologiaa ja digitaalisuutta käsitteleviä opintoja. Myös koulutuksesta valmistuvien monipuoliseen osaamiseen on kiinnitetty huomiota. Uusi AMK-tutkinnon opetussuunnitelma otettiin Humakissa käyttöön vuonna 2018 ja Diakissa vuonna 2019. Aikaisemmin aloittaneet vievät opintonsa loppuun edellisen opetussuunnitelman mukaan, joka on ollut voimassa Diakissa vuodesta 2012 ja Humakissa vuodesta 2013 alkaen (ks. Diakonia-ammattikorkeakoulu [2014]; Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013).

Diakissa on 34 viittomakielen ja puhevammaisten tulkkauksen koulutuksen aloituspaikkaa. Vuonna 2018 Humakissa vastaava luku oli kummassakin yksikössä 23. Lisäksi monimuoto-opiskelun aloitti 8 henkilöä. Diakissa puhevammaisten tulkkauksen on toinen tutkinnon vaihtoehtoisista osaamiskokonaisuuksista/suuntautumisvaihtoehdoista. Diakin ja Humakin opetussuunnitelmissa ja valmistuvien opiskelijoiden opinnoissa huomioidaan myös Kelan tulkeille asettamat vaatimukset, jotka liittyvät osaamiseen ja opintojen laajuuteen (vrt. esim. Kela 2017a).

Diakin uuden Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkauksen koulutuksen opetussuunnitelman mukaan (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2019) opiskelijat hankkivat pohjan viittomakielialalle sekä erilaisten kommunikaatiomenetelmien ja asiakasryhmien laajaan tuntemukseen kahden ensimmäisen vuoden aikana. Toisen opiskeluvuoden jälkeen opiskelija voi valita, haluaako hän suuntautua viittomakielen tulkkaukseen vai puhevammaisten tulkkaukseen. Opiskelija voi erikoistua myös kommunikaatio-ohjauksen pedagogiikkaan, kirjoitustulkkaukseen tai uuteen yrittäjyys ja järjestötoiminta -erikoistumiskokonaisuuteen. Diakin tulkkauksen opetussuunnitelmassa huomioidaan asiantuntija-ammattissa tärkeät yrittäjyysnäkökulma ja valmiudet työelämän muutoksiin, digitaalisuuden ja teknologian kehittämisnäkökulmat sekä oppilaitoksen ulkopuolelta tulevat vaatimukset tulkkaukselle pätevöittäviin opintoihin. (Diakonia-ammattikorkeakoulu [2014], 2019.) Avoimen ammattikorkeakoulun kautta opiskelija voi palata opiskelemaan ja siten laajentaa osaamistaan sellaisella erikoistumisella, jota ei sisälly hänen tutkintoonsa.

Diakista valmistunut viittomakielen tulkki voi toimia kuulo- tai kuulonäkövammaisten asiakkaiden parissa. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät valinnut voi toimia puhevammaisten asiakkaiden tulkkina. Kommunikaatio-ohjaajana voi toimia tulkki, joka on suorittanut tarvittavat opinnot. Kirjoitustulkin opinnot suorittaneet voivat toimia kirjoitustulkkina eri asiakaskunnille. Ensimmäiset puhevammaisten tulkkaukseen suuntautuneet opiskelijat valmistuivat Diakista vuonna 2015. Noin puolet opiskelijoista on sen jälkeen suuntautunut puhevammaisten tulkkaukseen ja puolet viittomakielen tulkkaukseen.

Diakissa viittomakielen ja puhevammaisten tulkkauksen koulutus toteutetaan päivä- ja lähiopetuksena. Asioimistulkkauksen koulutus toteutetaan monimuoto-opintoina ja monikampusperiaatteella. Lähijaksoja on neljästä viiteen lukukaudessa. Lähijakson opetukseen voi osallistua Diakin kaikilla kampuksilla (Helsinki, Turku, Pori, Oulu, Pieksämäki) pois lukien 1–2 lähiopetusviikkoa, jotka toteutetaan Helsingin kampuksella.

Humakin uudessa Tulkkauksen ja kielellisen saavutettavuuden koulutuksen opetussuunnitelmassa (vrt. Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018) on kaksi painopistettä: Helsingin alueyksiköstä valmistuu viittomakielen, tulkkauksen ja kääntämisen asiantuntijoita, jotka voivat toimia tulkkina eri-ikäisille kuuroille, viittomakieltä käyttäville asiakkaille. Kuopion alueyksiköstä taas valmistuu multimodaalisen vuorovaikutuksen sekä tulkkauksen ja vuorovaikutuksen ohjaamisen asiantuntijoita. Koulutuksen läpileikkaavia, Humakin strategian mukaisia painopistealueita ovat multimodaalinen vuorovaikutusosaaminen, teknologiaosaaminen ja kansainvälisyysosaaminen. Puhevammaisten tulkkauksen ja kommunikaatio-ohjauksen koulutusta järjestetään Kuopion yksikössä. Kestoltaan nelivuotisen koulutuksen laajuus on 240 opintopistettä. Humakissa on reagoitu työelämän tarpeiden muutoksiin entistä joustavammalla opetussuunnitelmalla, jonka toteutusta voidaan päivittää tarvittaessa vuosittain.

Humak kouluttaa Suomessa ainoana oppilaitoksena kuuroja tulkkeja. Kuurojen tulkkien koulutusta on ollut vuodesta 1998 lähtien, ja Humak on osallistunut myös kuurojen tulkkien eurooppalaisiin kehittämishankkeisiin (ks. Developing deaf interpreters 2017).

Diak ja Humak toteuttavat yhdessä tulkkauksen ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta nimeltä Tulkkaustoiminnan kehittäminen. Ensimmäinen ylempi AMK-koulutus järjestettiin vuosina 2009–2010. Vuonna 2020 alkaa koulutuksen neljäs toteutus. Opetussuunnitelmaa on alkavaa toteutusta varten päivitetty ja muokattu vastaamaan tulkkausalan nykytarpeita. Tulkkauksen ylempään AMK-tutkintoon voidaan ottaa 22 opiskelijaa, joiden tausta on viittomakielen tai puhevammaisten tulkkauksessa tai puhuttujen kielten asioimistulkkauksessa. Vuoden 2020 opetussuunnitelmassa näkyvät aikaisempaa korostetummin digitaalisuus, strategia- ja vaikuttamisosaaminen, innovaatio- ja projektinhallintaosaaminen sekä opinnäyte tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Vuonna 2020 alkavaan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon voivat ensimmäistä kertaa hakea myös Diakin asioimistulkkauksen koulutuksen suorittaneet. Ensimmäiset asioimistulkkitutkinnot tulkit (AMK) valmistuivat vuonna 2014, joten he ovat ehtineet hankkia vähintään kahden vuoden työkokemuksen, mikä vaaditaan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon hakeutuvilta.

Vuodesta 2009 lähtien Humakissa on toiminut monikansallinen, ylempään ammattikorkeakoulututkintoon kuuluva koulutusohjelma European Master of Sign Language Interpreting (EUMASLI), jonka myötä Humakiin on kullakin aloituskerralla sijoittunut kahdeksan koti- tai ulkomaista opiskelijaa. Koulutusohjelman muut järjestävät osapuolet ovat saksalainen Magdeburg Stendal -ammattikorkeakoulu ja skotlantilainen Herriot-Watt-yliopisto. (Ks. myös Hessmann, Salmi, Turner & Wurm 2011; EUMASLI – European Master in Sign Language Interpreting [n.d.].)

3.2 Työelämänäkökulma koulutuksissa

Ammattikorkeakoulujen tulkikoulutuksiin sisällytetään johdonmukaisesti vuorovaikutusta työelämän sekä erityisesti tulkkausalan tahojen kanssa. Työelämään ja eri asiakasryhmien kohtaamiseen valmistavia opintoja sisältyy viittomakielen ja puhevammaisten tulkkauksen koulutukseen kaikkina opintovuosina. Asioimistulkikoulutukseen puolestaan sisältyy vuorovaikutusta työelämän ja tulkkausalan kanssa silloin, kun käsitellään asioimistulkkien keskeisiä tulkkausympäristöjä. Niitä ovat kasvatus- ja opetusala, sosiaali- ja terveysala, maahanmuuttotilanteet sekä poliisi- ja oikeusala. Molemmissa koulutuksissa – erityisesti harjoittelujaksoilla, projektiopinnoissa ja opinnäytetöiden yhteydessä – työelämäyhteydet ovat tiiviit. Kaikissa opintojaksoissa pyritään työelämälähtöisiin, aidoissa tilanteissa toteutettaviin oppimistehtäviin.

Valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (1129/2014) säädetään, että korkeakoulututkinnossa harjoittelun laajuus on vähintään 30 opintopistettä. Tulkkausalan opiskelijat hakevat itse harjoittelupaikkoja esimerkiksi alan yrityksistä, tulkkausalan järjestöistä ja etujärjestöistä, kulttuurialalta tai hengellisten yhteisöjen tapahtumista. Asioimistulkkiopiskelijoiden harjoittelupaikkoja löytyy lisäksi monikulttuurisuustoimijoista, kouluista, vastaanottokeskuksista, Rajavartiolaitolkselta, lähetystöistä ja kunnista. Opiskelijat voivat koota harjoittelut osista, jolloin he verkostoituvat alalle monipuolisesti. Opiskelijoita pyritään ohjaamaan niin, että heillä olisi työelämään liittyvissä opinnoissaan lähtökohtana toivomansa sijoittuminen työelämään valmistumisensa jälkeen. Jos opiskelijat tietävät, millaiseen työtehtävään he haluavat valmistua, he voivat parhaimmillaan suuntautua siihen jo koulutuksen aikana. Tulevat viittomakielen tulkit ja asioimistulkkit hakeutuvat pääosin kieli- ja tulkkauspainotteisiin harjoittelupaikkoihin. Puhevammaisten tulkkausta opiskelevat taas hakeutuvat laajemmin erilaisiin tehtäviin, joissa he voivat soveltaa osaamistaan eri asiakasryhmien kanssa vaihtelevissa työympäristöissä.

Asioimistulkkauksen koulutuksen monikampusperiaatteesta johtuen opiskelijat asuvat eri puolella Suomea. Maantieteellinen kattavuus näkyy myös koulutukseen osallistuvien työelämään kytketyissä opinnoissa. Asioimistulkkauksen opiskelijat voivat samalla tavoin kuin viittomakielen ja puhevammaisten tulkkausta opiskelevatkin suorittaa opintoja eri yhteistyötahojen hankkeissa. Ne voivat olla maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä projekteja, joissa opiskelijat tulkkaavat, kääntävät viranomaismateriaaleja tai osallistuvat suomen kielen opetukseen opettajan avustajina. Opiskelijat voivat myös suuntautua vapaasti valittavilla opinnoillaan oman äidinkielen opetukseen (maahanmuuttajataustaisella opiskelijalla tulkin työkieli suomen lisäksi on yleensä hänen oma äidinkielenä).

Tulkkauksen koulutuksissa useimmat opinnäytetyöt kytkeytyvät työelämään. Niissä korostuu tulkkausalan kehittäminen eri näkökulmista. Opinnäytetyöt ovat joko työelämän tilaamia tai opiskelijan tai oppilaitoksen huomaamaan kehittämistarpeeseen perustuvia. Ne kirjoitetaan suomen kielellä. Opinnäytetyöt, joiden tuloksena on käännös tai kaksikielinen sanasto, edellyttävät opiskelijoilta hyvin vahvaa toisen työkielen osaamista. Kaikki valmistuneet opinnäytetyöt tallennetaan julkiseen Theseus-tietokantaan, jolloin ne tulevat laajemman lukijakunnan, kuten tulkkausalan toimijoiden ja tulkkausala opiskelevien, käyttöön.

Diakissa tarjotaan tulkkaus-, vuorovaikutus-, opetus- ja ohjauspalveluja yrityksille, yhteisöille ja julkisille toimijoille DiakOppi-yrityksen kautta. Palvelun voi tuottaa opiskelija lehtorin ohjauksessa, opiskelija ja lehtori yhdessä tai yksinomaan lehtori tai muu asiantuntija (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2020b). DiakOpin kautta opiskelijat voivat myös työskennellä työelämän monialaisissa asiantuntijaryhmissä osana opintojaan. Humakissa puolestaan toteutetaan vuosittain kymmeniä erillisrahoitteisia hankkeita, joilla ammattikorkeakoulu tukee työelämää ja osallistuu sen kehittämiseen. Projektitoiminnan kautta luodaan monialaista ja -ulotteista yhteistyötä Humakin eri koulutusalojen ja yhteistyökumppanien kesken. Siihen osallistuvat sekä kouluttajat että opiskelijat erilaisten opintoihin liittyvien tehtävien ja opinnäytetöittensä kautta.

Sekä Humakin että Diakin lähtökohta on, että oman korkeakoulun hankkeet tulee integroida opetukseen. Osittain tämä toteutuu jo nyt, mutta tässä selvitystyössä nousee esille, että toiminnan käytännön toteutusta on syytä kehittää edelleen.

3.3 Ammattikorkeakoulujen profiilien kehittäminen

Tämän selvityshankkeen aikana Diakin ja Humakin henkilöstölle suunnattiin kysely, jossa yhtenä aiheena oli oman ammattikorkeakoulun tulkkausalan profiilin kehittäminen. Kysely toteutettiin verkkokyselynä, jossa oli avoimia kysymyksiä tulkkausalan koulutustarpeista ja tulevaisuudennäkymistä. Kummankin ammattikorkeakoulun vastaukset kerättiin erikseen. Kyselyyn oli mahdollista vastata nimettömänä parin viikon ajan loka–marraskuussa 2019. Vastaaja näki muiden vastaukset, ja hän pystyi tarvittaessa kommentoimaan tai täydentämään niitä. Kaikkiin kysymyksiin ei ollut pakko vastata, minkä vuoksi vastaajien määrä vaihtelee kysymyksittäin eikä vastauksista ole mahdollista nähdä vastaajien tarkkaa lukumäärää. Henkilöstölle suunnattua kyselyä täydennettiin pyytämällä koulutuspäälliköitä vastaamaan samoja teemoja käsitteleviin kysymyksiin. Toisen koulutuspäällikön vastaukset saatiin haastattelemalla, kun taas toinen vastasi kysymyksiin kirjallisesti. Vastaukset raportoidaan profiilin osalta erikseen, koska henkilökuntaa pyydettiin ottamaan kantaa nimenomaan oman ammattikorkeakoulun profiilin kehittämiseen.

Vastaajat pitävät Diakin tulkkausprofiilin vahvistamista tärkeänä ja korostavat tulkkausalan näkyvyyden parantamista niin sisäisesti kuin ulkoisesti: jos Diakin henkilöstö kokonaisuudessaan on tietoisempi tulkkausalan tarjoamasta osaamisesta, myös yhteistä toimintaa voidaan kehittää entistä paremmin. Vastauksissa korostetaan sekä tulkkausalan nykyisen osaamisen näkyvyyden parantamista että uuden osaamisen kehittämistä. Tulkkausalalla on runsaasti kieli-, kommunikaatio-, kielitietoisuus- ja kulttuuriosaamista. Niiden kautta voidaan vahvistaa osallisuutta yhteiskunnassa, ehkäistä syrjäytymistä sekä tukea yhteiskunnallista osallistumista ja tasavertaisuutta, vaikkakin osaamisen hyödyntäminen vaatii myös lisäresursseja.

Opiskelijoiden ja alumnien tarinoita halutaan saada paremmin esille. Niiden kautta olisi mahdollista välittää tietoa siitä, miksi tulkkaustehtäviin kannattaa ensisijaisesti ottaa koulutettu tulkki. Ammattikorkeakoulun profiilissa tulisi korostaa kokemukseen perustuvaa osaamista – Diak on pisimpään puhevammaisten tulkkeja korkeakoulutasolla kouluttanut taho. Diakin viittomakielen, puhevammaisten ja asioimistulkkauksen alan yhteiskehittämisellä voitaisiin mahdollistaa ja luoda jotakin aivan uutta.

Humakissa profiilin kehittämisessä pidetään tärkeänä Humakin tehtävän ytimen tunnistamista ja kirkastamista. Tavoitteena on profiloitua kielelliseen saavutettavuuteen ja kuvakommunikaation osaamiseen sekä Suomessa että Euroopassa. Käsite ”kielellinen saavutettavuus” kattaa kasvokkaisen vuorovaikutuksen, fyysiset kommunikaatioympäristöt sekä teknologiavälitteiset ympäristöt ja sivustot.

Kuurojen tulkkiensa osaaminen tulee huomioida ja ottaa käyttöön uudella tavalla saavutettavuusdirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/2102) myötä. Humak haluaa jatkossakin kouluttaa kuuroja tulkkeja muun muassa kansainvälisiin työtehtäviin, kuurosokeiden ja kuulonäkövammaisten henkilöiden tulkkaukseen sekä kääntäjiksi. Saavutettavuusdirektiivi velvoittaa siihen, että digitaalisia palveluja

tehdään aidosti saavutettaviksi ja että natiivien tuottamia viittomakielisiä tekstejä löytyy julkisen sektorin palveluista. Tämä edistää myös kuurojen henkilöiden työllisyyttä, joka on tällä hetkellä heikko.

Koulutusvientiin halutaan panostaa erityisesti puhevammaisten tulkkauksen koulutuksen saralla. Koulutusvienti olisi mahdollista ja tarpeellista, sillä muissa maissa ei vielä tunnusteta puhevammaisten tulkin ammattia eikä niissä siten ole myöskään vakiintunutta puhevammaisten tulkkauksen koulutusta.

3.4 Korkeakoulujen välinen yhteistyö ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Opetushenkilöstölle suunnatussa kyselyssä pyydettiin näkemyksiä siitä, miten eri korkeakoulujen välistä yhteistyötä (ml. ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välinen yhteistyö) voisi kehittää. Esimerkiksi vapaasti valittavissa opinnoissa ja ristiin opiskelussa nähdään kehittämismahdollisuuksia. Kehittämismahdollisuuksia on myös harjoittelu- ja opinnäytetyöopinnoissa, hankeyhteistyössä sekä niihin liittyvässä Diakin ja Humakin välisessä koordinoinnissa.

Diak ja Humak voisivat tarjota tulkkausalan osaamista myös muille korkeakouluille. Tätä tehdään jossakin määrin jo nyt, mutta toiminnan laajentamista ehdotetaan. Esimerkkinä mainittiin kommunikaatio-ohjausosaamisen markkinointi erityisopettajien ja puheterapeuttien koulutuksiin. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksiin sekä Poliisiammattikorkeakouluun voisi viedä osaamista esimerkiksi puhetta tukevaa kommunikaatiota käyttävän asiakkaan kohtaamisesta. Yhteistyö muiden korkeakoulujen kanssa voisi sisältää myös tulkkauksen tutkimusta.

Eryteisesti asioimistulkkauksen opiskelijoille on tärkeää, että he voivat valita opintoja myös yliopistoista osana omaa tutkintoaan. Askel tähän suuntaan on vuonna 2019 solmittu yhteistyösopimus Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan ja Diakin välillä tulkkausalan opintojen tarjoamisesta toisen korkeakoulun tulkkiopiskelijoille. Opintojen suorittaminen toisessa korkeakoulussa on keino rakentaa yhteisöllisyyttä ja estää se, että tietyn koulutuksen saaneet tulkit eriytyisivät omaksi ryhmäkseen. Kuuluvathan tulevat tulkit tulkkiyhteisöön, josta osa koulutetaan ammattikorkeakoulussa, osa yliopistossa ja osa toisen asteen oppilaitoksissa.

Yhteistyömahdollisuuksia muiden tulkkaustoimijoiden kanssa nähdään olevan opiskelijoiden harjoitteluissa, opetusharjoittelussa oppilaitoksissa, hanketyössä ja tulkkausalan kehittämisessä. Harjoitteluiden työelämäohjaajille voisi tarjota koulutusta ja työnohjauksellisia palveluja nykyistä enemmän. Alumnitoimintaa alan toimijoiden kanssa voidaan kehittää edelleen: Esimerkiksi Diakissa on kehitetty viittomakielen ja puhevammaisten tulkkauksen koulutuksessa opintojen läpi kulkeva malli, jonka kautta opiskelijat ja alumnit kohtaavat. Tässä opiskelijoille järjestetään ensimmäisenä vuonna alumnipaneeli, jossa on edustettuina eri tehtävissä toimivia alumneja. Myöhemmin alumneja kutsutaan sparraamaan opiskelijoita yritysopintojen yhteydessä, ja opintojen loppuvaiheessa alumnit osallistuvat haastatteluun, jonka aiheena on tulkin urapolku.

Oppilaitosten ja alan toimijoiden yhteisiä tapaamisia ja koulutuspäiviä pidetään tärkeinä. Alan muiden toimijoiden kanssa voi etsiä tulevaisuuden kehittämiskohteita, tunnistaa tarpeita ja kehittää uutta.

4 Tulkkiluettelot ja tulkkirekisterit

4.1 Vammaispalvelutulkkauskeskuksen tulkkiluettelot ja tulkkirekisterit

Ensimmäisenä virallisena tulkkiluettelona voidaan pitää Kuurojen Liiton vuonna 1962 oikeustulkkauskeskukseen keskittyneen tulkkurussinsa (ks. luku 2.1) jälkeen oikeusministeriölle laatimaa listaa viittomakielentaitoisista tulkeista. Siihen oli koottu 17 nimeä (joukossa sekä suomen- että ruotsinkielisiä henkilöitä, jotka saattoivat toimia viittomakielen lisäksi joko yhdellä tai molemmilla kansalliskielillä). Luettelo lähetettiin tiedoksi oikeusistuimille vuonna 1964. Lista uusittiin vielä vuonna 1970, jolloin vaativampaan oikeustulkkauskeskukseen kykeneviä vapaaehtoisia tulkkereita oli koko maasta löydyntä 24. (Jääskeläinen 1985; Salmi & Laakso 2005.)

Kun tulkkaukspalvelu varsinaisesti alkoi vuonna 1979, Kuurojen Liitto ja sosiaalivaltiohallitus laativat yhteistyössä kunnille ja tulkeille palvelua koskevat ohjeet. Niihin liitettiin kuurojenyhdistysten ja Kuurojen Liiton kokooma tulkkiluettelo, jossa oli 196 nimeä (Jääskeläinen 1985). Luettelossa olivat nimettyinä ne, joita kuurot henkilöt eri puolilla Suomea olivat tottuneet käyttämään tulkkereina (Keltanen 1998) ja jotka ”olivat suostuneet tulkkereina toimimiseen, tulkkurikoulutukseen osallistumiseen ja olivat tietoisia vaitiolovelvollisuudesta” (Leppänen & Hassinen 1984, 46). Tämän jälkeen sosiaalivaltiohallitus ryhtyi ylläpitämään tulkkereiluettelo, jossa 334 nimen lisäksi oli 44 kuurosokeiden vapaa-ajan tulkkereiksi koulutautunutta kuuroa henkilöä. (Suomessa mahdollistui näin monia muita maita aiemmin tulkkurikoulutus myös kuuroille henkilöille; vrt. Sommer Lindsay 2016.) Osa listalla nimetyistä ei tehnyt tulkkauskeskuksia juuri lainkaan eikä osallistunut koulutuksiin, osa taas toimi tulkkereina palkkiotta, esimerkiksi vain perheenjäsenilleen. (Leppänen & Hassinen 1984; Keltanen 1998.)⁹

Sosiaalivaltiohallitus yhdistettiin vuonna 1991 lääkintöhallitukseen sosiaali- ja terveysministeriöksi ja edelleen vuosiksi 1992–2008 Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseksi (Stakes; ks. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos 2016). Stakes ei ottanut tulkkereiluettelo omiin järjestelmiinsä (Thurén 2011). Kuurojen Liiton selvitettyä tilannetta vuonna 1993 todettiin, että valtionhallinto voi ylläpitää rekisteriä vain lainsäädännöllä määrätystä ammattihenkilöistä, kuten terveydenhuollon ammattihenkilöistä (vrt. laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994). Koska viittomakielen tulkeilla tai muilla kuulovammaisalan tulkeilla ei ollut (tuolloinkaan) vastaavaa asemaa, tulkkereiluettelo siirrettiin järjestöjen ylläpidettäväksi. Niinpä Kuurojen Liitto, Kuulonhuoltoliitto, Suomen Kuurosokeat ja Suomen Viittomakielen Tulkit päättivät yhdessä perustaa tulkkereirekisterin. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009.) Vanhasta tulkkereiluettelosta poistettiin ne, jotka eivät enää halunneet tulla nimetyiksi uuteen tulkkirekisteriin. Luetteloon jäi puolentuhannen nimen sijasta 363 tulkkereia, joista 34 oli kuuroa kuurosokeiden vapaa-ajantulkkia. Rekisteriin merkityistä noin puolella (191 henkilöä) oli jo tuolloin ammatillinen tulkkurikoulutus taustallaan. (Keltanen 1998.)

Tulkkirekisteri oli luettelo järjestöjen hyväksymän tulkkurikoulutuksen suorittaneista tulkeista, jotka voivat antaa tuolloisen ns. vammaispalvelulain 8 §:ssä (380/1987) tarkoitettua tulkkereipalvelua. Käytännön vastuu tulkkirekisterin ylläpitämisestä asetettiin Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmälle (TTYR), joka uudisti rekisteriä vuosina 1999 ja 2005 päivittäen samassa yhteydessä myös viittomakielentulkin ammattisäännöstöä. Vuonna 1999 rekisteri jaettiin kahtia tulkkurikoulutusrekisteriksi ja tulkkereiluetteloksi. Tulkkurikoulutusrekisterissä olivat kaikki alan järjestöjen hyväksymän tulkkurikoulutuksen saaneet ja tulkkereiluettelossa taas ne, jotka olivat itse ilmoittaneet ottavansa vastaan tulkkereustehtäviä. (Hynynen, Pyörre & Roslöf 2010 [2003].) Opetusta tarjoavat ammattikorkeakoulut määrittivät yhdessä TTYR:n kanssa vähimmäistaitotason, jota edellytettiin tulkkurikoulutusrekisteriin pääsemiseksi, järjestäen opiskelijoilleen koulutuksen loppuvaiheessa erillisen tulkkirekisterikokeen (vrt. Thurén 2011). Tulkkirekisteristä ei voitu kuitenkaan poistaa sinne rekisteröityneitä, eivätkä tulkkirekisteri ja siihen mahdollisesti rikkeen vuoksi viety merkintä voineet säädellä tai estää ketään työskentelemästä tulkkereina (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Rekisteriin hyväksytyt tulkit sitoutuivat noudattamaan viittomakielentulkin ammattisäännöstöä¹⁰ sekä sosiaalihuoltolain mukaista vaitiolovelvollisuutta (Keltanen 1998; Laurén 2002). Ammattisäännöstön taustalla

⁹ Jääskeläisen (1985) mukaan kaikki tuolloin tulkkereiluettelossa nimetyt noin 300 tulkkereia olivat jo läpikäyneet tai ainakin aloittaneet asioimistulkkurussin.

¹⁰ Viittomakielentulkin ammattinimike on vaihdellut eri vuosikymmeninä kirjoitusasultaan. Vaikka tässä raportissa pyrimme johdonmukaisesti käyttämään ammattinimikkeestä sanaliittoa yhdyssanan sijaan, esimerkiksi ammattisäännöstöihin liittyvissä nimikkeissä olemme noudattaneet kuitenkin ajan-kohtana käytettyä konventiota.

olivat puolestaan ”Viittomakielen tulkin eettiset ohjeet”, jotka Kuurojen Liiton tulkkauspalveluja edistävä työryhmä, Tulkkitoimikunta, oli laatinut ulkomaisten esimerkkien pohjalta vuonna 1982. Ohjeita täydennettiin pari vuotta myöhemmin kuurosokeiden tulkkausta koskevilla eettisillä ohjeilla. (Jääskeläinen 1985.) Säännöstöä päivitettiin vielä uudelleen vuosina 1996 ja 1999, kunnes vuonna 2013 käyttöön otettiin ”Asioimistulkin ammattisäännöstö”, jota sekä kuulo-, kuulonäkövammaisten että puhevammaisten tulkit ja muut asioimistulkit ovat sitoutuneet noudattamaan (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2013). Myös Kela edellyttää vammaisten tulkkauspalveluja tuottavilta ammattisäännöstön noudattamista (Kela 2017a).¹¹

Tulkkierekisteri toimi siis eräänlaisena alan laadunvalvontajärjestelmänä, koska tulkkausalan yritykset vaativat siihen kuulumista palkatessaan viittomakielen tulkkeja (Salmi & Martikainen 2011). Myös asiakkailta oli mahdollisuus tarkistaa tulkin pätevyys tulkkierekisteristä, ja TTYR:n mukaan nimenomaan tieto eettisten sääntöjen noudattamisvelvoitteesta oli tärkeä palvelujen asiakkaille. Kunnat puolestaan saattoivat tulkkierekisterin avulla tarkistaa, voiko yksittäiselle henkilölle maksaa tulkkauksesta, vaikkakaan kaikki kunnat eivät huomioineet rekisteriä tulkkeja värvätessään (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009). – Vuonna 2011 rekisterissä oli jo noin 900 tulkkiä, joista noin puolet työskenteli tulkkiina aktiivisesti. Suurin osa heistä oli ilmoittanut tulkkauskielekseen viittomakielen. Lisäksi mukana oli tulkkeja, jotka työskentelivät viitotulla puheella, kuurosokeiden eri menetelmillä tai kirjoitustulkkeina. (Thurén 2011.)

Kun sitten vuoden 2009 aikana TTYR:ään kuuluvien järjestöjen päärahoittaja Raha-automaattiyhdistys (nyk. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA) täsmensi avustustoimintansa ehtoja, se oli sitä mieltä, ettei tulkkierekisterin ylläpito kuulunut järjestöjen vastuulle. Rekisterin toivottiinkin siirtyvän vähitellen viranomaistahon ylläpitämäksi, sillä järjestöjen huolehdittavaksi jääneen, ammatinharjoittamiseen liittyvän rekisterin painoarvo koettiin vähäiseksi. Lisäksi alalle kaivattiin korkeakouluista riippumatonta palaute- ja valvontajärjestelmää, jonka avulla tulkkauksen laatua voitaisiin kehittää. (HE 220/2009; Thurén 2011, 2012.) Sellaista ei kuitenkaan saatu syntymään, ja lopulta vuonna 2015 TTYR päätti yhteistyötahojensa kanssa tulkkierekisterin lakkauttamisesta. Samalla ammattikorkeakouluissa luovuttiin tulkkierekisterikokeesta ja siirryttiin opiskelijujen loppuvaiheessa annettaviin tulkkauksen taidonnäyttöihin, jotka suoritetaan erilaisten opintotodistusten alla. Nimikkeitä ovat esimerkiksi *loppukoe* (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018, Diakonia-ammattikorkeakoulu [2014]) tai *päättöopinnot* (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2019).

Kun tulkkauspalvelun järjestäminen siirtyi vuonna 2010 Kelalle, tulkeilta kuin heidän esimiehiltäänkin alettiin edellyttää tulkkiopetuksen suorittamisen ohella tulkkierekisteriin kuulumista (Thurén 2012). Vaikka rekisteriä ei ole ylläpidetty vuosien, Kela edellyttää yhä siihen kuulumista niiden kuulo- ja kuulonäkövammaisille tulkkauspalveluja tuottaneiden tulkkien kohdalla, jotka ovat valmistuneet ennen vuoden 2015 puoliväliä. Myöhemmin valmistuneilta vaaditaan vastaavaa ”näyttökokeen” hyväksytyä arvosanaa. (Kela 2017a.) Samankaltainen ehto sisältyy myös vuonna 2021 alkavalla hankintakaudella tulkkausta tuottavan henkilöstön vähimmäisvaatimuksiin (Kela 2020h).¹²

Puhevammaisten tulkeille ei ole koskaan perustettu tulkkierekisteriä (vrt. HE 220/2009), joten heille ei ole mahdollista esittää vastaavaa vaatimusta. Kela ei myöskään aseta puhevammaisten tulkeille arvosanoihin kohdistettuja erikoisehtoja, vaikka he olisivat suorittaneet tutkintonsa ammattikorkeakoulussa samoin vaatimuksin kuin viittomakielen tulkitkin (vrt. Kela 2017a; Diakonia-ammattikorkeakoulu [2014], 2019). Tällä hetkellä Kela edellyttää puhevammaisille tulkkauspalveluja tuottavilta henkilöiltä ainoastaan yhtä seuraavista koulutuksista tai vastaavaa ulkomailla suorittettua tutkintoa tai koetta: a) AAC-koulutus ja vähintään kuuden vuoden työkokemus puhevammaisen henkilön tulkkiina toimimisesta b) puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto tai c) tulkki AMK (puhevammaisten tulkki) (Kela 2017a, 2020h).

Vammaisten tulkkauspalveluja tuottavista tulkeista on olemassa myös keskitetty hakupalvelu Kelan verkkosivuilla (Kela [n.d.]). Sinne on koottu alueittain kullakin kilpailutuskaudella Kelalle tulkkauspalveluja tuottavat yritykset. Yritysten edellytetään omilla verkkosivuillaan yksilöivän Kelalle palveluja tuottavat tulkit, näi-

¹¹ Vuodesta 2013 lähtien voimassa olleista, asioimistulkkien ja vammaisten tulkkauspalvelussa toimivia tulkkeja yhteisesti sitovasta ammattisäännöstöstä huolimatta Kelan (2017a, 86–89) referenssinä ovat yhä Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö ja Puhevammaisten tulkin eettiset ohjeet.

¹² ”Henkilöstön vähimmäisvaatimukset. - - Kuulovammaisten tulkkauspalvelu: viittomakielen tai viitotun puheen tulkkaus. Tulkkauspalvelua tuottavalla henkilöllä tulee olla suoritettuna viittomakielen tulkin tulkkierekisterikoe/näyttökoe vähintään arvosanalla 3, jos tulkin tutkinto on suoritettu 1.7.2015 jälkeen. Ennen 1.7.2015 valmistuneen tulkin tulee olla kuulunut tulkkierekisteriin.” (Kela 2017a, 9.) Sama ehto koskee myös kuulonäkövammaisten viittomakielen tai viitotun puheen tulkkausta sekä kuulovammaisten ja kuulonäkövammaisten kirjoitustulkkeina toimivia Kelan palveluntuottajien palkkaamia henkilöitä. (Kela 2017a, 9–12; vrt. Kela 2020h, 12–16.)

den työkielet, kommunikointimenetelmät ja erikoistumisalat (vrt. Kela 2017a). Palveluntuottajien sivuilta löytyvät Kelan palvelujen parissa toimivien tulkkiin ohella myös muut, niin sanotuille kolmansille tahoille kuulo-, kuulonäkö- ja puhevammaisten tulkkauspalveluja tarjoavat tulkit. Kolmansilla tahoilla palveluntuottajat tarkoittavat yksittäisiä yrityksiä, oppilaitoksia sekä kaupunkien ja kuntien sosiaali- ja terveys- sekä kasvatus ja opetuspalveluja (koulut, terveysasemat, sairaalat, neuvolat, sosiaalitoimistot ja päiväkodit), joiden on järjestettävä tulkkauspalveluja luvussa I mainittujen säädösten velvoittamina (vrt. esim. Huusko 2017; vrt. Hilma 2020).¹³ Muut viranomaistahot ja yritykset eivät kuitenkaan voi käyttää Kelan vammaisten tulkkauspalvelujen välityskeskusta, joka on vuodesta 2014 palvellut maanlaajuisesti vammaisten tulkkauspalveluja saavia ja Kelan tulkkauspalvelujen tuottajayrityksiä. Ne hankkivat tarvitsemansa tulkkauspalvelut suoraan alalla toimivilta yrityksiltä. Vähäisten toimeksiantomäärien takia viranomaiset ja julkiset palveluntarjoajat ovat vain harvoin kilpailuttaneet näitä palveluja (Huusko 2017).¹⁴

4.2 Asioimistulkkiin hakeminen rekistereistä

Puhuttujen kielten parissa toimivista asioimistulkeista ei ole olemassa kattavaa rekisteriä, mutta esimerkiksi Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitolla (SKTL) on kotisivuillaan kääntäjä- ja tulkkihakupalvelu, johon liiton jäsenet voivat ilmoittaa tietojaan ja josta toimeksiantajat voivat etsiä sopivaa kääntäjää tai tulkkiä. Hakukone sisältää tulkkiin yhteystiedot sekä tiedot heidän kieliyhdistelmänsä ja erikoisaloistaan. Hakukriteereistä löytyvät myös tulkki (AMK) -tutkinto ja asioimistulkin ammattitutkinto. Hakutulokset perustuvat kuitenkin vain jäsenten antamiin tietoihin, eikä liitto vastaa tietojen oikeellisuudesta. (Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto ry [n.d.])

Monet tulkit työskentelevät yrittäjinä tai pienyrityksissä. Suomen Yritysrekisterissä haku antaa yli 800 tulkkausalan yritystä. Lukuun kuuluvat sekä puhuttujen kielten tulkkausta tarjoavat yritykset että viittomakielen tulkkausta ja puhevammaisten tulkkausta tarjoavat yritykset. Yrityshaku-sivustolta voi hakea alueittain tai kunnittain yrityksiä, joiden toimiala on kääntäminen ja tulkkaus (Yrityshaku.fi [n.d.]). Pelkästään Uudenmaan alueelta hakusanalla ”tulkkaus” löytyy 400 yritystä (Suomen Yritysrekisteri 2020). Yritykset näyttävät usein tarjoavan muitakin palveluita kuin tulkkausta, yleensä käännöspalvelua. Siksi voidaan olettaa, että rekistereissä olevat yritykset tarjoavat tulkkauspalveluita mahdollisesti pienemmässä määrin.

4.3 Oikeustulkit ja oikeustulkkiinrekisteri

Suomeen perustettiin vuonna 2016 EU-direktiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU) perusteella oikeustulkkiinrekisteri, joka on Opetushallituksen ylläpitämä. Oikeustulkkiinrekisterin tarkoituksena on auttaa viranomaisia ja yksityishenkilöitä löytämään pätevä oikeustulkki. Rekisteriin voidaan hyväksyä koulutuksen kautta pätevöityneitä oikeustulkkeja. Oikeustulkkiinrekisteristä järjestetään sekä korkeakoulutuksena että toisen asteen koulutuksena. Laissa oikeustulkkiinrekisteristä (1590/2015) säädetään, että rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä on joko oikeustulkkiinrekisterin erikoisammattitutkinto tai sitä vastaava aikaisempi tutkinto tai tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto ja vähintään 35 opintopisteen tai sitä vastaavan laajuiset oikeustulkkiinrekisterin opinnot. Oikeustulkin merkitsemisestä rekisteriin päättää hakemusten perusteella Oikeustulkkiinrekisterilautakunta. Rekisteri hakutoimintoinen löytyy Opetushallituksen verkkosivuilta. (Opetushallitus 2020.)

¹³ Kolmansien tahojen tilaukset muodostavat tällä hetkellä vammaisten tulkkauspalvelujen puolella arvioiden mukaan noin 0–20 prosenttia yritysten liikevaihdosta (palveluntuottajien tutkimushaastattelut 20.6.2020, 26.6.2019). Vastaava tieto on myös saatavilla korkeimman hallinto-oikeuden päätöksestä, joka liittyy Kelan tekemään valitukseen vuoden 2017 hankintakilpailusta tehdystä markkinaoikeuden päätöksestä (1.10.2018). Päätöksessä on kirjaus (Korkein hallinto-oikeus 2019, 7), jonka mukaan Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuu kattaa noin 90 prosenttia kaikista vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelualan töistä Suomessa (ks. luku 5.2; vrt. Huusko 2017).

¹⁴ Poikkeuksia kuitenkin on: Esimerkiksi Helsinki, Vantaa, Espoo, Kerava ja HUS-kuntayhtymä ovat kilpailuttaneet omistamansa yhtiön kautta sekä sosiaali- ja terveyspalvelujensa että kasvatus- ja opetuspalvelujensa kuulo-, näkö- ja kuulonäkövammaisten sekä puhevammaisten tulkkauset. Palvelun kokonaisarvo on hankintakilpailun voittaneelle yritykselle 800 000 euroa. (Hilma 2020). –Vertailun vuoksi mainittakoon, että Kelan järjestämät vammaisten tulkkauspalvelujen kustannukset olivat Uudenmaan alueella tammi–joulukuussa vuonna 2019 aikana keskimäärin noin 1 miljoona euroa kuukaudessa (tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Vammaisten tulkkauspalvelujen kustannukset (Tilauksen kunta) [verkkopublication; viitattu 28.3.2020]).

Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon on voinut suorittaa Tampereen aikuiskoulutuskeskuksessa vuodesta 2015 alkaen. Vuodesta 2018 lähtien tutkinto on ollut nimeltään oikeustulkkauden erikoisammattitutkinto. (Opetushallitus 2013, 2018c.) Erikoisammattitutkinnoissa tulkkaus kielet ovat yleensä niin sanottuja harvinaisia puhuttuja kieliä, mutta tutkintokielenä ovat mahdollisia myös isommat eurooppalaiset kielet.

Rekisteriin oikeuttavia korkeakouluopintoja voi suorittaa joko yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Helsingin yliopiston kääntämisen ja tulkkauden maisteriohjelman oikeustulkkauden opintosuunta sisältää rekisteriin hakemiseen tarvittavat opinnot. Rekisteriin merkitsemisen edellytykset täyttävät myös Tampereen yliopiston monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot, joihin sisältyy oikeustulkkauden opintokokonaisuus. Myös Diakista valmistuneet tulkki (AMK) -tutkinnon suorittaneet asioimistulkit voivat AMK-tutkintonsa perusteella hakea oikeustulkki rekisteriin, koska kaikki siihen vaadittavat osa-alueet sisältyvät Diakin asioimistulkkauden koulutukseen. Näin ollen opiskelija on jo saavuttanut tarvittavan osaamistason. Vuoden 2018 jälkeen rekisteriin on hyväksytty myös Diakista valmistuneita asioimistulkkeja, vaikkakaan kaikki Diakista valmistuneet asioimistulkit eivät rekisteriin hakeudu.

Suomessa on kehitetty erikoistumiskoulutuksia uutena korkeakoulujen koulutusmuotona vuodesta 2015 alkaen. Oikeustulkkauden erikoistumiskoulutus toteutettiin ensimmäisen kerran lukuvuonna 2018–2019 Diakin, Humakin, Helsingin yliopiston ja Tampereen yliopiston yhteisesti järjestämänä koulutuksena. Tähän erikoistumiskoulutukseen voidaan ottaa tulkkeja, jotka ovat suorittaneet korkeakoulututkinnon ja haluavat pätevöityä oikeustulkkaus alalle. Koulutus on suunniteltu vastaamaan oikeustulkki rekisteriin merkitsemisen vaatimuksia. Oikeustulkkauden erikoistumiskoulutuksen kehittämishankkeessa (O-ERKO, 2016–2017) laadittiin oikeustulkkauden erikoistumiskoulutuksen opetussuunnitelmat puhuttujen kielten ja viittomakielen oikeustulkkaukselle sekä puhevammaisten tulkkauden oikeustulkkaukselle. Diakissa tulkki (AMK) -tutkinnon suorittaneet asioimistulkkauskoulutuksesta valmistuneet voivat opintojensa perusteella hakea oikeustulkki rekisteriin, mutta tulkki (AMK) -tutkinnon suorittaneiden viittomakielen tulkkien ja puhevammaisten tulkkien koulutus ei sisällä laissa säädettyjä opintoja. Niinpä erikoistumiskoulutus tarjoaa näille tulkeille mahdollisuuden erikoistua oikeustulkkaukseen.

Diak toimi erikoistumiskoulutuksen ensimmäisen toteutuksen koordinoivana korkeakouluna. Koulutukseen otettiin 21 opiskelijaa, ja loppuvuonna 2019 heistä on valmistunut 16. Koulutuksen tulkkauskieliä olivat arabia, englanti, ruotsi, venäjä ja suomalainen viittomakieli. Oikeustulkki rekisteriin on tämän koulutuksen perusteella hyväksytty sekä puhuttujen kielten että viittomakielen oikeustulkkeja.

Oikeustulkki rekisterissä oli loppuvuonna 2019 noin 60 rekisteröityä tulkkiä. (Opetushallitus 2020.) Oikeustulkkausta tekevät kuitenkin myös sellaiset tulkit, jotka eivät ole rekisterissä. Nykykäytännön mukaan toiset oikeusviranomaiset (Poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli, tuomioistuimet) käyttävät oikeustulkkaukseen julkisista hankinnoista vastaavan Hansel Oy:n puitesopimustoimittajien välittämiä tulkkeja (laki Hansel Oy -nimisestä osakeyhtiöstä 1096/2008; Hansel Oy 2020), kun taas toiset hankkivat tulkit esimerkiksi tulkkausyritysten kautta tai olemalla suoraan yhteydessä tulkkiin. Vaikka oikeustulkki rekisteri on perustettu viranomaisten käyttöön, viranomaiset voivat käyttää oikeustulkkaukseen myös ei-rekisteröityjä tulkkeja. Viranomaiset tarvitsevat myös sellaisten kielten tulkkeja, joita ei vielä ole rekisterissä ollenkaan tai heitä ei ole riittävästi vastaamaan kysyntään.

5 Tulkkauspalvelujen kysyntä ja tarjonta vammaisten tulkkauspalveluissa vs. koulutustarpeen arviointi

5.1 Hypoteeseja tulkkauspalveluja tarvitsevien määrästä

Kun tulkkauspalveluja alettiin kehittää viittomakieltä käyttäviä kuuroja ja muita kuulovammaisia varten, viittomakielisiä kuuroja arvioitiin maassamme olevan viitisen tuhatta, kuuroutuneita henkilöitä noin 3 000 ja kuurosokeita 450. Näihin määrällisiin oletuksiin perustuivat pitkään niin vammaisten etujärjestöissä ja valtionhallinnossa laaditut esitykset palvelurakenteiden kehittämiseksi kuin erilaiset arvioinnit palvelujen riittävydestä. (Vrt. Jalonen & Pohjonen 1975; Leppänen & Hassinen 1984; Jääskeläinen 1985; Hassinen & Rytönen 1986; Hassinen 1998.)

Kymmenen vuotta tulkkauspalvelujen alkamisesta – 1990-luvun puolivälissä – sosiaali- ja terveysministeriö arvioi tarvittavan 125 päätoimista tulkkia ja 2000-luvulle tultaessa vähintään 250 päätoimista tulkkia, sadan opiskelutulkin ohella. Lisäksi tulisi perustaa myös 15–20 alueellista tulkkikeskusta tehostamaan tulkkauspalvelujen välittämistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1990, 75; ks. myös Hassinen 1998.) Tilannetta kuvattiin seuraavasti:

Tulkkipalvelu on kehittynyt hitaanlaisesti. Arvioiden mukaan noin 5 500 vaikeasti kuulovammaista tarvitsee tulkkipalvelua. Heistä palvelujen piirissä oli vuonna 1988 noin 40 % eli noin 2 300 henkilöä. Vaikeasti puhevammaisten tulkkipalveluja ei ole vielä käynnistetty. - -

Tulkkipalvelujen suurimpana ongelmana on jatkuva tulkkipula. Palvelu perustuu pääasiassa freelance-työntekijöihin, jotka eivät voi irrottautua varsinaisesta työstään etenkin päiväsaikaan. Tulkkiluettelossa on yli 400 tulkin nimi. - - Tulkkipalvelun ensimmäinen kymmenvuotiskausi on selvästi osoittanut, että pelkästään freelance-pohjainen järjestelmä ei ole toimiva. Tulkkipalvelun saatavuuden ongelmia voidaan poistaa tulkkivälityksen avulla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1990, 1–2.)

Vähitellen kuulo- ja kuulonäkövammaisten sekä puhevammaisten tulkkauspalveluja tarvitsevien henkilöiden määrät alkoivat tarkentua muun muassa Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin ja vuosina 2006–2009 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tietokantaan tallennettujen kuntien tulkkipalvelupäätösten (nyk. tulkkauspalvelupäätös) pohjalta. Näitä päätöksiä oli esimerkiksi vuoteen 1998 mennessä myönnetty 3 065 henkilölle – tosin 25 prosenttia oikeutetuista ei palveluja todellisuudessa käyttänyt. Tulkkauspalveluihin oikeutetut olivat pääasiassa kuulovammaisia (ml. kuulonäkövammaiset); puhevammaisia henkilöitä tiedetään olleen asiakaskunnassa vuoteen 2005 asti vain muutamia kymmeniä. (Heiskanen 2000; vrt. Roisko ym. 2018.)

Vuodesta 1982 lähtien käytössä olleet, aluksi sosiaalihuollituksen julkaisemat tulkkiluettelot ja myöhemmin tulkkirekisteri tarjosivat osaltaan tietoa tulkkien ammattikunnan kasvusta, ja samalla myös ammatillisesta eriytymisestä ja spesialisoitumisesta. Kuten luvusta 4.1 käy ilmi, vuonna 1982 sosiaalihuollituksen ylläpitämässä, ensimmäisessä tulkkiluettelossa oli suomea ja/tai ruotsia käyttäviä viittomakielen ja kuurosokeiden henkilöiden tulkkia (niin kuulevia kuin kuuroja) yhteensä 334, ja vuonna 1990 heitä oli nelisensataa (Sosiaali- ja terveysministeriö 1990; Keltanen 1998). Kun sitten lakia vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta valmisteltiin, hallituksen esityksessä (HE 220/2009) mainittiin tulkkirekisterissä olevan jo noin 800 viittomakielen ja kuulonäkövammaisten tulkin sekä kirjoitustulkin nimet.

Tulkkiluetteloista ja -rekistereistä sekä toimialaa luodanneista useista selvityksistä (esim. Leppänen & Hassinen 1984; Sosiaali- ja terveysministeriö 1990; Topo ym. 2000; Rautavaara & Kokko 2006; Rissanen & Mikkonen 2007; Nikoskinen 2010) huolimatta meillä ei koskaan ole ollut saatavilla täsmällistä tietoa käytettävissä olevista, koulutuksen saaneista työvoimaresurssista ja -reservistä kuulo- ja kuulonäkövammaisten tai puhevammaisten henkilöiden tulkkauspalveluissa. Vammaisten tulkkauspalvelujen parissa toimivan työvoiman kokonaisresurssi ei ole vielä kukaan tiedossa, paitsi vuodesta 2011 lähtien Kelan järjestämien vammaisten

tulkkauspalveluiden osalta (ks. taulukko 2). – Sama koskee myös vammaisten tulkkauspalveluja käyttävää asiakaskuntaa.¹⁵

Esimerkiksi Diakin ja Humakin tulkkien koulutustarpeisiin kohdistuneessa selvityksessä vuonna 2007 (Rissanen & Mikkonen 2007) tulkkirekisterissä mainittiin olevan jo 720 koulutettua tulkkiä, vaikkakin korkeintaan enää kahden kolmasosan heistä oletettiin toimivan alalla ja heistäkin suurimman osan freelancereina (kuten sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä vuonna 1990). Määrän katsottiin olevan riittämätön kysyntään nähden, ja kasvavaa koulutustarvetta perusteltiin ”lievän tai alueittain vakavan tulkkipulan” ohella alalla vallitsevilla osa-aikaisuudella ja naisvaltaisuudella ja siitä aiheutuvilla ajoittaisilla perhevapailta. Kysynnän oletettua kasvua perusteltiin myös kielellisen ja koulutuksellisen tasa-arvon sekä viittomakieltä käyttävien opiskelijamäärien kasvulla, sillä tulkkeja tulnaisiin tarvitsemaan yhä vaativampiin tehtävänantoihin niin kuurojen henkilöiden työ- kuin opiskeluympäristöissään. (Mt.) Viittomakielen tulkkien koulutuspaikkoihin saatiinkin tuolloin, vaikkakin lyhytaikaisesti, noin 40 prosentin lisäys (vrt. kuvio 2 luvussa 2.6).

Kirjoitustulkin koulutuksen on vuoteen 2016 mennessä saanut noin 350 henkilöä (Laurén teoksessa Marttila 2016), mutta esimerkiksi vuonna 2016 vammaisten tulkkauspalvelujen parissa tuottamastaan kirjoitustulkkauksesta Kelalle raportoi vain 126 tulkkiä (Kela 2017c). Kirjoitustulkkina voi toimia yksinomaan kirjoitustulkkaukseen koulutuksen saanut henkilö taikka niin sanottu hybriditulkki, joka on erikoistunut useampaan tulkkausmetodiin ja/tai -kieleen (esim. Marttila 2016). Kirjoitustulkkiä ja heitä käyttävän asiakaskunnan

TAULUKKO 2. Kelan järjestämien vammaisten tulkkauspalvelujen parissa toimivat tulkit asiakasprofiilin, koulutuksen ja kielen mukaan vuosina 2014–2019. Luvuissa ei ole mukana Kelan etätulkkauspalveluissa toimivia tulkkeja. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Taulukko: Tulkkiä lukumäärä hankinta-alueen, asiakasprofiilin, koulutuksen ja kielen mukaan vuosina 2014–2019 [16.3.2020].)

Aika	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Tulkin koulutus	Lukumäärä					
Yhteensä	797	798	878	867	861	816
Asioimistulkkipkurssi	14	14	19	20	20	20
1-vuotinen tulkkipkurssi	7	8	4	3	3	4
2-vuotinen tulkkipkurssi	13	12	7	7	8	9
3-vuotinen tulkkipkurssi	110	115	103	90	90	98
Viittomakielentulkki (AMK)	475	464	523	509	503	482
Viittomakielentulkki (YAMK)/EUMASLI	*)	*)	33	31	32	30
Kirjoitustulkkauskurssi	24	25	36	39	42	44
Kirjoitustulkkausopinnot, väh. 20 op.	53	55	103	103	99	96
Kirjoitustulkkausopinnot, sis. amm.tutkintoon	22	21	35	32	29	23
Kuulonäkövammaisten tulkkipkurssi	-	-	5	5	6	6
Puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto	179	190	200	183	176	156
AAC-ohjaaja	9	10	6	5	3	3
Puhevammaisten tulkki (AMK)	46	36	17	11	6	1
Tieto puuttuu	18	18	1	2	3	3

*) Tietoa ei kirjattu ao. vuonna.

¹⁵ Tästä on esimerkkinä liitteessä 2 Kelan vammaisetuustilastoista koostetut tilastot vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetuista vuosina 2011–2019. Tämän kaltaisia, keskitetyn tulkkauspalvelujärjestelmän myötä saatavia tarkkoja tilastoja voi hyödyntää sekä tulkkauspalvelujen kysynnän että siihen liittyvän koulutustarpeen arvioinnin pohjana. – Muista maista ei käsittäksemme vastaavia tilastoja ole saatavilla.

määrän kehityksestä on kuitenkin vaikea saada kokonaiskuvaa ilman tarkempia rekisteritutkimuksia. Kirjoitustulkkaukset voivat käyttää useat asiakasryhmät (kuulovammaiset ja kuulonäkövammaiset; vrt. Kela 2017a) – joko yksinomaisesti tai muiden tulkkauskielten tai -metodien rinnalla.

Puhevammaisten tulkeista (myös: puhetulkeista) ja tulkkausta käyttävistä puhevammaisista henkilöistäkin on saatavilla tarkempia tietoja vasta kymmenen vuoden takaa: Vuoteen 2009 mennessä 403 henkilön tiedetään saaneen oikeuden käyttää puhevammaisten tulkkauspalveluja, kun taas ennen vuotta 2005 heitä oli ollut vain 28 (Roisko 2018 ym.). Lisäksi puhevammaisten parissa toimivien tulkkiin erikoisammattitutkinnon tiedettiin vuoden 2009 puoliväliin mennessä suorittaneen 191 henkilöä, joista vain osa toimi pää- tai osa-aikaisina tulkkeina. Tehtävässä toimi myös kouluttamattomia tulkkia, eikä tarkkaa kokonaistietoa lainsäätäjilläkään ollut, kuinka paljon puhevammaisten tulkkina toimivia Suomessa tuolloin oli. (Ks. HE 220/2009.)

Vuosituhaten vaihteessa tulkkauspalvelujen tulevat tarvearviot perustuivat pitkälti Stakesin sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta vuosina 2001–2004 toteuttamaan valtakunnalliseen tulkkipalvelujen kehittämishankkeeseen (VETURI-hanke). Hankkeen arviointiraportti tarjoaa esimerkin siitä, millaiselle pohjalle jatkuvasti kasvavaa asiakaskuntaa ja alati lisääntyvää tulkkiin tarvetta painottavat ennusteet tuolloinkin perustuivat:

Maassamme tulkkipalvelun tarvitsijoista yli 5 000 henkilön arvioitiin olevan vaikeasti kuulovammaisia ja noin 850 henkilön kuulonäkövammaisia. Vaikeasti puhevammaisten henkilöiden määrän arvioitiin olevan useita tuhansia, esillä oli ollut luku 10 000. Tämän mukaisesti tarpeen on arvioitu olevan jopa viisinkertainen saajamäärään nähden ja kanavoituvan kysynnäksi varsin puutteellisesti (Rautavaara 2003). Väestön ikääntyessä kasvaa kuuroutuvien ja vaikeasti kuulovammaisten ihmisten määrä. Palvelutarpeesta ja tarjonnasta, jossa tulkkipalvelun ja henkilökohtaisen avustajan tarve ovat samanaikaisia, on riittämättömästi tietoa. Tulkkipalvelun asiantuntijoiden konsensus-arvion mukaan 1990–2000-lukujen taitteessa tulkkipalvelun saajista n. 90 % oli kuulovammaisia, alle 10 % kuulonäkövammaisia ja 1 % puhevammaisia. (Rautavaara & Kokko 2006, 17.)

- -

Vuonna 2005 tulkkipalvelun asiakkaita oli 3 530 henkilöä eli 0,07 % maamme väestöstä (Kuntien toimintatilasto, Sotkanet 2006) - - Potentiaalisten tulkkipalvelun tarvitsijoiden määrä on arvioitavissa moninkertaiseksi nykyiseen saajamäärään [tässä yhteydessä: 'ne, joille palvelu on myönnetty'] nähden - - . Piilossa oleva tarve on kanavoitumassa kysynnäksi voimakkaimmin puhevammaisten tulkkipalveluissa. - - Kysyntään tuovat edelleen määrällisiä nousupaineita ja laatuvaatimuksia väestön ikääntyminen, osallisuuden, syrjimättömyyden ja maamme perusoikeuksien toteutuminen. (Rautavaara & Kokko 2006, 44.)

Kuinka paljon sitten tällä hetkellä on niitä, joille tulkkauspalvelut alun perin suunnattiin? Millaista kysyntää viittomakieltä käyttäviltä on tulevaisuudessa odotettavissa? Kelan järjestämien vammaisten tulkkauspalvelujen pariin hakeutuneita ja suomalaista/suomenruotsalaista viittomakieltä tai suomen tai ruotsin kielen mukaan viitottua puhetta kommunikaatiokeinonaan käyttäviä on vuodesta 2011 lähtien ollut noin 3000 henkilöä. Heistä hiukan yli sata on suomenruotsalaista viittomakieltä tai ruotsin mukaan viitottua puhetta käyttäviä (ks. taulukko 21 liitteessä 1). Väestötietojärjestelmään (ent. väestörekisteri) on ollut mahdollista merkitä viittomakieli äidinkieleksi vuodesta 2008 lähtien, mutta siellä viittomakielisten määrä on huomattavan alhainen (ks. myös Oikeusministeriö 2013). Esimerkiksi Santalan (2019) mukaan tammikuuhun 2019 mennessä 597 henkilöä oli ilmoittanut Väestörekisterikeskukseen (nyk. Digi- ja väestötietovirasto) äidinkielekseen suomalaisen viittomakielen ja 10 henkilöä suomenruotsalaisen viittomakielen. Lisäksi 21 henkilöä oli ilmoittanut äidinkielekseen venäläisen viittomakielen.

Viittomakielisten ryhmän koko ei ole kymmenen vuoden aikana kasvanut, ja etenkin alle 20-vuotiaiden määrä on jatkuvasti pienentynyt: Vuonna 1990 ”viittomakielellä kommunikoivia” peruskouluikäisiä lapsia oli kunnallisissa kuulovammaisten kouluissa 672. Lisäksi 192 oppilasta opiskeli niissä valtion erityiskouluissa (sisäoppilaitoksissa), joissa ”opetus voi tapahtua viittomakielellä” (Sosiaali- ja terveysministeriö 1990, 34). Tuolloin arvioitiin esimerkiksi näiden lasten ja nuorten jatko-opintojen tueksi tarvittavan lukuvuositain 100 opiskelutulkkia (Sosiaali- ja terveysministeriö 1990, 75). –1990-luvun lopussa viittomakieltä äidinkielenään käyttäviä oppilaita oli enää 258 (Jokinen 2000) ja vuosikymmen myöhemmin alle sata. Toisaalta yli 1 100 oppilaita ilmoitettiin käyttävän viitottua puhetta tai tukiviittomia. (Selin-Grönlund, Rainò & Martikainen 2014.)¹⁶

¹⁶ Toisin kuin sisäkorvaistutetta käyttävien kohdalla (ks. Martikainen & Rainò 2014), tukiviittomia käyttävien lasten ja nuorten tulkkauspalvelujen tarpeesta ei ole tietojemme mukaan tehty tutkimusta.

Viittomakieltä ensikielenään käyttävien nuorimpien ikäluokkien pienentymisen vuoksi kielen siirtyminen tuleville sukupolville alkaa olla jo epävarmaa. Suomalaisen viittomakielen voidaan katsoa olevan uhanalainen kieli vuosikymmeniä hiljalleen hiipuneen suomenruotsalaisen viittomakielen ohella. (Vihra 2019; Hoyer 2013; vrt. taulukko 21 liitteessä 1.) Toinen syy viittomakieltä käyttävän ryhmän pienenemiselle etenkin nuorempien ikäluokkien parissa on jo 1990-luvun loppupuolelta lähtien alkanut kirurgisesti sisäkorvaan asennettavan kokleaimplantin eli sisäkorvaistutteen (SI) taaja käyttö. Kokleaimplanti on mahdollistanut sen, että puhutusta kielestä voi tulla kuuron lapsen ensimmäinen kieli viitotun sijaan.

Tähän mennessä kertyneen koti- ja ulkomaisen näytön perusteella on odotettavissa, että suurin osa SI:n varhaislapsuudessaan saaneista ei tarvitse tulkkauspalveluja samassa määrin kuin ennen, sillä 60–80 prosenttia istutteen saaneista siirtyy käyttämään pääasiallisesti puhuttua kieltä kommunikaatiossaan. Esimerkiksi yli puolet Martikaisen ja Rainòn (2014) tutkimukseen osallistuneista, vuosina 1990–2002 syntyneistä SI:n saaneista lapsista ja nuorista ei käyttänyt suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä lainkaan. Puolella peruskoulua käyvistä oli kuitenkin – niin yleis- kuin erityisopetuksessakin – mukanaan avustaja, tulkki tai muu tukihenkilö. Näiden tehtävänä oli toistaa tai vahvistaa lapsen kuulohavaintoa ympäristön puheesta tukiviittomin sekä toistaa lapsen omaa puhetta ympärillä oleville. Siitä huolimatta, että yli puolelle tutkimukseen osallistuneista oli myönnetty oikeus vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluihin, heille oli näille melko vähän tarvetta koulutyön tai opiskelun ulkopuolella. Vain kolmannes käytti tulkkauspalveluja yli 10 tuntia kuukaudessa. Muilla tarve oli tätäkin vähäisempää tai sitä ei ollut lainkaan. (Martikainen & Rainò 2014.)

Kokleaimplanti on vaikuttanut myös aikuisena kuuroutuneiden kielelliseen vuorovaikutukseen ja mahdollisesti vähentyneeseen tulkkaustarpeeseenkin (ks. esim. Lonka 2014; Paltare 2017; Dietz, Willberg, Sivonen & Aarnisalo 2018). Istutetta asennetaan yli 200 henkilölle vuosittain (Dietz ym. 2018). Vuoden 2017 loppuun mennessä istute oli jo noin parilla tuhannella suomalaisella, joista suurin osa oli aikuisia (Kuuloliitto [n.d.]; Paltare 2017). SI:tä käyttävien aikuisten tulkin tarpeesta ei kuitenkaan ole tehty samanlaista, perusjoukkoon kohdistettua tutkimusta kuin lapsiin ja nuoriin (Martikainen & Rainò 2014).

5.2 Hypoteeseja vammaisten tulkkauspalveluissa tarvittavasta työvoimaresurssista

Työvoiman tarpeen tarkastelu alalla, johon Diak ja Humak ainoina ammattikorkeakouluina kouluttavat työvoimaa, kohdentuu väistämättä Kelan hallinnoimille markkinoille. Kansaneläkelaitosta velvoittavan tulkkauspalveluja koskevan lain 133/2010 järjestämisvastuu kattaa nimittäin suurimman osan vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelualan töistä (ks. jäljempänä tässä luvussa). Toki vammaisten tulkkauspalveluissa toimivilla, samoin kuin puhuttujen kielten parissa asioimistulkkauksista tekeväilläkin, voi olla tulkkauksen ohella muita työtehtäviä ja tulonlähteitä – esimerkiksi kääntäminen, opetustehtävät tai kommunikaatio-ohjaus. Tämän vuoksi vammaisten tulkkauspalveluihin suuntautuville tarjotaankin jo koulutusvaiheessa mahdollisuutta liittää pedagogiset opinnot osaksi omia työelämätaitojaan.

Kokonaiskuvan saamiseksi nykyisten työmarkkinoiden työvoimantarpeesta olisi tärkeää voida kartoittaa opetustyöhön ja kommunikaatio-ohjaukseen liittyvien toimeksiantojen osuus tulkkauspalveluyritysten liikevaihdosta sekä muiden tulkkauspalveluja tilaavien viranomais- ym. tahojen osuus palveluntuottajien tilauskannasta. Tämän selvitystyön yhteydessä tehtyjen haastattelujen ja kyselyjen kautta emme ole saaneet tästä tarkempia tietoja, sillä ne kuuluvat yrityssalaisuuden piiriin (vrt. Huusko 2017). Määrä ei liene kymmenesosaa suurempi, sillä esimerkiksi tämän tutkimuksemme kyselyyn vastanneista vammaisten tulkkauspalvelussa työskentelevistä 95 prosenttia ilmoitti toimivansa tulkkina ja 15 prosenttia kommunikaatio-ohjauksen tai opetuksen parissa joko pelkästään tai tulkkauksen lisäksi.

Kuten edellisen luvun 5.1 alusta jo käy ilmi, työvoiman puutteesta eli tulkkiresurssien riittämättömyydestä on argumentoitu tulkkauspalvelujärjestelmän syntymisestä lähtien (ks. myös Salmi & Laakso 2005). ”Tulkkipulasta” käydään yhä keskustelua niin julkisessa kuin sosiaalisessakin mediassa (esim. julkisella Facebook-sivustolla Herää Kelan tulkkauspalvelu! [2013]). 2010-luvulla tulkkipulaa käsittelevään retoriikkaan ovat uusina elementteinä tulleet palvelujen kilpailuttamisen kerrannaisvaikutukset: Tulkkia ei esimerkiksi ole ollut saatavilla, koska työvoiman tarjontaa on vähemmän hankintakausien aikaisen rekrytointikiellon tai kilpailutuksen seurauksena tapahtuvan tulkkien irtisano(utu)misen tai alalta poistumisen takia. Lisäksi tulkkivälityksen keskittämisen Kelan omaan toimipisteeseen on nähty vaikeuttaneen kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa. Myös liian pienten koulutusmäärien on katsottu johtaneen tulkkien määrän vähenemiseen – siitäkkin huolimatta, että ammattikorkeakouluista on 2000-luvulla valmistunut alalle yli 900 koulutettua tulkkia lisää; vrt. kuvio 2 luvussa 2.6. (Ks. Ahonen 2012; Hallamaa 2014; Kilpeläinen 2014a, 2014b, 2017; Huusko 2017.)

Edellä kuvatut, julkisessa mediassa esillä olleet teemat ovat toistuneet myös Kelan saamista asiakaspalautteissa (Kela 2017b) sekä eduskunnan oikeusasiamiehelle ja maan hallitukselle esitetyissä kysymyksissä (Eduskunnan oikeusasiamies 2019; Saarikko 2017). Perusteltuja näkemyksiä siitä, millainen määrä tulkkeja riittäisi tyydyttämään vammaisten tulkkauspalveluja käyttävän asiakaskunnan kysynnän, on kuitenkin esitetty vain harvoin. Poikkeuksina mainittakoon sosiaali- ja terveysministeriön (1990) sekä Stakesin (Topo ym. 2000) raportit, joiden mukaan vammaisten tulkkauspalveluihin tarvittavien tulkkien kokonaismäärälle on löydettävissä viitearvo kertomalla palveluihin oikeutettujen lukumäärä(t) tulkkauspalveluja säätelevään lakiin kullekin ryhmälle kirjatulla tuntimäärillä.

Esimerkiksi vuonna 1990 tuolloisen lain ja palveluun oikeutettujen määrän perusteella (5 800 henkilöä) tulkkaustarpeen todellisen suuruusluokan arveltiin olevan noin 696 000 tulkkaustuntia vuodessa. Tämän kysynnän kattamiseksi olisi tarvittu sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän mukaan 605 päätoimista tulkkiä (Sosiaali- ja terveysministeriö 1990, 31). Laskelma perustui siihen, että tulkkien oletettiin tekevän 5–6 tulkkaustuntia päivässä, jotta matkoihin ym. siirtymisiin ja valmistautumiseen jäisi aikaa, ja käyttävän työhönsä 230 työpäivää vuodessa. – Arviot maksimityöntuntimääristä ovat nykyisinkin hyvin samantapaisia, vrt. jäljempänä luvut 5.4 ja 8.1.

Jo 1990-luvulla oli toisaalta havaittavissa, että laskennallinen vuosittaisen tulkkiresurssin tarve oli ylimitoitettu. Tulkkauspalvelujen käyttäjissä – joita oli noin 40 prosenttia niin sanotuista tarvitsijoista – oli myös sellaisia, jotka käyttivät palvelua hyvin vähän (Sosiaali- ja terveysministeriö 1990). Tämän vuoksi ehdotettiin tehtävän tarkempaa tutkimusta siitä, ”missä määrin minimitasoa vähäisempi käyttö johtuu siitä, että palvelua ei tarvita ja missä määrin siitä, että sitä ei ole tarjolla” (mts. 30).¹⁷ Selvityksessä päädyttiin lopulta siihen, että 400 päätoimisen tulkin työpanoksella pystyttäisiin kattamaan kysyntä siten, että yksi kolmasosa toteutettaisiin freelancetulkkien ja kaksi kolmasosaa päätoimisten tulkkien avulla. Kymmenen vuotta myöhemmin laaditussa vastaavassa selvityksessä katsottiin 379 päätoimisen tulkin olevan riittävä määrä vastaamaan silloisen asiakaskunnan (N = 3 065) tulkkaustarpeisiin (Heiskanen 2000, 171; vrt. edellä luku 5.1). – Näissä arvioissa on toki huomioitava se, että tulkkauspalveluihin liittyvässä lainsäädännössä (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987) mainitut tuntimäärät ovat aiemmin olleet nykyistä hiukan pienemmät (180 t, paitsi kuulonäkövammaisilla 260 t; ks. Topo ym. 2000). Vuonna 1990 tuntimäärät olivat vielä tätäkin pienemmät: 120 ja 240 tuntia vuodessa (Keltanen 1998).

Stakesin raportissa (Topo ym. 2000; erit. Heiskanen 2000) visioitiin myös tulkkauspalvelujen tulevia kehityslinjoja: Sen mukaan 10 vuoden kuluttua vammaisten tulkkauspalveluissa tarvittaisiin 543 kokoaikaista tulkkiä. Ennuste perustui siihen näkemykseen, että palveluihin oikeutettujen henkilöiden lukumäärä tulisi kasvamaan vuosittain noin 3–4 prosenttia. – Tämä onkin toteutunut, samoin kuin Rautavaaran ja Kokon (2006) esittämä arvio puhevammaisten tulkkauksen odotettavissa olevasta kasvusta. Asiakasmäärä ei puhevammaisten kohdalla ole kuitenkaan kasvanut ”useisiin tuhansiin” (vrt. sitaatti luvussa 5.1 teoksesta Rautavaara & Kokko 2006, 17). Puhevammaisten ryhmä on kylläkin kasvattanut vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutettujen asiakkaiden vuosittaista kokonaislukua, kun taas kuulovammaisten tulkkauspalveluihin oikeutettujen määrä on pysynyt etenkin vuodesta 2014 lähtien jokseenkin stabiilina (kuvio 4 luvussa 5.3). Viime mainituksessa ryhmässä palveluihin oikeutettujen ja niitä käyttävien (vrt. taulukko 4) määrä oli vuonna 2019 jopa pienempi kuin vuonna 2018.

Tätä raporttia laadittaessa, vuonna 2019, Kelan rekisteröimät asiakkaat käyttivät vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluihin 510 000 tuntia (taulukko 5). Se oli 180 000 tuntia vähemmän kuin tulevaisuuden minimikysynnäksi oli vuonna 1990 ennakoitu. Kelan järjestämissä vammaisten tulkkauspalveluissa työpanostaan tarjoamassa oli vuonna 2019 noin 800 koko- tai osa-aikaista tulkkiä (ks. taulukko 3), mikä ylittää Stakesin arviot siitä, paljonko tulkkeja tarvittaisiin suorittamaan tällaista työmäärää. Yhtäältä on toki huomioitava se, etteivät kaikki tulkit ole kokopäiväisessä työssä nytäkään ja että tässä selvityksessä käsittelemme vain Kelaa koskevaa osuutta tilauskannasta. Toisaalta Kelan osuus kattaa suurimman osan koko vammaisten tulkkauspalveluihin kohdistuvasta kysynnästä ja pitää näin yllä alan työllisyyttä

Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuu kattaa noin 90 prosenttia kaikista vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelualan töistä Suomessa. Tulkkauspalvelumarkkinat ovat vakiintuneet, ja toimiala on pieni.

¹⁷ Kela on esimerkiksi selvittänyt tarkemmin puhevammaisten asiakkaiden tulkkauspalvelujen käyttöä vuoteen 2014 ulottuvassa kartoituksessaan (Roisko ym. 2018), mutta kuulovammaisten ja kuulonäkövammaisten asiakkaiden osalta tällaista tutkimusta ei ole vielä tehty.

Palvelun tuottajan mahdollisuus toimia alalla tai tulkin työllistyä tulkin tehtäviin on lähes mahdotonta, mikäli palveluntuottaja ei tule hyväksytyksi Kansaneläkelaitoksen puitejärjestelyyn tai tulkki ei työskentele puitejärjestelyyn valitulla palveluntuottajalla. (Korkein hallinto-oikeus 2019, 7.)

Edellä mainitun vahvistavat myös tähän tutkimukseen haastatellut palveluntuottajat: Heidän mukaansa niin sanottujen kolmansien tahojen tilaukset muodostavat tällä hetkellä noin 0–20 prosenttia yritysten liikevaihdosta (tutkimushaastattelut 20.6.2020, 26.6.2019). Kolmansien tahojen tilauksista sekä opetus- ja kommunikaatio-ohjauksesta muodostuva muu työ tulkkausalalla synnyttää jonkin verran lisäresurssin tarvetta, mutta sen todellista määrää koko työ- ja tilauskannasta ei tämän selvityksen puitteissa ole voitu kartoittaa.

TAULUKKO 3. Tulkkien määrä Kelan järjestämissä vammaisten henkilöiden tulkkaukspalveluissa vuosina 2014–2019. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkaukspalvelut. Taulukko: Tulkkien lukumäärä hankinta-alueen, asiakasprofiilin, koulutuksen ja kielen mukaan vuosina 2014–2019 [16.3.2020].)

Tulkin asiakasryhmät	Aika					
	2019	2018	2017	2016	2015	2014
	Lukumäärä *)					
Tulkkeja yhteensä	797	798	878	867	861	816
Kuulovammaiset asiakkaat	574	571	690	686	688	670
Puhevammaiset asiakkaat	230	233	217	195	183	158
Kuulonäkövammaiset asiakkaat	364	361	444	450	504	496
Tieto puuttuu			2	2	1	1

*) Yksittäinen tulkki voi palvella eri asiakasryhmiä

TAULUKKO 4. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut ja palvelun käyttäjät vuosina 2018–2019 asiakasryhmittäin. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkaukspalvelut. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut ja palvelun käyttäjät [verkkojulkaisu; viitattu 8.3.2020].)

Aika	Saajatyyppi	Tulkkaukspalveluihin oikeutetut	Tulkkaukspalveluiden käyttäjät
		2019	Yhteensä
	Kuulovammainen	3 661	2 299
	Puhevammainen	2 042	812
	Kuulonäkövammainen	368	274
2018	Yhteensä	6 212	3 461
	Kuulovammainen	3 772	2 334
	Puhevammainen	2 071	848
	Kuulonäkövammainen	369	279

TAULUKKO 5. Kelan järjestämissä vammaisten henkilöiden tulkkaukspalveluissa käytettyjen tulkkaukstuntien määrä vuosina 2018–2019. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkaukspalvelut. Käytetyt tulkkaukstunnit ja tulkkauksilausten määrä [verkkojulkaisu; viitattu 8.3.2020].)

Aika	Yhteensä	Kuulovammaiset asiakkaat	Puhevammaiset asiakkaat	Kuulonäkövammaiset asiakkaat
2019	510 855	273 706	138 581	98 568
2018	476 974	258 028	123 677	95 269

TAULUKKO 6. Vammaisten tulkkauspalveluissa toimivien tulkkien tulkkauskielien luettelo vuonna 2019 kotoperäisten viittomakielten lisäksi. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Taulukko: Tulkkien lukumäärä hankinta-alueen, asiakasprofiilin, koulutuksen ja kielen mukaan vuosina 2014–2019 [16.3.2020].)

Tulkin tulkkauskieli	
Yhteensä	797
Suomi	792
Ruotsi	24
Englanti, keskitaso	570
Englanti, ylin taso	62
Ranska	9
Saksa	13
Venäjä	5
Ei tulkkauskieltä [mainittuna]	4

Luvussa 5.1 mainittu tieto äidinkielenään venäläistä viittomakieltä käyttävistä on huomionarvoinen sen vuoksi, että Kelan ilmoittaman uuden tulkkinnan mukaan (Kela 2020c) oikeus vammaisten tulkkauspalveluun koskee aiemmasta poiketen myös niitä henkilöitä, joilla kommunikaatiokeinona on jokin muu kuin suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli, esimerkiksi venäläinen viittomakieli tai kirjoitustulkillla englanti. Tulkkauksen järjestäminen edellyttää kuitenkin sitä, että tilauksiin löytyy kielitaitoisia tulkkeja (Kela 2020a; vrt. taulukko 6). Käytäntö poikkeaa tällä hetkellä voimassa olevasta viittomakielilaista (359/2015), jonka 1 §:ssä lain tarkoituksena on määrittellä kotoperäiset viittomakielemme (suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli; vrt. Jantunen 2001 [2000]; Rainò 2000). – Työvoiman tarpeen arvioinnin kannalta uusi vammaisten tulkkauspalvelulain (133/2010) tulkinta voisi itse asiassa jo lähitulevaisuudessa merkitä sitä, että mikä tahansa maailman viittomakielistä tai puhutuista kielistä, joita jo nyt on tullut Suomeen maahanmuuton myötä, on vammaisia henkilöitä koskevan tulkkauspalvelulakimme alainen.¹⁸

Vaikka vammaistulkkauspalveluissa toimivien (kuulevien) tulkkien kielitaidon kirjosta puhutuissa kielissä on jo nyt saatavilla (taulukko 6), tietoa muiden viittottujen kielten hallinnasta ei Kela ole tähän mennessä palveluntuottajien tulkeilta kerännyt. Kuurot AMK-koulutuksen saaneet tulkit, joiden kielitaitoon saattaa kuulua useita vieraita viittomakielisiä, on rajattu pois kuluvalle ja tulevalle kilpailutuskaudella muihin kuin suomalaisiin viittomakielisiin liittyvistä tulkkaustehtävistä, ja näistäkin heille osoitetaan vain taktiilitulkkaukseen liittyviä tilauksia (vrt. Kela 2017a, 2020h). Heidän vieraasta viittomakielestä suomalaiselle viittomakielelle kääntämää tulkettaan ei Kelan järjestämissä vammaisten tulkkauspalveluissa ole mahdollista tuottaa sanalliseksi puheeksi – esimerkiksi venäläisestä viittomakielestä suomalaiselle viittomakielelle käännettynä ja suomalaisesta viittomakielestä niin sanottuna releenä toimivan kuulevan tulkin kautta puhutuksi suomeksi. (Vrt. Kotimaisten kielten keskus 2020; Kela 2020a, 2020g, 2020h.) Kuurot henkilöt eivät siis voi toimia tulkkina suomalaisen viittomakielen ja vieraitten viittomakielten välillä, sillä Kelan 1.4.2020 antaman ilmoituksen mukaan “[t]ulkkauspalvelua ei jatkossakaan järjestetä ns. reletulkkauksena, vaan kahden tai useamman tulkin käytölle tulee olla tilauksen sisältöön (esim. tulkkauksen vaativuuteen tai kesto) liittyvät perusteet” (Kela 2020c). Ongelmaksi lähivuosina muodostuneekin pula eri viittomakielisiä taitavista kuulevista tulkeista, ellei tulkkausta saada järjestymään kuuron henkilön kotimaasta käsin vaikkapa etäyhteyden kautta kielelle, jota kaikki tulkkaustilanteissa mukana olevat osapuolet ymmärtävät.

¹⁸Tällä hetkellä koko maailmasta tunnetaan yli 7000 puhuttua ja lähes 150 viittottua kieltä (Eberhard, Simons & Fennig (toim.) 2020). Suomessa puolestaan oli vuoden 2019 lopussa ainakin 30 sellaista kieltä, joiden puhujia on maassamme yli 2000 henkilöä (Suomen virallinen tilasto: Väestörakenne [verkkosivut, viitattu 30.7.2020]).

TAULUKKO 7. Kelan järjestämän vammaisten tulkkauspalvelun euromääräiset kustannukset vuosina 2018–2019 eri asiakasryhmissä.²⁰ (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelujen kustannukset (Tilauksen kunta) [verkkojulkaisu; viitattu 28.3.2020].)

Koko maa				
		Palveluntuottajien tulkkaus-kustannukset	Palveluntuottajien muut kustannukset	Yhteensä
Aika				
2019	Yhteensä	43 152 002	4 279 899	47 431 901
	Kuulovammaiset asiakkaat	22 318 723	2 260 057	24 578 780
	Puhevammaiset asiakkaat	11 418 638	1 144 208	12 562 846
	Kuulonäkövammaiset asiakkaat	9 414 641	875 634	10 290 275
2018	Yhteensä	40 337 289	3 950 847	44 288 136
	Kuulovammaiset asiakkaat	21 193 795	2 120 301	23 314 096
	Puhevammaiset asiakkaat	10 094 792	1 002 923	11 097 715
	Kuulonäkövammaiset asiakkaat	9 048 703	827 622	9 876 325

5.3 Muita markkinatunnuslukuja vammaisten tulkkauspalveluista ja oletuksia alan työllistävyydestä

Siihen, miten kannattavaa toiminta vammaisten tulkkauspalvelujen alalla on, saadaan näkymä tarkastelemalla Kela palveluntuottajille maksamien kulujen suuruusluokkaa: Vuonna 2019 Kela maksoi vammaistulkkauspalvelujen tuottamisesta palveluyrityksille ja yhteisöille (so. kuntayhtymät ja oppilaitokset; ks. Huusko 2017) 47,4 miljoonaa euroa ja edellisenä vuonna 44,2 miljoonaa euroa (taulukko 7).¹⁹ – Huomattakoon kuitenkin, että luvuissa ei ole mukana Kelan omia, tulkkauspalvelujen järjestämiseen kuluvia menoeriä eikä Kelan itse huolehtiman etätulkkauspalvelun vuosittaisia kustannuksia. Näitä tietoja ei ole saatavilla julkisesti, esimerkiksi tilastopalvelu Kelaston kautta (tutkimushaastattelu 29.11.2019, Vammaisten tulkkauspalvelukeskus).

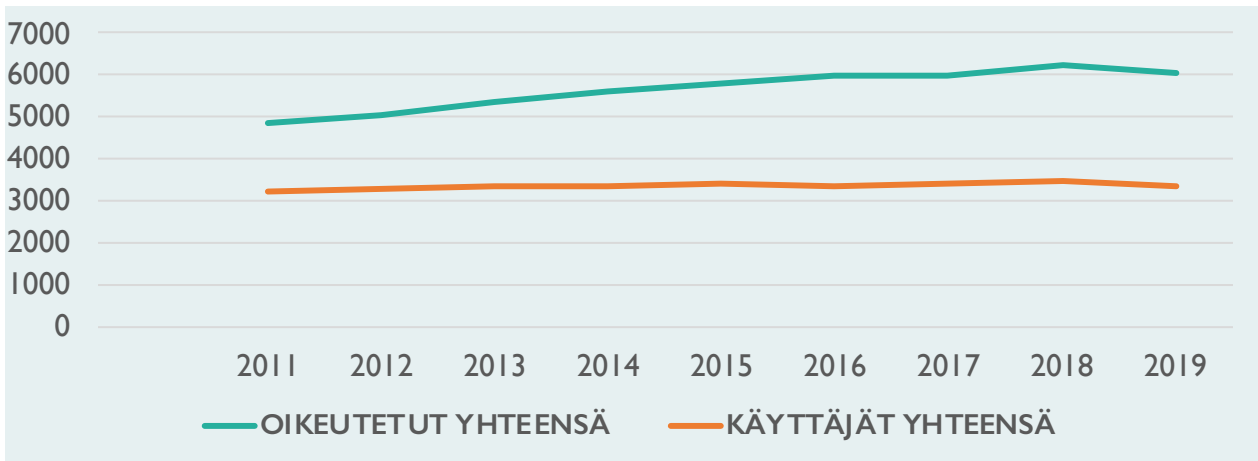
Hypoteettiset markkinat voisivat toki olla jopa kaksi kertaa suuremmat, sillä kuten tulkkauspalvelujen alusta lähtien on voitu todeta (luku 5.1), kaikki palveluihin oikeutetuista eivät nykyisinkään hyödynnä niitä lain mahdollistamien minimimäärienkään puitteissa (kuviot 3 ja 4): Esimerkiksi vuonna 2019 puhevammaisista oikeutetuista henkilöistä vain noin 40 prosenttia käytti tulkkauspalveluja vähintään tunnin (sic!) vuodessa. Kuulovammaisten henkilöiden kohdalla tulkkauspalvelujen käyttöaste oli 63 prosenttia ja kuulonäkövammaisten 74 prosenttia (Kela 2020d). Luvut eivät ole muuttuneet viiden vuoden takaisesta tilanteesta (vrt. Kela 2015).

Jos taas tarkastellaan lyhyemmän aikavälin vaihtelua, esimerkiksi kuukausitasolla, kuulovammaiset käyttävät palveluja vieläkin vähemmän. Esimerkiksi vuosina 2018–2019 vain kolmasosa palveluihin oikeutetuista kuulovammaisista henkilöistä käytti tulkkauspalveluja. Samana tarkasteluajankohtana kuulonäkövammaisistakin asiakkaista tulkkauspalveluja käytti ainoastaan puolet ja puhevammaisista henkilöistä vain neljännes niihin oikeutetuista. (Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut ja palvelun käyttäjät [verkkojulkaisu; viitattu 28.3.2020].) Lisäksi kuukausiperustainen analyysi tuo esiin melko suuriakin vaihteluja toteutuneitten tulkkaustuntien määrissä (kuvio 5) erityisesti kuulovammaisten kohdalla. Se selittää osaltaan kyselyimme vastanneitten viittomakielen tulkkien kuvauksia ansiotulojen ajoittaisesta laskemisesta ja lomautuksista (vrt. luku 6.2).

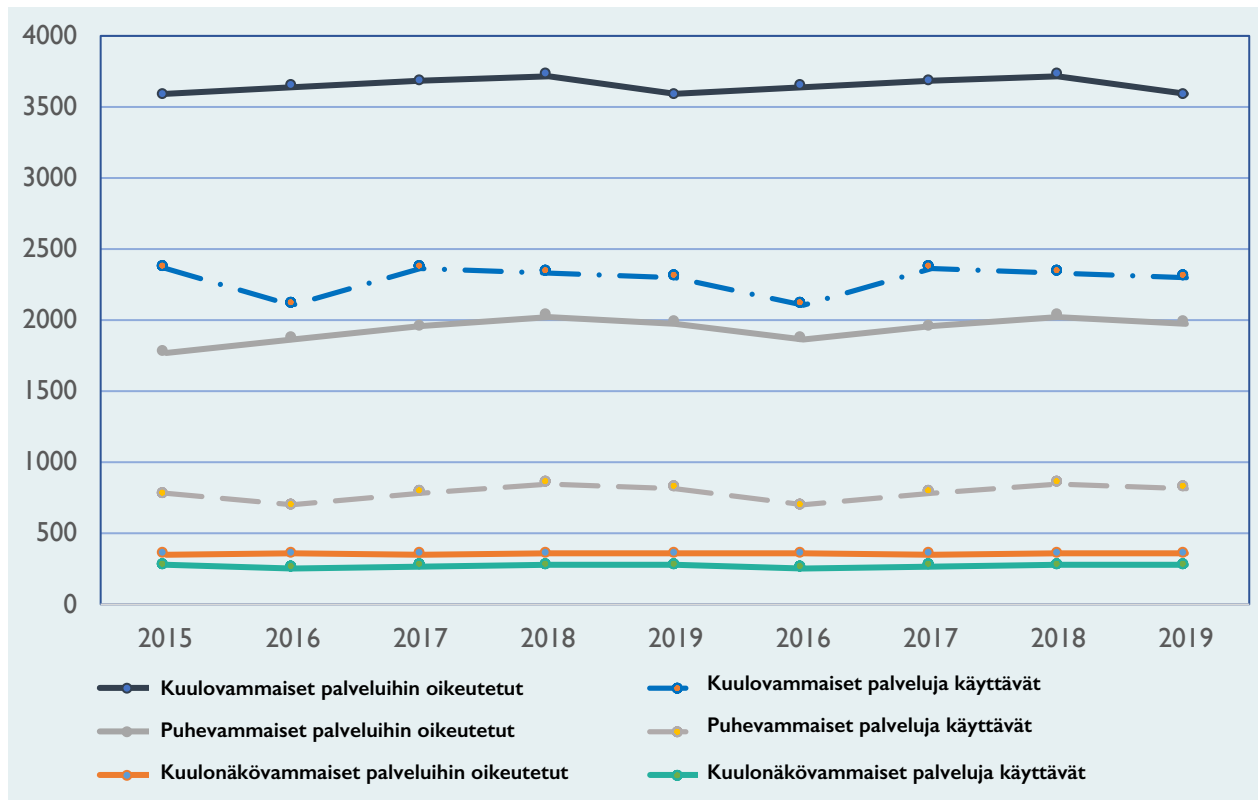
Positiivista ekspektanssia alan työllistävyydestä myös tulevaisuudessa lienee lisännyt se, miten tulkkaustuntien määrä on yhä lisääntynyt Kelan järjestämissä tulkkauspalveluissa. Esimerkiksi vuoteen 2014 verrattuna kuulo- ja puhevammaisten asiakkaiden tulkkaustuntimäärät ovat lähes kaksinkertaistuneet (taulukko 8), tosin kausittainen vaihtelu on etenkin kuulovammaisten asiakkaiden kohdalla huomattavan suuri (kuvio 5). Myös kuulonäkövammaisten asiakkaiden käyttämät tuntimäärät ovat nousseet, vaikkakin maltillisemmin.

¹⁹ Kun tulkkaus-kustannukset jaetaan kumpanakin vuonna tehtyjen tulkkaustuntien määrällä (vrt. taulukko 5), yhden vammaisten tulkkauspalvelussa toteutetun tunnin hinnaksi saadaan 85,50 euroa (jos palveluntuottajien muita kustannuksia ei oteta lukuun).

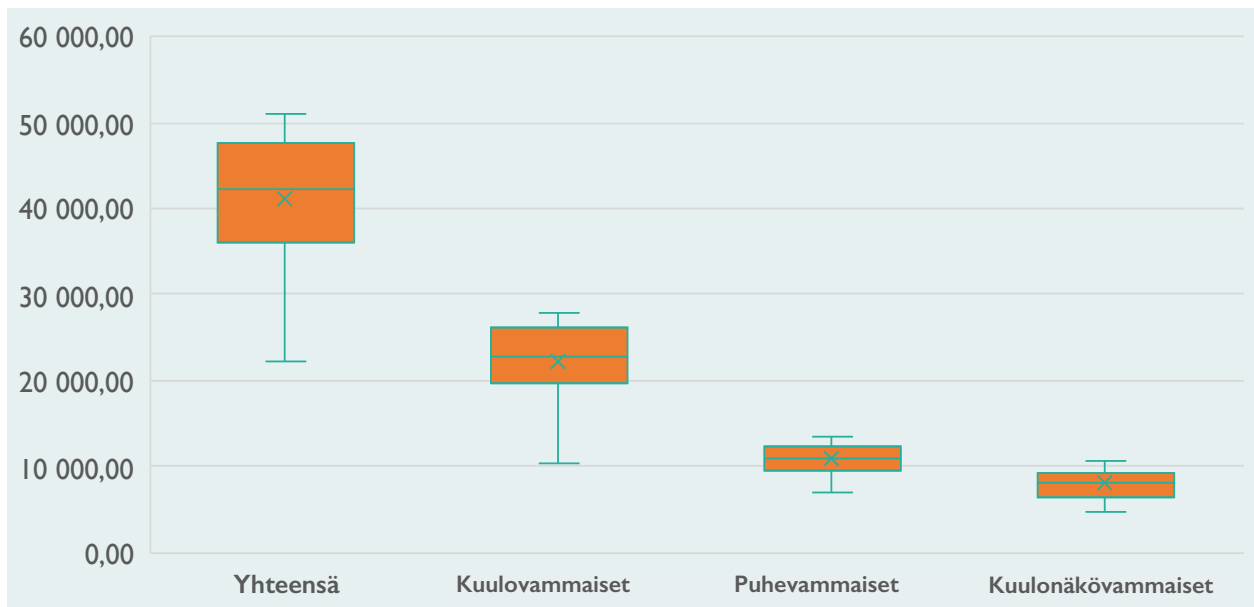
²⁰ Kirjoitustulkkaukseen liittyviä tietoja on saatavilla hajanaisesti. Esimerkiksi vuonna 2018 sen osuus kuulovammaisten asiakkaiden tulkkaus-kustannuksista oli 8,5 prosenttia (1,8 miljoonaa euroa) ja kuulonäkövammaisten asiakkaiden tulkkaus-kustannuksista 7 prosenttia (0,6 miljoonaa euroa) (tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Taulukko: Vammaisten tulkkauspalvelujen kustannukset hankinta-alueen ja tulkkaustuotteen mukaan vuonna 2018 [21.8.2019]).

KUVIO 3. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut ja palvelujen käyttäjät Kelan järjestämissä tulkkauspalveluissa vuosina 2011–2019; asiakasryhmät yhteensä. (Tietolähteet: Suomen virallinen tilasto: Kelan vammaisetuustilasto 2014...2019; Kela 2017c, 2018; Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut ja palvelun käyttäjät [verkojulkaisu; viitattu 28.3.2020].)

KUVIO 4. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut ja palvelujen käyttäjät asiakasryhmittäin Kelan järjestämissä tulkkauspalveluissa vuosina 2015–2019. (Tietolähteet: Kela 2016, 2018; Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut ja palvelun käyttäjät [verkojulkaisu; viitattu 28.3.2020].)

KUVIO 5. Tulkkaustuntien toteutumamäärien kuukausittainen vaihtelu Kelan järjestämässä vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluissa vuosina 2018–2019 eri asiakasryhmien osalta. Tulkkaustuntien keskiarvo on merkitty rastilla. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Käytetyt tulkkaustunnit ja tulkkaustilausten määrä [verkkajulkaisu; viitattu 28.3.2020].)

TAULUKKO 8. Käytetyt tulkkaustunnit (tuntia/vuosi) vammaisten tulkkauspalveluiden asiakasryhmissä vuosina 2014–2019. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Kelan vammaisestuetilasto 2014...2019.)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kuulovammaiset asiakkaat	139 050	195 072	246 682	249 383	258 028	273 706
Puhevammaiset asiakkaat	70 248	86 835	102 238	111 322	123 677	138 581
Kuulonäkövammaiset asiakkaat	81 951	88 815	90 396	97 226	95 269	98 568

Toisaalta tulkkauspalveluja todellisuudessa käyttävien henkilöiden kokonaismäärissä ei ole ollut suurta vaihtelua (kuviot 3 ja 4). – Kuulovammaisten asiakkaiden kohdalla olisikin syytä kartoittaa, onko tulkkaustuntien määrä lisääntynyt jonkun tietyn asiakasryhmän parissa ja kuinka suuri on se joukko, joka hyödyntää palveluja satunnaisesti. Nyt avoimesti saatavilla olevien tilastojen ja dokumenttien pohjalta tätä ei selvityksemme aikana ollut mahdollista toteuttaa. Puhevammaisten asiakkaiden osalta vastaava kartoitus on tehty (Roisko ym. 2018).

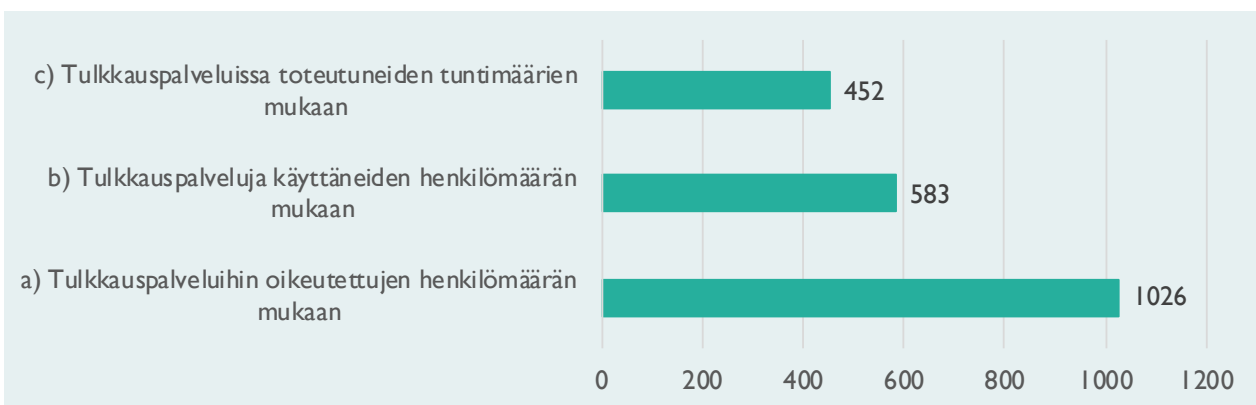
Kuulo- ja kuulonäkövammaisten tulkkauspalveluihin (vrt. Kela 2017a) kuuluvaa kirjoitustulkkausta ei tässä voi käsitellä tarkemmin siihen liittyvän tilastotiedon sporadisuudesta ja eriytymättömyydestä johtuen. Kertyneiden tietojen valossa kirjoitustulkkaus muodosti esimerkiksi vuonna 2019 kuulovammaisten ja kuurosokeiden asiakkaiden tulkkaustunneista 8 prosenttia. Kirjoitustulkkauksen suosio on kuitenkin selvästi kasvanut viimeisten kolmen vuoden aikana: kun vuonna 2016 tulkit raportoivat kuulo- ja kuulonäkövammaisten asiakkaiden kirjoitustulkkausta yhteensä 18 800 tuntia (Kela 2017c), vuonna 2019 kirjoitustulkkaukseen käytetty tuntimäärä (24 989) oli kasvanut tästä 54 prosenttia (Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Taulukko: Käytetyt tulkkaustunnit välityskeskukseen, tulkkaustuotteen ja asiakasryhmän mukaan vuonna 2019 [16.3.2020]; Kela 2020d). Lisäksi Kelan uusi tulkinta vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetuista (Kela 2020c, vrt. luku 5.2) laajentaa kirjoitustulkkeja käyttävää asiakaskuntaa myös niihin kuulovammaisiin henkilöihin, joilla on jokin muu äidinkieli kuin suomi tai ruotsi.

5.4 Vammaisten tulkkauspalvelujen työvoiman tarve vs. ammattikorkeakoulujen opiskelijavolyymit

Jos nykytilanteesta käsin halutaan esittää arvioita vammaisten tulkkauspalveluissa tarvittavan työvoiman määrästä, voidaan esimerkiksi soveltaa aiemmissa selvityksissä (luku 5.2) käytettyä laskukaavaa. Siinä kunkin käyttäjäryhmän tulkkauspalveluihin oikeutettujen lukumäärä kerrotaan vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluja ohjaavassa laissa ilmoitetuilla, asiakasryhmäkohtaisilla tuntimäärillä. Saatu kokonaissumma jaetaan edelleen yhden kokoaikaisen tulkin laskennallisella, tulkkaukseen käytettävällä maksimituntimäärällä, joka on tällä hetkellä Kelan järjestämissä palveluissa 1 130 (Kela 2017a). Jos esimerkiksi jokainen vuonna 2019 tulkkauspalveluihin oikeutettu kuulovammaisen²¹, kuulonäkövammaisen ja puhevammaisen henkilö (N = 6 071) olisi käyttänyt laissa mainitun kokonaistuntimääränsä (kuulonäkövammaiset 360 t/v, muut 180 t/v), tämän tulkkaustarpeen kattamiseksi olisi tarvittu 1 026 kokoaikaista tulkkiä. Jos taas lähtökohtana pidettäisiin *tulkkauspalveluja* vuonna 2019 käyttäneiden lukumäärää (N = 3 385) muiden arvojen pysyessä samana, tulkkeja olisi tarvittu puolet vähemmän (583), ks. kuvio 6. Mutta jos vuosina 2018–2019 toteutuneet tulkkaustunnit (477 000 tuntia vuonna 2018 ja 511 000 tuntia vuonna 2019; taulukko 5) jaettaisiin yhden kokoaikaisen tulkin vuotuisella, tulkkaukseen käytettävissä olevalla työajalla, tämä faktisesti toteutunut työ määrä olisi riittänyt 422 kokoaikaiselle tulkille vuonna 2018 ja 452 tulkille vuonna 2019.

Näiden laskelmien perusteella saatu arvio tällä hetkellä täysin työllistyvästä kokonaisresurssista edustaisi vain 60:tä prosenttia siitä joukosta, joka nykyisin työskentelee palvelujen parissa. Jos edellisen lisäksi huomioidaan kaikki peruuntuneiksi ilmoitetut tai peruutetut tilaukset (ks. esim. Kela 2020b), joiden määrä vaihtelee toimialueesta ja tulkattavasta kielestä riippuen 3 ja 9 prosentin välillä, voitaisiin hypotetisoida noin 40 tulkin lisätarve. Palveluissa toteutuneiden tulkkaustuntien ja tiedossa olevien mutta toteutumattomien (so. peruuntuneiden) tilausten perusteella voidaan siis arvioida maassamme tarvittavan noin 500 kokoaikaista tulkkiä. (Vrt. kuvio 6.)

Kun tähän lisätään vielä edellä mainittu niin sanottujen kolmansien tahojen tilaukannasta tuleva muu työ (0–20 %), tämä tarkoittaa laskennallisesti vuosittain noin 550–600 kokoaikaiselle tulkille riittävää työmarkkinaa. Luku on suunnilleen sama kuin se, joka esitettiin 30 vuotta sitten sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa selvityksessä (1990), jossa kysynnän kattamiseksi arveltiin kahden kolmasosan tulkki työvoimasta voivan työskennellä osa-aikaisesti (luku 5.2). Tämän selvityksen puitteissa ei kuitenkaan ollut mahdollista kartoittaa, kuinka suuri osa tulkeista toimii tällä hetkellä osa-aikaisena tulkki Kelalle. (Laskennallisesti osa-aikaisten tulkki oletetaan pitävän varauskalenteriaan auki noin 565 tuntia vuodessa tulkkaustoimeksiantoja varten; vrt. Kela 2017a.)²² – Tarvelaskelmassa ei myöskään ole huomioitu Kelan tulkkauspalvelujen

KUVIO 6. Kokoaikaisen tulkki (1 130 tulkkaustuntia/vuosi; vrt. Kela 2017a) laskennallinen tarvearvio vuodelle 2019, kun a) lakiin (133/2010) kirjatut tuntimäärät kerrotaan tulkkauspalveluihin oikeutettujen ja b) niitä käyttäneiden lukumäärällä tai kun c) vuonna 2019 toteutunut tuntimäärä jaetaan kokoaikaisen tulkin laskennallisella vuotuisella tulkkaustuntimäärällä (1 130). (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkauspalvelut. Käytetyt tulkkaustunnit ja tulkkaustilausten määrä [verkkojulkaisu; viitattu 28.3.2020].)

²¹ Ks. viittomakieltä ja viitottua puhetta käyttävästä asiakaskunnasta tarkemmin luvusta 5.1.

²² Kuluvalla hankintakaudella vammaisten tulkkauspalveluissa toimivien tulkki kohdalla ainoa vaihtoehto kokopäiväisen (1 130 tulkkaustuntia vuodessa) ohella on 565 tulkkaustuntia vuodessa käsittävä osa-aikaisuus. Kelan puitejärjestelyssä toimiva palveluntuottaja vastaa siitä, että jokaiselle tulkille on avuttuna välitysjärjestelmän tulkki kalenteriin niin sanottua tulkki aikaa tarjoudessa ilmoitetun mukaisesti (Kela 2017a, 25–26). Näin ollen osa-aikaisen tulkin ei ole helppoa vastaanottaa työtehtäviä muilta työnantajilta lisäansioiden hankkimiseksi.

välityskeskukseen etätulkkaukspalveluissa (ks. esim. Kähkönen 2017) työskenteleviä henkilöitä, koska Kelan oman henkilökunnan tuottaman etätulkkaukspalvelun määrät ja henkilöresurssit ovat jääneet Kelan järjestämistä tulkkauspalveluista saatavilla olevien tilastojen ulkopuolelle (Tutkimushaastattelu 29.11.2019, Vammaisten tulkkauspalvelukeskus).

Kela on reagoinut nykyiselle hankintakaudelle siirryttäessä tilastointiensa perusteella aavisteltavissa olevaan aiempaa vähäisempään tulkkien tarpeeseen: Se vähensi vuonna 2017, ensimmäistä kertaa, puitejärjestelyyn otettujen tulkkien määrää (Kela 2017b; Huusko 2017; vrt. taulukko 3). Lisäksi tulkkauspalveluyritykset saivat tarjota jokaisesta tulkista tämän erityisalojen kirjosta vain kahta ”tulkkaustuotetta” joko suomen- tai ruotsinkielisenä palveluna. ”Tuotteita” olivat tulkkaukset tai kirjoitustulkkaukset a) kuulovammaisille b) kuulonäkövammaisille tai c) puhevammaisille. (Ks. esim. Kela 2017d.) Samassa yhteydessä kuurojen tulkkien työtehtävät rajattiin vain kuulonäkövammaisille suunnattuihin tulkkauspalveluihin. Tämä koski sekä vuoden 2000 jälkeen nelivuotisen AMK-koulutuksen hankkineita että aiemmin lyhytaikaisen, niin sanotun kuurosokeiden vapaa-ajantulkkien koulutuksen saaneita henkilöitä (vrt. Kela 2017a ja luvut 2.1 ja 5.2). Ratkaisuja perusteltiin muun muassa sillä, että täten voitiin taata kokoaikainen työskentely niille tulkeille, jotka jäisivät tuottamaan Kelan järjestämiä palveluja:

Vammaisten tulkkauspalvelun ympärillä käytiin vilkasta keskustelua sen jälkeen, kun Kela ilmoitti huhtikuussa 2017 kilpailuttavansa tulkkauspalvelut. - Vammaisten tulkkauspalvelun kilpailutus herätti asiakkaiden huolta tulkkien vaihtuvuudesta ja riittävydestä. Suurin osa kilpailutuksen perusteella valituista tulkeista on asiakkaille tuttuja, eikä tulkkien määrä ole dramaattisesti pienentynyt aiemmasta. Tulkeja on nyt noin 750. Aiemmin heitä oli hieman yli 800.

Kilpailutuksessa tulkkien joukosta poistuivat ainakin sellaiset tulkit, jotka eivät käytännössä aikaisemminkaan tehneet tulkkauustyötä, sekä sellaiset tulkit, jotka työskentelivät erittäin vähän. Tavoitteena on, että kilpailutuksessa valituksi tulleet tulkit voisivat tehdä työtään mahdollisimman kokoaikaisesti. Tällöin myös palvelun laatu pysyy hyvänä. (Kela 2017b, 14.)

Vammaisten tulkkauspalvelujen tuottaminen julkisen hankinnan kautta on yhtäältä osoittanut alalla työskenteleville ammattilaisille ja heitä kouluttaville tahoille, miten vaikeaa on ennakoita Kelan tapaisen, määräävässä markkina-asemassa toimivan tahon toistuvien kilpailutusten sekä niiden myötä vaihtuvien toiminnallisten ehtojen vaikutusta työmarkkinoihin ja tulkkien koulutustarpeeseen. Toisaalta Kela on vuodesta 2011 asti tilastoinut tarkasti tulkkauspalvelujen parissa toimivat tulkit, vammaisten tulkkauspalveluja mahdollisesti ja todellisuudessa käyttävät henkilöt (liitteet 1 ja 2) sekä heidän käyttämänsä tulkkauspalvelut eri kategorioissa (pl. Kelan itse tuottamat palvelut). Niinpä tämän, nyt jo kokonaisen vuosikymmenen kattavan tilastoinnin myötä meillä pitäisi olla varsin realistinenkin näkymä sekä tulkkauspalveluja hypoteettisesti tarvitsevista että niitä faktisesti käyttävästä asiakaskunnasta, alan tilauskannasta – niin asiakkaiden käyttämistä tulkkauksista kuin myös peruuntuneista tilauksista – sekä kysynnästä kilpailevista ja tulkkauspalveluja tarjoavista tulkkiresursseista.

Tämän selvityksen ulkopuolelle oli jätettävä palvelujen kohtaannon ongelma eli se, että palvelua tarjoavat eivät aina löydä asiakkaita ja päinvastoin, samoin kuin se, että asiakkaat eivät käytä täysimääräisesti heille myönnettyjä palveluja. Kohtaanto-ongelma tuotiin myös esiin useassa tutkimushaastattelussa (26.6.2019, 28.6.2019, 19.8.2019). Yhdeksi ratkaisuksi tähän tarjottiin etäpalvelujen laajentamista ja kehittämistä yhdessä palveluntuottajien kanssa. Etäpalvelujen hyödyntäminen tulisi esimerkiksi sallia nykyisen virka-ajan sijaan (Kela 2020e [2017]) kaikkina vuorokaudenaikoina kaikille palveluntuottajille ja kaikille sitä toivoville asiakkaille.²³

Tämän selvityksen puitteissa ei myöskään ollut mahdollista tutkia Kelalle vammaisten tulkkauspalveluja tarjoavien tulkkien ammattikunnan ikärakennetta, pysyvyyttä ja poistumaa arvioidaksemme tarkemmin tulevia koulutustarpeita. Tätä voitiin kuitenkin alustavasti selvittää hankkeen aikana tehdyllä kyselyllä. Siitä saatuja tietoja on verrattu edelleen sekä aiemmin ammattikorkeakouluissa tehtyihin urakyselyihin että eräisiin Tilastokeskuksesta saatuihin otantatietoihin (ks. luku 6).

²³ Kelan palveluntuottajat ovat voineet tuottaa vammaisten tulkkauspalveluja poikkeuksellisesti etänä kevään 2020 pandemiakriisin aikana (Kela 2020f). Kuurojen Liitto ry on kerännyt kyselyllään tähän liittyviä kokemuksia sekä asiakkailta että palveluntuottajilta, ks. [Rönnerberg] 2020. Uudella hankintakaudella etäpalveluihin näyttäekin olevan tulossa uusia toimintatapoja (Kela 2020h).

Tässä kohdin on syytä vielä tarkastella Opetushallituksen vuonna 2011 julkaisemaa, vuoteen 2025 ulottunutta tulevaisuusarviota työvoiman kysynnän vaikutuksesta koulutustarpeisiin (Hanhijoki ym. 2011). Raportissa käsiteltiin myös kielitieteiden alan AMK-koulutusta, jolla tarkoitettiin tuolloisen viittomakielentulkinn (AMK) -ammattinimikkeeseen johtavaa koulutusta. Selvityksessä ehdotettiin koulutuspaikkojen vähentämistä puoleen aiemmasta (vrt. kuvio 2 luvussa 2.6), ja 30 aloituspaikan arvioitiin riittävän ammattikunnan koulutustarpeiden tyydyttämiseksi vuoteen 2025 asti. Koska esimerkiksi lukuvuonna 2007–2008 AMK-opinnot kielitieteiden parissa aloittaneista vain 66 prosenttia suoritti opintonsa loppuun, Hanhijoen ym. (mt.) esittämässä luvussa pyrittiin ennakoimaan opintonsa keskeyttävät, ja varsinainen aloituspaikkatarve oli itse asiassa kolmanneksen pienempi. – Nykyisin kuitenkin osa AMK-koulutuksessa olevista, vammaispalveluihin suuntautuvista tulkeista erikoistuu puhevammaisten tulkkaukseen: Diakista valmistuneista tulkeista joinakin vuosina jo puolet on ollut viittomakielen tulkkaukseen suuntautuneita ja puolet puhevammaisten tulkkaukseen. – Humakissa puhevammaisten tulkkien koulutus alkoi vuonna 2018 (luku 3.1.)

Hanhijoki ym. (2011) esittivät varauksenaan sen, että kielitieteiden kaltaisten ”pienien opintoalojen” kohdalla ennakkointimenetelmän kyky tunnistaa työvoimatarve riittävän kattavasti saattaa olla muita suurempia opintoaloja heikompi. Edellä esitellyt tilastot osoittanevat, että tämä ei täysin pidä paikkaansa – ainakaan vammaisten tulkkauspalvelujen kohdalla (vrt. myös liitteet 1 ja 2). Uudempaa arviota kielitieteistä valmistuvien ammattikorkeakouluopiskelijoiden osalta ei tietojemme mukaan ole esitetty.

6 Tulkin työ elinkeinona vammaisten tulkkauspalveluissa

6.1 Taustaksi

Vuonna 2003 Viittomakielentulkkiensa työelämä -projektin raportissa (Mikkonen 2003 teoksessa Nikoskinen 2010) arvioitiin, että noin puolet vammaisten tulkkauspalvelualalle valmistuneista toimisi työssään päätoimisesti. Vuonna 2007 määrän arveltiin nousseen 60 prosenttiin (Rissanen & Mikkonen 2007). Tulkit saivat tuolloin pääasiallisen ansionsa oman alansa töistä lähinnä freelancerina toimien. Turvatuin asema oli Rissanen ja Mikkosen (2007) mukaan niillä noin sadalla henkilöllä [720 rekisterissä olevasta], jotka olivat työllistyneet yksityisiin tai kunnallisiin tulkikeskuksiin. Vammaisten tulkkauspalveluja välittäviä tulkkeskuksia oli tuolloin yhteensä 31, joista 19 oli kunnallista ja 12 yksityistä palveluntuottajaa (Roslöf & Rissanen 2008). Freelancetulkkiensa työolosuhteet ja -oikeudellinen asema vaihtelivat kunnittain, minkä toivottiin muuttuvan tulkkauspalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä Kelalle:

Turvattu työoikeudellinen asema vähentää alalta pakoa, jolloin ala ei jää toimimaan lähinnä vastavalmistuneiden viittomakielentulkkiensa varassa. Tällä hetkellä koko palvelua ollaan siirtämässä [K]ansaneläkelaitoksen alaisuuteen valtion hallintaan vuonna 2010. Vielä ei ole tarkkaa tietoa yksityiskohdista tai siitä, miten palvelu järjestetään: perustaako Kela omia tulkkeskuksia vai ostaako se koko palvelun ulkopuolelta? Varmaa lienee, ettei osassa Suomea edelleen käytössä oleva epäselvä freelancer-järjestelmä tule enää olemaan mahdollinen, vaan tulkkiensa on oltava selkeässä työsuhteessa johonkin tahoon. (Roslöf & Rissanen 2008, 4.)

Uuden palvelujärjestelmän ajateltiin merkitsevän pysyvämpien työsuhteiden lisääntymistä ja turvaavan ansiot silloinkin, kun kysyntää on vähemmän:

Koulutettu työvoima ja alalla oleva kysyntä näyttävät kohtaavan, kysymys lienee ennemminkin alan asiakaskunnan tarpeista; kesällä asioimis- ja opiskelutulkkaustarpeita on vähemmän, joten hetkellisesti alan työvoimatarjonta nousee suureksi kysyntään nähden. Tulkkausalan työmarkkinanäkökulmasta ongelmaksi nousee määräaikaisten työsuhteiden ja freelancer-tulkkiensa määrä sekä työttömyysjakson määrittyminen ”lomakaudeksi”. Tähän saataneen parannusta tulkkauspalvelujärjestelmän valtiollistamisen myötä, jolloin vakituiset palkkatyösuhteet toivottavasti yleistyvät. Näin viittomakielentulkit olisivat oikeutettuja palkalliseen kesälomaan hiljaisempien kuukausien aikaan. (Nikoskinen 2010, 67.)

Kuitenkin jo vuonna 2017 saatettiin todeta tulkin työnkuvan, joka aluksi näytti kehittyvän yksilötasolla säännölliseksi päätoimeentulon takaavaksi työksi, olevan palaamassa takaisin freelancetyyppiseksi, ei-koko-aikaiseksi työksi (Huusko 2017). Osa vammaispalvelutulkeista ei myöskään ole välttynyt työttömyys- ja lomautusjaksoilta (Putkonen-Kankaanpää 2018, 2019).

Selvitimme tässä hankkeessamme haastatteluin ja verkkokyselyin sekä puhuttujen kielten asioimistulkkaus- (jäljempänä ”asioimistulkkaus”) että vammaistulkkauspalvelujen (jäljempänä ”vatu-palvelujen”) parissa toimivien yritysten ja tulkkiensa tämänhetkisiä toimintaedellytyksiä ja tulevaisuuden näkymiä. Saimme haastateltaviksi 15 vatu-palveluntuottajayritysten ja kaksi asioimistulkkausyritysten edustajaa, joista osa toimii itsekkin tulkkiina. Haastattelimme myös tulkkeja edustavien ammattiliittojen ja vatu-palveluja käyttävien asiakkaiden etujärjestön toimihenkilöitä, Kelan vatu-palvelujen järjestämisestä vastaavia henkilöitä sekä tulkkausalan kouluttajia Diakissa ja Humakissa. Haastateltavia kertyi kesäkuun 2019 ja helmikuun 2020 välillä yhteensä 28 henkilöä 17:llä eri haastattelukerralla. Haastatteluissa esiin nousseista ilmiöistä syntyivät aihiot kahteen kyselymme, jotka olivat niin asioimistulkkaus- kuin vatu-palvelualallakin toimivien tulkkiensa ja yritysten vastattavissa alkusyksystä 2019 puolentoista kuukauden ajan. Tulkeilta saatiin 197 vastausta ja yrityksiltä 30 vastausta.

Pitkän yhtenäisen historiansa ja nykyisen hankintajärjestelmänkin takia vatu-palveluissa toimivien tulkkien ammattikunta ja yritykset ovat helposti identifioitavissa ja tavoitettavissa. Toisaalta meillä oli hyvin vähän keinoja tavoittaa yhtä kattavasti ja nopeasti asioimistulkkausten parissa toimivia henkilöitä ja yrityksiä. Siksi esimerkiksi tulkeille suunnatussa kyselyssämme vatu-palveluissa toimivien vastaajien osuus nousi 85 prosenttiin, yrityskyselyssä 63 prosenttiin. Toisaalta kyselytutkimukseemme osallistuneet edustanevat vatu-palveluissa työskentelevistä vain viidesosaa, jos perusjoukon oletetaan olevan Kelan toimeksiantojen parissa työskentelevien, noin 800 tulkkin, suuruinen (vrt. taulukko 3). Edustuneisuus on vielä vähäisempää asioimistulkkiin kohdalla (26 henkilöä), sillä heitä arvioidaan Suomessa toimivan noin tuhat (Koskinen, Vuori & Leminen 2018).

Koska tässä raportissa pyritään selvittämään molempien alojen toimintaedellytyksiä, vatu-alan kyselyistä esiinnousutta – erityisesti kilpailutuksen aiheuttamaa – problematiikkaa tullaan käsittelemään tarkemmin tämän raportin jälkeen ilmestyvässä erillisjulkaisussa.²⁴ Kyselyistä nousseita, geneerisempiä tulkkauspalvelujen tulevaisuuteen liittyviä seikkoja tuodaan esiin seuraavissa luvuissa, joissa käsitellään työllistymiseen, ansioihin, työsuhteisiin ja työvoiman pysyvyyteen liittyviä tietoja. Niitä verrataan Tilastokeskuksesta hankittuihin tietoihin sekä vastaavaan asioimistulkkeja koskevaan dataan. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi Tilastokeskuksesta saadut ja tässä siteeratut palkkatilastoaineistot ovat poikkileikkausaineistoja eivätkä eri vuosien tiedot ole suoraan vertailukelpoisia keskenään. Niitten otoksiin nousseitten yritysten määrä, joilla on tulkkeja palveluksessaan, riippuu kunakin vuonna siitä, mitä kuntia otokseen on valittu. Lisäksi tässä tarkasteltavien pienten ammattiryhmien sisällä olevien palkansaajien lukumäärät ovat vähäisiä, joten vertailu eri vuosien välillä ei anna realistista kuvaa vaikkapa palkkojen vuosivaihtelusta.

6.2 Työsuhteen laatu ja palkkaus

Syksyllä 2019 asioimistulkkausten ja vatu-palvelujen parissa toimiville tulkeille tekemämme kyselyn mukaan Huuskon vuonna 2017 esittämä oletus osa-aikaisuuden lisääntymisestä alalla (vrt. luku 6.1) näyttää toteutuneen: Kyselymme vastanneista vatu-tulkeista (n = 173) vain neljäsosalla (27 %) oli kuukausipalkkainen, kokopäiväinen ja vakituinen työsuhde (ja 4 %:lla tämä työsuhde oli määräaikainen).²⁵ 60 prosentilla vastaajista oli niin sanottu nollatuntisopimus (tarvittaessa työhön kutsuttava) tai muunlainen tuntiperustainen työsopimus (3 %:lla heistä lisäksi soviteltu päiväraha). 4 prosenttia vastanneista sai yrittäjän tuloa. Muut yksittäiset vastaajat olivat esimerkiksi vanhempainvapaalla tai työttömänä tai työskentelevät tulkkin työn lisäksi toisella alalla kuukausipalkkaisena.²⁶ Sen sijaan asioimistulkeista, joita oli 26 vastanneista, 12 prosentilla oli vakituinen työsuhde. Yrittäjän tuloa sai 23 prosenttia ja 27 prosenttia toimi freelancetulkkinä (tulkkaus pääasiallisena tulonlähteenä). 13 prosenttia sai elantonsa tekemällä freelancetulkkausten ohella muiden alojen töitä. (Ks. myös luku 8.1.)

Vatu- ja asioimistulkkiin työsuhde- ja työllistymistietoja voidaan edelleen verrata Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistoihin. Tilastokeskuksen yhteensä 837 ammattinimikkeestä koostuvassa aineistossa vuodelta 2017 *tulkki*-sanan sisältävistä ammattinimikkeistä 59 prosenttia oli ”tulkkeja”, 24 prosenttia ”viittomakielen tulkkeja” ja 9 prosenttia ”puhevalmiiden tulkkeja”. Vuoden 2018 aineiston nimikkeistä (yhteensä 998) ”tulkkeja” oli puolestaan 74 prosenttia, ”viittomakielen tulkkeja” 15 prosenttia ja ”puhevalmiiden tulkkeja” 5 prosenttia.²⁷ (Taulukko 9.) Jos oletamme, että pelkkä *tulkki*-sana viittaa asioimistulkkeihin, heistä kokoaikaisina työskenteli vuoden 2017 otoksessa 8 prosenttia ja seuraavana vuonna 4 prosenttia (taulukko 10). Viidennes kummankin otoksen viittomakielen tulkeista oli kokoaikaisia – näiden tulosten mukaan siis vähemmän kuin omassa kyselyssämme (vrt. yllä).

²⁴ Kelan tarjouspyyntö uudelle kilpailutuskaudelle julkaistiin kesällä 2020, ja uusi sopimuskausi alkaa keväällä 2021 (Kelan Vammaisryhmän ja Hankintapalveluryhmän sähköpostiviesti 3.6.2020 tekniseen vuoropuheluun osallistuneille).

²⁵ Kuulo- ja kuulonäkövammaisten tulkeista 23 prosentilla työsuhde oli vakituinen, kun taas esimerkiksi puhevalmiiden tulkkiin erikoisammattitutkinnon suorittaneista vakituinen kuukausipalkkainen työsuhde oli 49 prosentilla.

²⁶ Vastaavanlaisia tuloksia sai myös Putkonen-Kankaanpää (2018, 2019) työsuhdekyselyissään vuosina 2017 ja 2018.

²⁷ Mainittakoon, että viittomakielen tulkeista miehiä oli vuoden 2017 aineistossa 6 prosenttia ja vuonna 2018 puolestaan 2 prosenttia. Tulkkiin ammattiryhmässä taasen vuonna 2017 miehiä oli 35 prosenttia ja vuonna 2018 heitä oli 31 prosenttia.

TAULUKKO 9. Tulkki-sanan sisältävien ammattinimikkeiden lukumäärä Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistoissa vuosina 2017 (N = 837) ja 2018 (N = 998). (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017f [23.8.2019]); Tulkit 2018f [4.3.2020].)

Ammattinimike (2017)	Lkm
KIRJOITUSTULKKI	24
KIRJOTUSTULKKI/VIITTOMAKIELEN-TULKKI	2
OHJAAJA/PUHEVAMMAISTEN TULKKI	3
OHJAAJA/TULKKI	6
PUHETULKKI	1
PUHEVAMMAISTEN TULKKI	75
TULKKI	493
TULKKI, TUNTITYÖNTEKIJÄ	5
TULKKI/KÄÄNTÄJÄ	16
TULKKIKESKUKSEN JOHTAJA	2
TULKKIKOORDINAATTORI	7
VASTAAVA TULKKIKESKUS-KOORDINAATTORI	1
VIITTOMAKIELEN TULKKI	202

Ammattinimike (2018)	Lkm
KIRJOITUSTULKKI	13
OHJAAJA/TULKKI	4
PUHETULKKI	1
PUHEVAMMAISTEN TULKKI	49
TULKKI	741
TULKKI, TUNTITYÖNTEKIJÄ	4
TULKKI/KÄÄNTÄJÄ	12
TULKKIKESKUKSEN JOHTAJA	2
TULKKIKOORDINAATTORI	13
TULKKIOHJAAJA	3
VASTAAVA TULKKIKESKUS-KOORDINAATTORI	2
VIITTOMAKIELEN TULKKI	154

Luokat, joissa on eniten havaintoja, on merkitty punaisella.

TAULUKKO 10. Koko-aikaisten ja osa-aikaisten palkansaajien lukumäärä per ammattinimike Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistossa vuosina 2017 ja 2018. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017a [23.8.2019]); Tulkit 2018a [4.3.2020].)

Ammattinimike (2017)	Koko-aikainen	Osa-aikainen
KIRJOITUSTULKKI	3	21
KIRJOTUSTULKKI/VIITTOMAKIELENTULKKI	.	2
OHJAAJA/PUHEVAMMAISTEN TULKKI	3	.
OHJAAJA/TULKKI	6	.
PUHETULKKI	1	.
PUHEVAMMAISTEN TULKKI	29	46
TULKKI	40	453
TULKKI, TUNTITYÖNTEKIJÄ	.	5
TULKKI/KÄÄNTÄJÄ	8	8
TULKKIKESKUKSEN JOHTAJA	2	.
TULKKIKOORDINAATTORI	5	2
VASTAAVA TULKKIKESKUS-KOORDINAATTORI	1	.
VIITTOMAKIELEN TULKKI	36	166

Ammattinimike (2018)	Koko-aikainen	Osa-aikainen
KIRJOITUSTULKKI	.	13
OHJAAJA/TULKKI	4	.
PUHETULKKI	1	.
PUHEVAMMAISTEN TULKKI	23	26
TULKKI	30	711
TULKKI, TUNTITYÖNTEKIJÄ	.	4
TULKKI/KÄÄNTÄJÄ	8	4
TULKKIKESKUKSEN JOHTAJA	2	.
TULKKIKOORDINAATTORI	7	6
TULKKIOHJAAJA	1	1
VASTAAVA TULKKIKESKUS-KOORDINAATTORI	2	.
VIITTOMAKIELEN TULKKI	31	123

. = Havaintoja ei ole.

Luokat, joissa on eniten havaintoja, on merkitty punaisella.

Tilastokeskukselta pyydettiin lisäksi tiedot eri palkansaajatyypin mediaaniansioista. Niiden perusteella on havaittavissa kokoaikaisten viittomakielen tulkki ammattinimikkeellä toimivien ansaitsevan enemmän sekä osa-aikaisena että kokoaikaisten työkennellessään verrattuna tulkin ammattinimikkeellä toimiviin (vrt. taulukot 11 ja 12). Tiedustelimme myös tulkeille suunnatussa kyselyssä, minkä suuruisiksi vastaajat arvioivat edellisvuoden (2018) kuukausitulonsa. Vatu-tulkeista kuukausittain yli 2 500 euroa ansaitsevia oli 58 prosenttia, kun taas asioimistulkeista heitä oli 27 prosenttia. Asioimistulkeista puolestaan 64 prosenttia arvioi ansainneensa 0–2 000 euroa/kuukausi vuonna 2018, vatu-tulkeista tämän suuruisia ansioita oli vain viidenneksellä (21 %). Asioimistulkausta tekevät vastaajat ilmoittivatkin usein muita tulonlähteitä asioimistulkaustehtävistä saamansa tulon lisäksi.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen humanistisen alan korkeakoulutuksen arvioinnin (Pyykkö ym. 2020) mukaan humanistisen alan tutkinnon aloittamisen jälkeen tulkkausalan valmistuneilla on alku-urallaan kymmenen vuoden ajan parempi tulotaso kuin muilla yliopistossa humanistisen alan tutkinnon suorittaneilla. Lisäksi ammattikorkeakouluista valmistuneilla on korkeampi tulotaso kuin muilla humanistisen alan tutkinnon suorittaneilla. Arviointiraportissa (mt.) todetaan myös, että tulkeilla on työmarkkinoilla kysyntää niillä paikkakunnilla, joihin he ovat työllistyneet. Toinen syy tulkki koulutuksen suhteelliseen hyvään tulokseen tässä vertailussa on todennäköisesti se, että tulkkausalan opinnot suoritetaan yleensä normiajassa, minkä jälkeen siirrytään työmarkkinoille.

TAULUKKO 11. Kokoaikaisten asioimis- ja vammaispalvelutulkki mediaaniansio vuosina 2017 ja 2018 Tilastokeskuksen poikkileikkausaineiston perusteella. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017b [23.8.2019]; Tulkit 2018b [4.3.2020].)

Ammattinimike	Lukumäärä v. 2017	Mediaaniansio euroa/kk v. 2017	Lukumäärä v. 2018	Mediaaniansio euroa/kk v. 2018
PUHEVAMMAISTEN TULKKI	29	2 748 €	23	2 697 €
TULKKI	40	2 534 €	30	2 652 €
VIITTOMAKIELEN TULKKI	36	2 752 €	31	3 354 €

Tietosuojasystä tietoja, joissa palkansaajien korotettu lukumäärä on alle kymmenen tai todellisten havaintojen määrä alle kolme, ei näytetä.

TAULUKKO 12. Osa-aikaisten asioimis- ja vammaispalvelutulkki mediaaniansio vuosina 2017 ja 2018 Tilastokeskuksen poikkileikkausaineiston perusteella. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017c [23.8.2019]; Tulkit 2018c [4.3.2020].)

Ammattinimike	Lukumäärä v. 2017	Mediaaniansio euroa/kk v. 2017	Lukumäärä v. 2018	Mediaaniansio euroa/kk v. 2018
KIRJOITUSTULKKI	21	1 123 €	13	1 854 €
PUHEVAMMAISTEN TULKKI	46	1 563 €	26	1 391 €
TULKKI	453	343 €	711	195 €
VIITTOMAKIELEN TULKKI	166	2 302 €	123	1 894 €

Tietosuojasystä tietoja, joissa palkansaajien korotettu lukumäärä on alle kymmenen tai todellisten havaintojen määrä alle kolme, ei näytetä.

6.3 Ammattiin sijoittuminen ja pysyvyys

Seuraavaksi tarkastellaan, miten tulkit ovat työllistyneet tutkinnon suoritettuaan. Vuoteen 2017 ulottuvien tietojen mukaan 90 prosenttia tulkeista (AMK) työllistyy valmistuttuaan, ja vain harva vuodesta 2013 lähtien valmistuneista on jäänyt työttömäksi (ks. taulukko 15, josta voi vertailla kummastakin ammattikorkeakoulusta valmistuneitten työllistymistä). Suurin osa valmistuneista on sijoittunut omalle ammattialalleen, vaikkakin noin viidennes vuosina 2014 ja 2015 valmistuneista ja työllistyneistä toimi muissa kuin oman alansa työtehtävissä, esim. palvelu- ja myyntityössä (taulukko 13). Myös Tilastokeskuksesta saaduista poikkileikkausaineistoista vuosilta 2017 ja 2018 on havaittavissa (taulukko 14), että noin 15 prosenttia AMK-koulutuksen saaneista viittomakielen tulkeista työskentelee muilla aloilla (majoitus-, ravitsemus- ja palvelutoiminta, teollisuus, tukku- ja vähittäiskauppa, moottoriajoneuvojen korjaus) kuin niillä, joihin he ovat perinteisesti sijoittuneet (ammattillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, terveys- ja sosiaalipalvelut).

Osasyynä muille ammattialoille siirtymiseen voi olla se, että nykyinen vammaisten tulkkauspalvelujen hankintajärjestelmä ei mahdollista vapaata rekrytointia, vaan palveluntuottajan on yksilöitävä tulkkinsa seuraavaan hankintakauteen sitovassa tarjouksessaan. Tämä vaikeuttaa muun muassa uusien, alalle valmistuvien tulkkien työllistymistä. Sopimuskaudella tulkkia on voinut rekrytoida työskentelemään Kelan tilauksien parissa vain Kelan luvalla. Mikäli tulkki täyttää tarjouspyynnössä ilmoitetut pätevyysvaatimukset, sijaisen rekrytointi ei ole ongelmallista. Muunlaisen lisähenkilöstön palkkaaminen on ollut mahdollista vain, kun Kela on avannut niin sanotun lisärekrytoinnin.²⁸ (Huusko 2017.) Huuskon (mt.) mukaan Kela on tulkkauspalvelualalla ainoa asiakas, jonka tilausvolyymi on riittävä siihen, että uusien henkilöiden rekrytointi kannattaisi:

- - yritykset rekrytoivat henkilöstöä pääosin vain Kelan tilauksia varten. Kaikki uudet rekrytoinnit on kuitenkin hyväksyttävä Kelassa. Kela on omien sopimustensa osalta rajoittanut rekrytoinnin siten, että se on mahdollista käytännössä vain kilpailutusten kohdalla, eli noin joka neljäs vuosi. Korvaavia rekrytointeja on saanut tehdä, mikäli henkilöstössä tapahtuu muutoksia [lisärekrytointien ohella]. (Huusko 2017, 41–42.)

Tilastokeskuksesta ja opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta saatava data ei tietosuojasyistä ulotu enää viime hankintakauden taitekohdassa valmistuneiden vatu-tulkkien työtilanteeseen vuonna 2017 ja sen jälkeen (ks. taulukko 15). – Omassa kyselyssämme viimeisten viiden vuoden aikana työttöminä olleista kolme (55:stä työmääränsä vähentymistä tai työttömyyttään tarkemmin kuvanneesta) mainitsi valmistumisensa jälkeisen ajan. Yhdellä työttömyys oli kestänyt muutaman kuukauden, toisella noin vuoden. Kolmas taas oli siirtynyt kokonaan muulle alalle.

Varsinaista työttömyyttä viimeisten viiden vuoden aikana oli omassa kyselyssämme kokenut vatu-tulkeista kolmannes (33 %), asioimistulkeista vain 13 prosenttia. Kyselymme perusteella tilanne on vatu-tulkkien kohdalla samankaltainen kuin vuosikymmen aiemmin ja siis päinvastainen kuin se, mihin Nikoskinen (2010) viittomakielen tulkkien työelämään sijoittumista tutkiessaan uskoi uudenlaisen palvelujärjestelmän johtavan:

Viittomakielentulkkien työmarkkinatilanne on hyvä myös työttömyystietojen valossa. Tässä valmistuneita tulkkia koskevassa aineistossa työttömänä oli vain 3,6 % vastaajista. Työttömyys vaikuttaa viittomakielen tulkkien uriin kuitenkin paljon. Valmistumisen jälkeisellä työurallaan työttömyyttä oli kohdannut 40 prosenttia vastaajista. Työttömyys oli kestoaltaan ja määriltään melko vähäistä, joten kysymys lienee kausityöttömyyden ohessa koulutuksen päättymisen ja työuran aloittamisen nivelvaiheesta. Työttömyys määrittyi tässä selvityksessä - - kausiluonteiseksi, kesäaikaan sidoksissa olevaksi ja erityisesti vastavalmistuneiden, määräaikaisien työtekijöiden ja freelancereiden vitsaukseksi. Tämänkaltaisen työttömyys on mahdollisesti vähentymään päin, mikäli tulkkauspalvelujen valtiollistamisen myötä viittomakielen tulkkien palkkatyö tulkkausyrityksiin yleistyy toistaiseksi voimassa olevien työsopimusten muodossa. (Nikoskinen 2010, 109.)

Kyselymme perusteella työttömyysjaksot ovat vatu-tulkeilla muuttuneet kausityöttömyydestä moninaisemmiksi, ja ne voivat vaihdella parista viikosta yli vuoteenkin. 145 työttömyyttä koskeneeseen kysymykseen vastanneista viittomakielen tulkista 51 henkilöä (35 %) oli ollut työttömänä tai saanut soviteltua ansiopäivärahaa työstään viimeisten viiden vuoden aikana; 28:sta kyselyyn vastanneesta puhevammaisten tulkista sen

²⁸ Kela on myös itse rekrytoinut lisää tulkkia etäpalveluihinsa alkaessaan järjestää niitä vuonna 2014 (tutkimushaastattelu 29.11.2019, Vammaisten tulkkauspalvelukeskus) sekä vuoden 2020 huhtikuussa.

TAULUKKO 13. Tulkki/Viittomakielen tulkki (AMK) -tutkinnon (621701/621704) vuosina 2013-2017 suorittaneiden työllisten ammattiryhmät. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Tulkki (AMK). Taulukko 5: Ammatti [viitattu 16.8.2019].)

Oppilaitos	Työlliset yhteensä, lkm																																						
	Tutkinnon suoritusvuosi		Työlliset ammatin mukaan, lkm																																				
			Tutkinnon suorittamisvuonna										Vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen					Kaksi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen																					
			2 Erityisasiantuntijat		3 Asiantuntijat		4 Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät		5 Palvelu- ja myyntityöntekijät		Muu tai tuntematon		2 Erityisasiantuntijat		3 Asiantuntijat		4 Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät		5 Palvelu- ja myyntityöntekijät		Muu tai tuntematon		2 Erityisasiantuntijat		3 Asiantuntijat		4 Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät		5 Palvelu- ja myyntityöntekijät		Muu tai tuntematon								
2643. Kääntäjät, tulkit ja muut kielitieteilijät		Muut erityisasiantuntijat								2643. Kääntäjät, tulkit ja muut kielitieteilijät		Muut erityisasiantuntijat								2643. Kääntäjät, tulkit ja muut kielitieteilijät		Muut erityisasiantuntijat								2643. Kääntäjät, tulkit ja muut kielitieteilijät		Muut erityisasiantuntijat							
YHTEENSÄ	2013	62	52	56	58	39	3	1	2	6	1	48	1	0	4	1	2	50	2	3	1	1	1																
	2014	66	55	59	61	31	1	1	2	14	6	34	1	4	2	10	8	37	0	8	1	10	5																
	2015	84	64	73	69	38	2	4	2	13	5	44	2	4	2	15	6																						
	2016	66	57	58		26	3	1	3	19	5																												
	2017	74	61																																				
HUMAK	2013	42	35	37	39	29	1	0	0	5	0	35	1	0	1	0	0	35	2	0	0	1	1																
	2014	34	30	30	31	13	1	0	1	10	5	13	1	2	2	6	6	15	0	6	1	7	2																
	2015	39	31	34	32	17	0	2	1	7	4	19	1	1	0	8	5																						
	2016	41	38	36		15	2	1	2	14	4																												
	2017	29	26																																				
DIAK	2013	20	17	19	19	10	2	1	2	1	1	13	0	0	3	1	2	15	0	3	1	0	0																
	2014	32	25	29	30	18	0	1	1	4	1	21	0	2	0	4	2	22	0	2	0	3	3																
	2015	45	33	39	37	21	2	2	1	6	1	25	1	3	2	7	1																						
	2016	25	19	22	0	11	1	0	1	5	1																												
	2017	45	35																																				

TAULUKKO 14. Toimialat, joilla tulkkitutkinnon suorittaneita työskenteli vuosina 2017 ja 2018 Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistossa. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017e [23.8.2019]); Tulkit 2018e [4.3.2020].)

Toimiala v. 2017	Tulkki (AMK)	Viittomakielen tulkki	Viittomakielen tulkki (AMK)	Viittomakielen tulkki (ylempi AMK)	Toimiala v. 2018	Tulkki (AMK)	Viittomakielen tulkki	Viittomakielen tulkki (AMK)	Viittomakielen tulkki (ylempi AMK)
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	17	9	100	.	Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	51	6	108	.
Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	7	.	.	.	Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	8	.	.	.
Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	8	.	20	.	Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	15	.	21	.
Koulutus	.	16	22	.	Koulutus	.	15	18	.
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	.	.	7	.	Majoitus- ja ravitsemistoiminta	.	.	5	.
Muu palvelutoiminta	.	.	8	.	Muu palvelutoiminta	.	.	7	.
Teollisuus	.	.	12	.	Teollisuus	.	.	6	.
Terveys- ja sosiaalipalvelut	18	28	115	9	Terveys- ja sosiaalipalvelut	19	17	70	6
Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	14	.	18	.	Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	18	.	16	.

. = Havaintoja ei ole tai ne on tietosuojasyistä piilotettu. Tietosuojasyistä tietoja, joissa palkansaajien korotettu lukumäärä on alle viisi tai todellisten havaintojen määrä alle kolme, ei näytetä. Luokat, joissa eniten havaintoja, on merkitty punaisella.

sijaan 14 prosenttia. Tarkemmin tilannetta kuvanneista 55 henkilöstä 35 ilmoitti lomautuksen, työttömyyden tai sovitellun ansiopäivärahan syyksi tilausmäärien kausiluontoisen vaihtelun (pääasiassa kesälle osuvat työttömyysjaksot), 15 taas palveluryityksen huonon sijoituksen Kelan kilpailutuksessa ja sen vuoksi vähentyneet tulkkauksilaisuudet, lomautuksen tai irtisanomisen (15 mainintaa). Kokonaan muita töitä oli joutunut etsimään viisi vastaajaa 145:stä. Myös Putkonen-Kankaanpään (2019) viittomakielen tulkkien työsuhde- ja urakyselyihin vastanneista neljännes oli kokenut työttömyyttä, eivätkä työttömyysjaksot enää sijoittuneet vain kesä- ja lomakausiin, vaan ne saattoivat olla pitempiaikaisia: n. 15 prosentilla jaksot olivat kestäneet yli 3 kuukautta.

Millainen sitten tulee olemaan alalta poistuma? Tarjoavatko esimerkiksi eläköityvät ikäluokat työllistymismahdollisuuksia vastavalmistuneille tulkeille? Toimiiko vatu-ala yhä vastavalmistuneiden viittomakielen tulkkien varassa? (Vrt. Roslöf & Rissanen 2008, ks. luku 6.1.) – Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistojen (ks. taulukko 16) perusteella voisi päätellä, että esimerkiksi puhe- ja kirjoitustulkkien ikärakenne on painottunut enemmän vanhempiin ikäluokkiin. Tällöin poistumaa voisi olla odotettavissa näissä ammattiryhmissä enemmän kuin viittomakielen tulkkien ammattikunnassa, missä suurin osa on 25–44-vuotiaita. Omassa kyselysämme viittomakielen tulkeista 91 prosenttia oli 49-vuotiaita tai sitä nuorempia, kun taas puhevammaisten tulkeista heitä oli noin puolet (54 %). Asioimistulkkien (tulkki-nimikettä käyttävien) ammattikunnassa taas ikäjakauma vaikuttaa olevan vammaisten tulkkauksipalveluissa toimiviin verrattuna laajempi: ammatissa toimii tasaisesti kaikkiin ikäluokkiin kuuluvia (vrt. taulukko 16). Myös kyselymme vastanneista asioimistulkeista 61 prosenttia oli korkeintaan 49-vuotiaita, loput tätä vanhempia.

TAULUKKO 15. Tulkki/Viittomakielen tulkki (AMK) -tutkinnon (621701/621704) vuosina 2013-2017 suorittaneiden työllisten ammattiryhmä tutkinnon suorittamisvuonna, vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen ja kaksi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen. (Suomen virallinen tilasto: Tulkki (AMK). Taulukko 2. Pääasiallinen toiminta [viitattu 16.8.2019].)

Oppilaitos	Tutkinnon suoritusvuosi	Tutkinnon suorittaneet yhteensä, lkm	Tutkinnon suorittaneet pääasiallisen toiminnan mukaan, lkm								
			Tutkinnon suorittamisvuonna			Vuosi tutkinnon suorittamisesta			Kaksi vuotta tutkinnon suorittamisesta		
			Työllinen työvoima	Työtön työvoima	Työvoiman ulkopuolella tai ei tietoa	Työllinen työvoima	Työtön työvoima	Työvoiman ulkopuolella tai ei tietoa	Työllinen työvoima	Työtön työvoima	Työvoiman ulkopuolella tai ei tietoa
YHTEENSÄ	2013	62	52	5	5	56	5	1	58	1	3
	2014	66	55	6	5	59	1	6	61	1	4
	2015	84	64	13	7	73	6	5	69	2	13
	2016	66	57	5	4	58	4	4			
	2017	74	61	7	6						
HUMAK	2013	42	35	4	3	37	4	1	39	1	2
	2014	34	30	3	1	30	0	4	31	0	3
	2015	39	31	5	3	34	4	1	32	0	7
	2016	41	38	3	0	36	3	2			
	2017	29	26	1	2						
DIAK	2013	20	17	1	2	19	1	0	19	0	1
	2014	32	25	3	4	29	1	2	30	1	1
	2015	45	33	8	4	39	2	4	37	2	6
	2016	25	19	2	4	22	1	2	0	0	0
	2017	45	35	6	4						

TAULUKKO 16. Tulkkien ammattikunnan ikäjakauma ammattinimikkeittäin vuosina 2017 ja 2018 Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistoissa. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017d [23.8.2019]); Tulkit 2018d [4.3.2020].)

Ammattinimike 2017	alle 25v	25-34v	35-44v	45-54v	yli 54v
KIRJOITUSTULKKI	.	3	8	6	7
KIRJOTUSTULKKI/VIITTOMAKIELENT	.	2	.	.	.
OHJAAJA/PUHEVAMM.TULKKI	.	.	.	1	1
OHJAAJA/TULKKI	.	3	1	1	1
PUHETULKKI	.	.	1	.	.
PUHEVAMMAISTEN TULKKI	.	12	23	15	25
TULKKI	81	116	135	112	49
TULKKI,TUNTI-TYÖNTEKIJÄ	5
TULKKI/KÄÄNTÄJÄ	.	1	2	11	2
TULKKIKESKUKSEN JOHTAJA	.	.	.	1	1
TULKKIKOORDINAATTORI	.	6	.	.	1
VASTAAVA TULKKIKESKUSKOORDINAATTORI	.	.	1	.	.
VIITTOMAKIELEN TULKKI	2	102	53	38	6

Ammattinimike 2018	alle 25v	25-34v	35-44v	45-54v	yli 54v
KIRJOITUSTULKKI	.	5	3	1	4
OHJAAJA/TULKKI	.	1	.	3	.
PUHETULKKI	.	.	1	.	.
PUHEVAMMAISTEN TULKKI	1	6	15	13	14
TULKKI	86	236	169	158	93
TULKKI,TUNTI-TYÖNTEKIJÄ	4
TULKKI/KÄÄNTÄJÄ	.	1	1	8	2
TULKKIKESKUKSEN JOHTAJA	.	.	.	1	1
TULKKIKOORDINAATTORI	.	4	4	4	1
TULKKIOHJAAJA	.	3	.	.	.
VASTAAVA TULKKIKESKUSKOORDINAATTORI	.	1	1	.	.
VIITTOMAKIELEN TULKKI	4	82	39	19	10

. = Havaintoja ei ole

Luokat, joissa eniten havaintoja, on merkitty punaisella.

7 Tulkkauspalveluiden tulevaisuus ja osaamistarpeet, vammaispalvelutulkkaus

Tämän selvityksen tavoitteisiin kuului kartoittaa tulkkikoulutuksen suorittaneiden työllistymisnäkyviä sekä sitä, minkälaista osaamista asioimistulkeilta ja vammaisten tulkkauspalveluja tarjoavilta tulkeilta tulevaisuudessa vaaditaan. Olemme koonneet tulkkausalaa näkemyksiä näistä seikoista sekä tulkkausalalla työskenteleville suunnatun verkkokyselyn (ks. edellä luku 6) että Diakin ja Humakin henkilöstölle suunnattujen kyselyjen ja haastattelujen vastauksista. Rajasimme tulevaisuuteen liittyvät kysymykset viiden ja kymmenen vuoden aikaperspektiiveihin.

7.1 Tulkkausalaa näkemyksiä

Vammaispalvelun piiriin kuuluvaa tulkkausta tekevilta tulkeilta pyydettiin tähän selvitystyöhön liittyvässä kyselyssä arviota siitä, kuinka todennäköisenä he pitävät tulkkausalaa jatkumista vuosina 2020–2025. Kysymykseen saatiin 150 vastausta, kun vastaajia kaikkiaan oli 197. Jatkumista pitää erittäin todennäköisenä 11 prosenttia vastaajista ja melko todennäköisenä 52 prosenttia. Viidennes pitää jatkumista melko epätodennäköisenä, 13 prosenttia erittäin epätodennäköisenä.

Yrittäjiltä, yrityksissä esimiehinä työskenteleviltä ja yksinyrittäjiltä kysyttiin, millaisia muutoksia he arvelevat tapahtuvan yrityksestään palkkaa tai palkkiota saavien tulkkien määrässä vuosina 2020–2025. Vastauksia saatiin yhteensä 22. Vastaajista viisi arvioi lukumäärän kasvavan ja kymmenen pysyvän ennallaan. Yli kaksi kolmasosaa suhtautuu näin ollen luottavaisesti lähitulevaisuuteen. Neljä arvioi määrän pienentyvän ja loput kolme ei osannut vastata kysymykseen. Tältä ryhmältä pyydettiin myös arvioita liikevaihdon oletetusta kehittymisestä vuosina 2020–2025. Kysymykseen vastasi 18 vastaajaa, joiden vastaukset jakautuvat kolmeen ryhmään. Kolmasosa arvioi liikevaihdon kasvavan ja kuusi sen pysyvän ennallaan. Yksikään ei arvioi sen pienenevän, mutta kolmannes (kuusi vastaajaa) ilmoittaa, ettei osaa arvioida kehitystä. Vastaajamäärä on pieni, mutta vastaukset heijastelevat joko suhteellisen myönteistä näkemystä tai vaikeuksia ennustaa tulevaa kehitystä. Tulkkauspalvelujen hankintakäytännöt, vammaisten tulkkauspalvelujen osalta erityisesti Kelan käytännöt, mainitaan epävarmuustekijänä tulevaisuuteen liittyvissä avoimissa vastauksissa.

Kyselyssä kaikkia vastaajia pyydettiin kertomaan, minkälaista tulkkausalaa koulutusta ja minkälaista teknologiaan liittyvää koulutusta he arvioivat tarvitsevänsä tulevan viiden vuoden aikana. Tulkkausalaa täydennyskoulutuksesta tuli runsaasti ehdotuksia ja toivomuksia. Yhtäältä mainitaan tulkkaukseen laajentamiseen tähtäävä koulutus, jolla tulkki voisi ottaa haltuun uusia osaamisalueita: viittomakielen tulkeille puhevammaisille tulkkaukseen, selkokielen kirjoittamista, kuvailutulkkaukseen, tukiviittomia jne. Toisaalta toivotaan tulkkaukseen syventämistä esimerkiksi termistön kartuttamisella ja kertaamisella sekä kielenhuollolla. Myös eri asiakasryhmiin (esim. monivammaiset, maahanmuuttajat) liittyvät sekä erikoisalojen (esim. oikeustulkkausten) osaamistarpeet mainitaan. Yritystoimintaan liittyen korostetaan esimies- ja yrittäjyyssaitoja sekä hankintaosaamista. Täydennyskoulutuksena ja valmistumisen jälkeisinä lyhyinä koulutuksina vastaajat toivovat ammattiosaamista vahvistavia opintoja, kuten kieleen ja tulkkauksen tekniikkaan liittyvää koulutusta.

Teknologiaan liittyvästä koulutuksesta mainitaan etätulkkaukseen sekä uusiin ohjelmiin, sovelluksiin ja laitteisiin liittyvät tarpeet. Erityisesti puhevammaisten kommunikointivälineistä kaivataan koulutusta. Vastauksissa mainitaan tietokoneavusteiset ratkaisut, kuten käännösmuistit ja digisanastot, sekä kirjoitustulkkausten yhdistäminen puheentunnistukseen. Myös koneiden hoitamien toimintojen, kuten konetulkkaus ja tekoälyyn perustuvat ratkaisut, toivotaan otettavan huomioon tulkkien koulutuksessa. Viittomakielen tulkit taas toivovat, että koulutuksessa voisi erikoistua eri aloihin, kuten lakiin ja hallintoon, terveysalaan tai teknisille aloille. Jos viittomakielen tulkkien välityksellä kommunikoivien henkilöiden määrä kasvaa työelämässä, avuksi tarvitaan osaavia tulkkia. Pitkiä tulkkaustehtäviä varten on tarpeen kiinnittää kaksi tulkkia, jolloin työelämätulkkia tarvitaan nykyistä enemmän.

Koulutustahot pystyvät vastaamaan ehdotettuihin koulutustarpeisiin osittain jo nyt tarjottavalla koulutuksella avoimen ammattikorkeakoulun, tulkkauksen ylempään ammattikorkeakoulututkinnon ja oikeustulkkausten erikoistumiskoulutuksen kautta. Oikeustulkkausten erikoistumiskoulutusta viittomakielen tulkeille on

tarjottu lukuvuonna 2018–2019. Sen jatkolle on vastausten perusteella todennäköisesti kysyntää. Myös muiden alojen, kuten sairaanhoidossa tulkkaamisen erikoistumiskoulutuksen tarpeita ja järjestämismahdollisuuksia on syytä selvittää. Nyt tarjolla olevan ja mahdollisesti tulevan pitkäkestoisemman koulutuksen lisäksi ehdotettuihin koulutustarpeisiin voivat sopia esimerkiksi koulutuspäivät tai teemaseminaarit.

Tulkkausalan kouluttajille teknologian käyttö ja sen kehittäminen tulkkien ja asiakkaiden tarpeisiin on kasvava osaamisalue, johon korkeakoulujen tulisi panostaa entistä enemmän. Nykyisissäkin tulkkauksen AMK-tutkinnoissa on tosin teknologian käyttöön ja digitaalisten välineiden kehittämistarpeisiin liittyvää sisältöä, mutta asian edistämiseen tarvitaan ammattikorkeakoulujen ja työelämän yhteistyötä.

7.2 Ammattikorkeakoulujen näkemyksiä

Diakin ja Humakin henkilöstölle suunnatuissa kyselyissä ja haastatteluissa pyydettiin näkemyksiä siitä, miten tulkkauspalvelujen tarve heidän arvionsa mukaan kehittyy viiden tai kymmenen vuoden aikana. Henkilöstöä pyydettiin myös arvioimaan, miten tulkkien tehtävät mahdollisesti muuttuvat tulevien kymmenen vuoden aikana.

Viittomakielen tulkkauksen osalta henkilöstö arvioi, että tulkkien tarve kasvaa tai ainakin pysyy nykyisellä tasollaan. Perusteluina esitetään, että tilastojen valossa merkittävät muutokset tulevat vasta vuosina 2040–2070. Nyt työikäiset, 20–60-vuotiaat²⁹, ovat asiakkaina vielä vuosikymmeniä, ja he ovat tottuneet käyttämään tulkkia ja viittomakielisen oikeuksia kaikilla elämäntilanteilla. Myös suuret ikäluokat ovat aktiivisia tulkkauspalveluiden käyttäjiä. Nuorempien käyttäjien koulutustaso on korkeampi, jolloin myös tulkkauspalveluille asetetaan uusia vaatimuksia. Tarvitaan tulkkeja, jotka erikoistuvat esimerkiksi akateemiseen kieleen. Kuulovammaiset eivät nykytilanteessa aina saa tarvittavaa tulkkauspalvelua, joten palvelun järjestäminen käyttäjien toiveiden mukaan ja yksilölliset tarpeet huomioiden lisää tulkkien kysyntää. Lisää tehtäviä tulkeille arvioidaan syntyvän myös lisääntyvän kansainvälisyyden kautta. Tarvitaan tulkkeja, jotka pystyvät tulkkaamaan eri kielillä ja menetelmillä. Kehittyvä teknologia lisää tulkin käytön tarpeita ja mahdollisuuksia, kun tulkin nopea saatavuus paranee.

Myös tulkkauspalveluiden järjestämisen muutoksilla voidaan vaikuttaa kysyntään. Jos asiakkaat saavat itse valita tulkkinsa, palveluja arvioidaan käytettävän nykyistä enemmän. Vastauksissa tuotiin esille myös se, että sisäkorvaistutetta käyttävä nuorten ikäluokka siirtyy kohta työelämään. Heistä osa käyttää tulkkauspalveluita ja osa ei. Käytettävät tulkkausmenetelmät muuttuvat heidän osaltaan myös yksilökohtaisiksi. Tästä ryhmästä tulisi saada lisää tietoa ja tutkimusta, jotta tulkkauspalveluiden tarvetta ja käyttöä voidaan ennustaa.

Puhevammaisten tulkkauksen osalta vallitsee näkemys, että tarve tulee kasvamaan. Potentiaalisia käyttäjiä on paljon; kaikkia tarpeita ei ole tunnistettu ja kaikki palveluun oikeutetut eivät ole tietoisia oikeudestaan. Asiakkaiden lisääntyvä tietoisuus tarjottavista palveluista johtaa niiden kasvavaan käyttöön. Puhevammaisten tulkkauksesta hyötyviä asiakkaita on kuitenkin haastavaa tavoittaa tiedon välittämiseksi. Näitä asiakkaita edustavia järjestöjä on paljon, mutta niiden fokus ei ole puhevammaisissa vaan perussairauksissa. Jos esimerkiksi muistisairauksia sairastavat tiedostaisivat oikeutensa tulkkauspalveluihin, tulkkauspalveluiden käyttö heidän keskuudessaan kasvaisi. Puhevammaisten tulkkauspalveluiden käyttäjinä voi jatkossa olla nykyistä enemmän myös vakavista aivoverenkiertohäiriöistä toipuvia ja toipuneita henkilöitä. Kuulovammaisia ja kuulovammaisten palveluja edustavat järjestöt ja verkostot sen sijaan ovat toimineet pidempään. Niiden vaikuttamistyö ja -kanavat sekä yhteys tulkkien koulutukseen ovatkin vakiintuneemmat puhevammaisten tulkkausalaan verrattuna. Henkilöstön vastauksissa ehdotetaan, että oppilaitokset yhdessä etujärjestöjen ja asiakasjärjestöjen kanssa ryhtyisivät edistämään tietoisuutta tulkkauspalveluista.

Tulkkien tehtäväkentissä ja asiakasryhmien moninaisuudessa henkilöstö olettaa tapahtuvan muutoksia, jotka vaikuttavat tulkkien tehtäviin ja työllistymiseen. Vammaisten tulkkauspalveluja käyttävät nykyiset asiakkaat voivat tarvita uusia palveluita ikääntymisen tai sairauden takia. Esimerkiksi viittomakielinen asiakas, jolla on etenevä viittomista estävä vamma tai sairaus, voi tarvita tulkkauspalvelua, jossa yhdistetään viittomakielen tulkkaamisen ja puhevammaisten tulkkaamisen menetelmiä. Puhevammaisten tulkkaamisessa työnkuva saattaa erään vastaajan arvion mukaan laajeta niin, että osan työajastaan tulkki tulkkaa ja osan avustaa. Tämä poikkeaisi nykykäytännöstä, mutta vastaajan mukaan tällaisia palvelutarpeita voi tulla eteen silloin, kun kommunikaatio-

²⁹ Vrt. taulukko 21 liitteessä I.

tapa vaatii pitkää yhteistyötä asiakkaan kanssa. Varhaiskasvatuksen parissa on lapsia, jotka tarvitsevat puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä. Puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien ja kommunikaatio-ohjauksen asiantuntijat voisivat hoitaa tehtäviä, joiden hoitamiseen esimerkiksi päiväkodin työntekijöillä ei ole valmiuksia.

Tulkkien tehtävien muutoksina tulevien kymmenen vuoden aikana mainitaan sekä tulkin työn sisältöön liittyvät muutokset että uudet tai lisääntyvät tehtävät. Viittomakielen tulkkauksessa asiakkaiden tarpeet moninaistuvat. Sen vuoksi tulkeilla tulisi olla mahdollisuus erikoistua, jotta he voisivat tuottaa laadukasta tulkkausta esimerkiksi korkeakouluopintoihin tai vaativiin työelämän tilanteisiin. Kuurot henkilöt voivat työllistyä lähes mille alalle tahansa, jolloin he myös käyttävät vakituisia työpaikkatulkkeja ”kokopäiväisesti”.

Yhtenä muutosmahdollisuutena henkilöstön vastauksissa mainitaan ideaalitalanne, missä viittomakielen tulkkauksen pitkissä toimeksiannoissa tulkkauksesta huolehtisi vähintään kolmen hengen tiimi, jolloin tulkki ehtisi palautua tulkkausvuorojen välillä. Tällainen muutos vaikuttaisi luonnollisesti tulkkien työllistymiseen. Vastaavalla tavalla työllisyyteen voisi vaikuttaa myös puhevammaisten tulkkauksen hoitaminen paritulkkausena vaativissa tulkkaustilanteissa.

Diakin ja Humakin henkilöstön vastauksissa todetaan myös, että yhteiskunnan määrittelemät asiat ja valitseva taloudellinen tilanne vaikuttavat tulkkauspalveluiden tulevaisuuteen. Yhteiskunnan saavutettavuuden parantamiseksi viittomakielen tulkkauksen ja puhevammaisten tulkkauksen osaamista voisi hyödyntää laajemmin monikielisen ja monikulttuurisen viestinnän kehittämisessä. Tulkkaus- ja käännöspalveluiden kattoa ei ole vielä saavutettu, ja ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja saavutettavuusdirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/2102) asettamien vaatimusten noudattaminen vaikuttaa kysyntään. Käännöstarvaiden määrä tulee lisääntymään huomattavasti, jos/kun saavutettavuusdirektiivin vaikutukset toteutuvat. Direktiivin vaatimus saavutettavista palveluista sovellettuna viittomakielisille tarjottuihin palveluihin lisää käännöstarvetta. Yhtenä kehitysnäkymänä voi olla myös viittomakielisten ja tulkattujen ohjelmien määrän kasvu Ylen televisio-ohjelmatarjonnassa.

Henkilöstön vastauksissa pidetään erittäin olennaisena asiana, että työelämän tarpeet saadaan näkyviksi ja että tulkkausalan koulutuksista valmistuneilla voidaan osoittaa olevan näihin tarpeisiin vastaavaa osaamista. Tätä kautta voidaan myös luoda uusia tehtäviä työmarkkinoille. Henkilöstöltä pyydettiin lisäksi näkemyksiä ja ehdotuksia siitä, minkälaisiin tehtäviin tulkkipolun suorittaneet voisivat sijoittua varsinaisten tulkkausalan tehtävien lisäksi. Mahdollisina työtehtävinä mainitaan järjestötyö, koulutus- ja saavutettavuustyö, tekstitys, AAC-ohjaus/kommunikaatio-ohjaus, yrittäjyys, asiantuntija- ja esimiestehtävät sekä tutkimus.

Myös monialaisista tiimeistä voi löytyä tulkeille uusia tehtäviä. Näissä tiimeissä tulkeilla voisi olla työtehtäviä yhteistyössä puheterapeuttien kanssa, kommunikaatiotarpeiden tunnistamisessa ja kommunikaatioympäristöjen rakentamisessa, vuorovaikutuksen tukemisessa ja ohjaamisessa, opetustehtävissä sekä tutkimus- ja kehittämistehtävissä. Isoissa organisaatioissa, kuten sairaaloissa, he voisivat toimia sekä tulkkeina että tulkkausalan asiantuntijoina. Monilla järjestöillä on hanketoimintaa, johon viittomakielen ja puhevammaisten tulkkausalan koulutuksesta valmistunut voisi osallistua.

Myös tulkin käytön koulutusta tarvitaan monille eri ryhmille. Kommunikaatio-ohjausosaamisen kehittäminen voi vastausten perusteella laajentaa puhevammaisten tulkkien työnkuvaa yhteistyöksi puheterapeuttien kanssa. Yksi mahdollinen työnjako olisi se, että puheterapeutti tekee diagnoosin ja suunnittelee kuntoutuksen ja kommunikaatio-ohjaaja/pedagogi on asiakkaan kanssa käytännön työtä ja harjoituksia tekevä asiantuntija.

Diakissa vuonna 2019 käyttöön otetussa opetussuunnitelmassa opiskelijoilla on entistä enemmän mahdollisuuksia omilla valinnoillaan vaikuttaa tutkintonsa sisältöön ja tutkinnon kautta hankkimaansa osaamiseen viittomakielen tulkkauksessa, puhevammaisten tulkkauksessa ja kommunikaatio-ohjauksessa. Uutena erikoistumisvaihtoehtona tarjotaan järjestötyötä ja yrittäjyyttä. Hyvällä suunnittelulla ja hakeutumalla opintojensa aikana johdonmukaisesti tiettyihin tehtäviin harjoittelussaan sekä projekti- ja opinnäytetyöopinnoissaan opiskelija voi suuntautua haluamalleen alalle tai suoraan tulevan työnantajansa palvelukseen. Valmistuneiden yhä monipuolisempi ja yksilöllisempi osaaminen johtaa siihen, että he voivat työskennellä muissakin kuin tulkin perinteisissä tehtävissä. Tärkeää on yhtäältä se, että opiskelijat osaavat työmarkkinoilla itse tuoda esille osaamistaan, ja toisaalta se, että myös ammattikorkeakoulu viestinnässään ja vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kanssa tuo esille valmistuneidensa osaamista. Monipuolistuneet työllistymisnäkymät merkitsevät sitä, että tulkki (AMK) -tutkinnon suorittaneen työnimike voi olla hyvin paljon muutakin kuin tulkki.

Myös Humakin tavoitteena on, että koulutuksesta valmistuu tulkkauksen ja kommunikaatiomenetelmien moniosaajia, jotka tarjoavat laaja-alaista vuorovaikutusosaamista yhteiskunnan eri sektoreille. Tulkin toimintaympäristöt ovat monikulttuurisia. Tarkoituksena on, että tulkkiopiskelijat ymmärtävät osaamisensa laajemmin kuin tulkkiopiskelijat aikaisemmin. Tulkin työ voi olla kommunikaation, vuorovaikutuksen ja saavutettavuuden kentällä ja liittyä muun muassa kasvokkaiseen vuorovaikutukseen, fyysisiin kommunikaatioympäristöihin sekä teknologiavälitteisiin ympäristöihin ja sivustoihin. Kun kansalaisyhteiskunta siirtyy verkkoon, koulutuksen antamaa osaamista esimerkiksi kuvakommunikaatiosta ja selkokielestä voidaan hyödyntää laajasti myös uusille kohderyhmille, kuten maahanmuuttajille. Tulkin toiminnan ensisijaisena tavoitteena on kommunikaation mahdollistaminen ja kielellisen saavutettavuuden edistäminen. Tulkin toiminta lisää ihmisten yhdenvertaisuutta, itsemääräämisoikeutta ja tasa-arvoa. Se on siten tärkeä välikappale ihmisoikeuksien toteutumisessa.

Kielellinen saavutettavuus on erittäin tärkeässä roolissa, jotta haavoittuvassa asemassa olevilla on mahdollisuus osallistua normaaliin arjen elämään, koulutukseen, työhön, poliittiseen vaikuttamiseen ja päätöksentekoon. Humakin näkemys on, että saavutettavuus voi edistää myös kuurojen tulkkiopiskelijoiden työllistymistä ja eri tahot voivat työllistää koulutuksesta valmistuneita lisäämällä verkkosivuilleen kielivaihtoehtoja suomenruotsalainen ja suomalainen viittomakieli. Humakin tulkkiopiskelijat painotetaan kansainvälisyysosaamista. Sillä voidaan vastata yhteiskunnalliseen tarpeeseen toimia myös kansainvälisissä tulkkaus- ja asiantuntijatehtävissä.

Jos lähtökohtana on, että ammattikorkeakouluista valmistuvat tulkit siirtyvät työelämään, jossa työtehtävät ovat erilaisia kuin aikaisemmin, on myös olennaista selvittää, millä osaamisella tähän tilanteeseen voidaan valmistautua. Henkilöstöltä pyydettiin näkemyksiä siitä, millä keinoin koulutuksesta valmistuneiden osaamista voitaisiin vahvistaa tulevia työtehtäviä ajatellen ja minkälaista uutta osaamista opetushenkilöstöltä mahdollisesti edellytetään.

Opiskelijoiden osallistamisen lisäämistä ammattikorkeakoulujen hankkeissa pidetään tärkeänä kehittämisnäkökohtana. Hankkeiden suunnittelussa ja hankehakemuksissa tulisi johdonmukaisesti huomioida myös opiskelijoiden osallistuminen. Tämä edellyttää sitä, että korkeakoulujen hanketoiminnassa on riittävästi tietoa tulkkausalan ja tulkkiopiskelijat sekä sitä, että opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa osallistua hankkeisiin yhteistyössä työelämän kanssa ja opiskelijoiden ohjaajina.

Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkauksen koulutuksen harjoittelua tulisi kehittää edelleen työelämän tehtäviä ajatellen. Harjoittelut voisi ulottaa uusille tahoille, esimerkiksi viranomais- ja sairaanhoitopiireihin ja kunnalliseen terveydenhuoltoon sekä tulkkausharjoitteluna oppilaitoksiin. Harjoittelussa ja projektiohjelmoissa on mahdollista tarjota osaamista ja palveluja uusille aloille ja uusille kohderyhmille. Tällaisia osaamisalueita voisivat olla kommunikaatio-ohjaus, tekstitys, työnohjaus, kielenhuolto ja selkokielen palvelut. Myös ammattikorkeakoulun muut koulutusalat ja projektit voisivat tarjota harjoittelumahdollisuuksia.

Valmistuneiden ja työelämässä toimivien tulkkiopiskelijoiden tehtävissä tärkeinä osaamisalueina henkilöstö mainitsee yrittäjyysosaamisen, palvelumuotoilun ja vaikuttamistyön samoin kuin kieli- ja kansainvälisyysosaamisen sekä monikulttuurisuusosaamisen. Lisäksi työn tekemiseen liittyvinä taitoina nostetaan esille oman työn johtaminen, työssä jaksamiseen liittyvä osaaminen sekä ryhmä- ja parityötaidot. Myös yhä parempi digitaalinen ja tekninen osaaminen sekä oman osaamisensa markkinoiminen uudessa tilanteessa mainitaan tarpeellisina taitoina.

Opiskelijoiden motivoiminen tarttumaan erilaisiin työelämän tarjoamiin tilaisuuksiin voi olla haasteellista. Henkilöstön mukaan kehittämistoiminta työelämän kanssa ja työelämää varten vaatii opiskelijoilta muun muassa oma-aloitteisuutta ja itseohjautuvuutta, vastuunottoa, ongelmanratkaisutaitoja, innovatiivisuutta, muutostoleranssia, avarakatseisuutta ja pettymysten kestämistä. Henkilöstön vahva pedagoginen osaaminen ja sen kautta opiskelijoiden oppimisen tukeminen ovat avainasemassa.

Henkilöstön käsitykset siitä, minkälaista osaamista tulkkauksen opettajalta edellytetään tulevaisuudessa, liittyvät yhtäältä tulkkausalaan ja toisaalta työelämän tarpeisiin. Vastauksissa toistuvat osittain samat aihepiirit kuin vastauksissa valmistuvien ja tulkkiopiskelijoiden osaamisesta. Tässä näkyy siis suora yhteys opettajien taitojen ja tulevan työelämän välillä. Vastauksissa mainitaan tarvittavana osaamisena laaja-alainen tulkkausalan tuntemus, kommunikaatio-ohjauksen ja pedagogiikan ohjauksen osaaminen sekä verkko-opetuksen syvällisempi osaaminen sekä teknisenä osaamisena että verkkopedagogiikan osalta. Lisäksi vastauksissa korostuvat hankkeiden johtaminen, yrittäjyys- ja järjestöosaaminen, palvelumuotoilu, monikulttuurisuusosaaminen sekä kansainvälisen yhteistyön ja kehittämisen osaaminen. Koulutuksen yhteistyötahojen avulla koulutukseen on mahdollista tuoda opettajien osaamista täydentävää substanssiosaamista.

8 Tulkkauspalveluiden tulevaisuus ja osaamistarpeet, asioimistulkkaus

Tämän raportin luvussa 6 käsitellään vammaisten tulkkauspalveluiden tilaa aikaisempien selvitysten perusteella ja nykytilanteessa. Tässä luvussa käsitellään puolestaan tulkkauspalveluiden nykytilaa puhuttujen kielten asioimistulkkauksen osalta, minkä jälkeen tarkastellaan tulevaisuuden osaamistarpeita selvityshankkeen aineiston perusteella. Vertailun vuoksi luvussa 8.1 esitellään rinnakkain joitakin asioimistulkkiin ja vammais- palvelun tulkkiin työsuhteisiin ja viikoittaiseen työmäärään liittyviä tietoja.

8.1 Asioimistulkkauspalveluiden nykytila

Asioimistulkkauksessa tulkkiin tarpeeseen vaikuttavat yhteiskunnalliset ja poliittiset muutokset. Vuonna 2018 Suomessa oli noin 392 000 vieraskielistä henkilöä, mikä on 7 prosenttia koko väestöstä. Määrä kasvoi edellisestä vuodesta yli 18 500 hengellä (5 %:lla). Yleisin vieras kieli Suomessa on venäjä – vuonna 2018 Suomessa asui yli 79 000 venäjänkielistä henkilöä. Seuraavaksi suurin kieli on viro, jonka puhujia on Suomessa lähes 50 000. Muita suuria kieliryhmiä ovat arabia, somali ja englanti. (Suomen virallinen tilasto. Väestöeräkke [viitattu: 28.2.2020]. Kun uuden kieliryhmän edustajia saapuu Suomeen, maassamme ei vielä välttämättä ole riittävä määrä sen kielen tulkkeja.

Suomessa harvinaisten puhuttujen kielten (ks. luku 2.5) tulkkipula voi jatkua pitkään. Erään tulkkiakeskuksen edustajan mukaan uuden maahanmuuttajaryhmän tulkkiin tarve voi vähentyä noin vuoden jälkeen, mutta se saattaa myös jatkua 2–3 vuoden ajan. Joskus tulkkiin tarve voi jatkua hyvinkin pitkään, jopa 10–15 vuotta saapumisen jälkeen.

Asioimis- ja oikeustulkkauspalveluja tarjoavat kunnalliset tai alueelliset tulkkiakeskukset, Hanselin tulkkauspalveluiden valtakunnalliset ja alueelliset sopimustoimittajat, yksityiset yritykset sekä yrittäjinä, ammatinharjoittajina tai freelancereina toimivat tulkit, jotka tarjoavat tulkkauspalveluja pää- tai sivutoimisesti. Ensimmäiset alueelliset tulkkiakeskukset perustettiin 1990-luvulla, ja tällä hetkellä Suomessa toimii kahdeksan alueellista tai kunnallista tulkkiakeskusta. Hansel on valtiovarainministeriön hallinnonalaan kuuluva yhtiö, jonka tehtävänä on tuottaa asiakkailleen yhteishankintatoimintoja ja hankintojen tukitoimintoja. Hanselin asiakkaita ovat muun muassa valtionhallinnon virastot ja laitokset, valtion liikelaitokset ja eduskunta. Myös kunnat, kuntayhtymät, kirkot ja seurakunnat voivat olla Hanselin asiakkaina (ks. laki Hansel Oy -nimisestä osakeyhtiöstä 1096/2008).

Tulkkiin alan yrityksiä on Suomessa paljon, ja niiden tarkkaa lukumäärää on vaikeaa selvittää. Yritysrekistereihin tulkkiin alan toimijat merkitään usein yleisemmän kategorian ”kääntäminen ja tulkkiin” alle. Alan yrityksiä ja toiminimiä perustetaan ja lakkautetaan työmarkkinatilanteen mukaan, minkä takia lukumäärä voi vaihdella suhteellisen nopeasti. Asioimistulkkiin tarjottavien yritysten lukumäärästä ja tarjotun tulkkiin palvelun laajuudesta ei siis tässä selvityksessä ole mahdollista antaa tarkkaa tietoa.

Tulkkiin työsuhteissa on vaihtelua. Tulkkiakeskuksissa voi olla joitakin kuukausipalkkaisia tulkkeja. He ovat yleensä tulkkiakeskuksen yleisimpien tulkkiin kielten tulkkeja. Kuukausipalkkaisia tulkkeja palkataan kuitenkin yhä vähemmän, ja suurin osa tulkkiin keskusten välittämistä tulkeista on freelancetulkkeja. Tulkkiakeskuksen tulkkiilistoilla voi olla kymmeniä tai jopa satoja eri kielten tulkkeja. Tulkit voivat joko toimia vain yhden keskuksen tulkkiin tai he voivat olla useamman toimijan freelancilistoilla.

Asioimistulkkiin tarjottavilla saattaa olla myös muita työtehtäviä ja tulonlähteitä. He toimivat esimerkiksi sekä tulkkeina että kääntäjinä tai tulkkiin tehtävien lisäksi opetustehtävissä. Niin sanottujen suurten eurooppalaisten kielten tulkeista osa toimii sekä asioimistulkkeina että konferenssitulkkeina. Tämän selvityksen kyselyyn vastanneista 21 asioimistulkkiin 38 prosenttia toimii freelancetulkkeina ja 9 prosenttia freelancetulkkeina, joilla on muu pääasiallinen tulonlähde. 24 prosenttia toimii yrittäjinä ja 14 prosenttia on tarvittaessa työhön kutsuttavia (ns. nollatuntisopimus). Vastaajista vain yksi on kuukausipalkkainen, kokopäiväinen ja vakituinen työntekijä. Vaikka vastaajamäärä on pieni, nämä suhdeluvut kuvastavat hyvin

TAULUKKO 17. Tulkkien työsuhteet kyselyaineiston perusteella.

Työsuhde	Asioimistulkit	Vammaispalvelun tulkit	Yhteensä
	Lukumäärä	Lukumäärä	Lukumäärä
kuukausipalkkainen, kokopäiväinen, vakituinen	1	37	38
kuukausipalkkainen, kokopäiväinen, määräaikainen	0	5	5
kuukausipalkkainen, osa-aikainen, vakituinen	0	2	2
kuukausipalkkainen, osa-aikainen, määräaikainen	0	0	0
tuntiperustainen, vähimmäispalkka sovittu	0	5	5
takuupalkka, tuntisopimus	0	1	1
tarvittaessa työhön kutsuttava (ns. nollatuntisopimus)	3	72	75
yrittäjän tuloa	5	12	17
freelance, tulkkaus pääasiallinen tulonlähde	8	4	12
soviteltu päiväraha	0	6	6
muu, voit halutessasi tarkentaa	2	18	20
yhteensä	21	164	185

TAULUKKO 18. Asioimistulkkien ja vammaispalvelun tulkkien viikoittainen tulkkaus-työn tuntimäärä kyselyaineiston perusteella.

Viikkotuntimäärä	Asioimistulkit	Vammaispalvelun tulkit	Yhteensä
	Lukumäärä	Lukumäärä	
0–5	2	13	15
6–10	4	12	16
11–20	9	53	62
21–30	4	56	60
31–40	1	14	15
yli 40	1	0	1
Muu, esimerkiksi: tuntimäärä vaihtelee, vanhempainloma	0	11	11
yhteensä	21	159	180

asioimistulkkien tyypillisiä työsuhteita (vrt. luku 6.2). Vastaajien toimialoihin kuuluu asioimistulkkaus, mutta yli puolet vastaajista ilmoittaa toimialakseen myös konferenssitulkkauksen tai kääntämisen.

Taulukoissa 17 ja 18 raportoidaan rinnakkain puhuttujen kielten asioimistulkkien ja vammaispalvelun tulkkien vastaukset. Perinteisesti vammaispalvelutulkit ovat yleisemmin olleet kuukausipalkkaisia, kokopäiväisiä ja vakituksessa työsuhteessa. Asioimistulkkiensa joukossa oli enemmän kokopäiväisiä ja vakituksessa työsuhteessa olevia aiemmin, kun kunnalliset ja alueelliset tulkkeskukset palkkasivat enemmän vakituksia tulkkeja hoitamaan kunnan tai alueen suurimpien kieliryhmien tulkkaus- ja käännöspalvelua. Huuskon (2017, 54) mukaan myös vammaispalvelussa työskentelevien tulkkiensa työsuhteiden suunta on palautumassa kohti itsensä työllistämistä ja toimintaa freelancetulkkiina kuten aiemminkin (ks. luku 6).

Tämän selvitystyön yhteydessä tehtyyn kyselyyn vastanneita pyydettiin ilmoittamaan tulkkaustuntien viikoittainen määrä. Tavallisimmin tulkkaustunteja tehdään joko 11–20 tai 21–30 tuntia viikossa. Asioimistulkkiensa vastaajamäärän vähyden vuoksi on vaikeaa päätellä, onko asioimistulkkiensa ja vammaispalvelun tulkkiensa välisissä viikkotuntimäärissä faktisia eroja. Tyytyväisiä nykyiseen tulkkaustyömäärään on asioimistulkeista 38 prosenttia, lisää tulkkaustöitä haluaisi 62 prosenttia. Vastaavasti vammaispalvelun tulkeista tyytyväisiä nykyiseen työmäärään on 45 prosenttia ja lisää töitä haluaisi 48 prosenttia.

Asioimistulkkaus voidaan järjestää tulkkauksena paikan päällä tai etätulkkauksena. Etätulkkausten määrä vaihtelee eri tulkkeskuksissa. Joissakin tulkkeskuksissa tulkkauksista noin 80 prosenttia tapahtuu paikan päällä, kun taas toisten toiminnasta läsnäolotulkkaukset muodostavat paljon pienemmän osuuden, esimerkiksi vain noin kolmasosan. (Ks. luku 9 teknologiasta ja tulkkauksesta.)

Selvitystyön yhteydessä tehdyissä haastatteluissa tuli myös esiin tulkkauspalvelujen tarjontaan liittyviä ongelmia. Yhtenä ongelmana nähdään ei-vastuulliset toimijat, jotka kilpailevat hinnoilla mutta eivät panosta tulkkauspalveluiden laatuun. Halpa hinta merkitsee monesti sitä, että tulkeille ei makseta kohtuullista korvausta tehdystä työstä ja että tulkkeina eivät välttämättä toimi koulutetut ja ammattitaitoiset tulkit. Vastuulliset tulkkeskukset, jotka edellyttävät tulkeiltaan osaamista ja hyvää laatua, eivät pysty kilpailemaan niiden kanssa hinnalla. Toinen haastatteluissa mainittu ongelma on, että tulkit eivät aina ole tietoisia siitä, mikä heidän työsuhteensa on ja mitä heille tulkkauksesta maksettuun korvaukseen kuuluu. Tulkkeja välittävä yritys saattaa pitää heitä yrittäjinä, mutta tulkit itse eivät osaa arvioida tilanteen seurauksia.

Hankintakilpailutusten kautta tulkkauspalvelujen toimittajiksi valitut puitesopimustoimittajat tarjoavat tulkkauspalvelun sopimuksessa sovittuun hintaan. Tämä merkitsee sitä, että tulkkivälitys saa palvelusta pääosin saman korvauksen, riippumatta välitetyn tulkin koulutuksesta. Jos välitys maksaa korkeammin koulutetulle tulkeille paremman korvauksen, hintaeroa ei voi veloittaa tulkkauksen käyttäjältä. Vain jos tulkin tilaaja erikseen tilaa esimerkiksi koulutetun oikeustulkin oikeustulkkaustehtävään, tulkkivälityskin voi huomioida tämän erikoisosaamisen korvausta korottamalla. Joissakin yrityksissä tulkkiensa tilaukset on automatisoitu niin, että järjestelmä hakee toimeksiantoon sopivaa tulkkiä tiettyjen kriteerien (mm. kielet, koulutustaso) perusteella, mutta tulkin hakeminen voidaan hoitaa myös manuaalisesti.

Haastatteluaineistossa korostuu se, että tulkkaus on yksi laissa määritellyistä perusoikeuksista, mutta viranomaisten käyttämille tulkeille ei ole säädetty kelpoisuus- tai koulutusvaatimuksia. Tulkin ammattinimike ei ole suojattu, ja siitäkin syystä tulkkeina toimivat hyvin eritaustaiset henkilöt vaihtelevalla tulkkauksen osaamisella. Viranomaisten pitäisi osata vaatia laadukasta tulkkausta. Siksi viranomaisillekin tulisi välittää tietoa siitä, mitä tulkki koulutusta on tarjolla, mitä koulutuksessa oppii ja mitä tulkeilta voi edellyttää. Suomessa ei kuitenkaan ole viranomaistahoa, joka antaisi viranomaisille ohjeita tulkkiensa käytöstä.

8.2 Tulkkausalan näkemyksiä asioimis- tulkkauspalveluiden tulevaisuudesta ja alan kehittämistarpeista

Samoin kuin vammaisten tulkkauspalvelujen osalta, myös asioimistulkkausalan näkemyksiä tulevaisuudesta selvitettiin sekä kyselyaineiston että haastattelujen kautta. Asioimistulkkausalan aineisto on pienempi kuin viittomakielen ja puhevammaisten tulkkausalan vastaava aineisto, mutta vastauksista nousee silti arvokkaita näkemyksiä alan kehittymis suunnista ja kehittämistarpeista.

Kyselyyn vastasi kuusi asioimistulkkausalan yrittäjänä tai yksinyrittäjänä toimivaa tai yrityksessä esimiesasemassa olevaa. Vastaajien toimialoihin kuuluu asioimistulkkaus, vaikkakin yli puolet vastaajista ilmoittaa toimialoihinsa myös konferenssitulkkausalan tai kääntämisen. Kaikkiin kysymyksiin ei tarvinnut vastata, minkä vuoksi vastaajien määrä vaihtelee kysymyksittäin. Kyselyssä selvitettiin tämän vastaajaryhmän näkemyksiä tulkkausalan kehittymisestä kysymällä arvioita liikevaihdon kehittymisestä ja tulkkausalan töiden jatkumisesta vuosina 2020–2025. Vastaajista (n = 5) kaksi arvioi, että liikevaihto kasvaa, ja kolme ei vastannut kysymykseen. Yrityksen työllistämien tulkkiensa lukumäärästä vuosina 2020–2025 vastaajista (n = 6) yksi arvioi, että lukumäärä kasvaa, kaksi arvioi tilanteen pysyvän nykytasollaan ja kolme ei osannut muodostaa tästä mielipidettä. Asioimistulkeina toimivilta kysyttiin näkemyksiä tulkkaustöiden jatkumisesta kysymällä, miten varmana vastaaja pitää omien tulkkausalan töidensä jatkumista vuosina 2020–2025. Kysymykseen vastasi 21 vastaajaa. Heistä hieman yli 60 prosenttia pitää töiden jatkumista erittäin tai melko varmana ja noin neljännes melko epävarmana. Vajaat 10 prosenttia ei osannut vastata kysymykseen.

Kyselyvastausten vähyydestä huolimatta voidaan todeta, että ne heijastavat pikemminkin myönteisiä kuin kielteisiä arvioita tulevaisuudesta, mutta myös jonkinasteista epävarmuutta tulkkausalan töiden jatkumisesta.

Tulkkausalan toimijoiden ja alan järjestöedustajien haastattelujen perusteella yleinen näkemys on, että asioimistulkkeja tarvitaan tulevaisuudessakin. Tulkkauskielten ja tarvittavien tulkkien määrän arviointia pidetään hankalana, koska poliittiset päätökset ja maailman tapahtumat vaikuttavat tarpeisiin. Uudet kriisialueet maailmassa voivat synnyttää uusia tarpeita Suomessa niin, että tarvitaan uusia tulkkauskieliä tai aiempaa enemmän tiettyjen kielten tulkkeja. Yleensä tarve syntyy nopeasti, ja tällöin ammattitaitoisten tulkkien saaminen pidempikestoisten koulutusten kautta tuottaa hankaluuksia. Myös näihin tulkkaustarpeisiin pitää löytyä koulutusta. Haastateltavat toteavat, että joidenkin nopeasti tarvittavien uusien tulkkauskielten osalta tulkkeskukset ovat järjestäneet omia lyhyempiä koulutuksiaan, kun hitaampi virallinen tulkkien koulutusjärjestelmä ei ole pystynyt sellaisia tarjoamaan.

Toivottavana kehityksenä pidetään sitä, että tulkkeina toimisivat aina ammattitaitoiset, koulutetut tulkit ja että viranomaisasiakkaiden tulisi pitää koulutetun tulkin käyttöä normaalina ja ei-koulutetun tulkin käyttöä poikkeuksena. Ammatin arvostus liittyy läheisesti tulkkien ammattitaitoon, ja palkkiotasokin voi nousta arvostuksen myötä.

Tulkkivälitysten ja tulkkien toiminnassa oletetaan tapahtuvan muutoksia: Jos maahanmuutosta yhä suurempi osuus on työperäistä, tulkkaustilanteetkin muuttuvat. Silloin tulkkausten pääpaino siirtyy nykyistä enemmän päiväkoteihin, kouluihin ja terveydenhuoltoon. Uusia tehtäviä voi syntyä myös kasvavan kansainvälisen toiminnan kautta. Aikaisemmin pääasiassa kunnallisena tai alueellisena toimineen tulkkeskuksen asiakaskunta on laajenemassa yksityiselle puolelle. Yksityisellä puolella tulkkaus- ja käännöstehtävät ovat aihepiireiltään ja toteutukseltaan erilaisia.

Tulevaisuutta ajatellen pidetään tärkeänä, että alan toimijat huomioivat asiakkaiden toivomuksia ja vastaavat näiden tarpeisiin. Samalla uusille tulkkeja työllistävillä aloilla pitää saattaa tietoa ja koulutusta tarjottavista palveluista, etenkin tulkin etiikkaan ja tulkkauspalveluiden järjestämiseen liittyvää tietoa. Jos asiakkaat esimerkiksi haluavat etätulkkausta tai tulkkausta lyhyellä vasteajalla, tulkkauspalvelun välittäjän tai tuottajan on varmistettava, että näitä palveluita voidaan tarjota laadukkaasti ja myös palvelun tarjoajan kannalta kannattavasti.

Mahdollisena kehitysnäkymänä esitetään, että joitakin tulkkien tarjoamia palveluja korvataan tulevaisuudessa teknologialla. Monikieliset chatbotit voivat toimia hyvin, ja ne saattavat korvata tulkkeja joissakin selkeissä asiakaspalvelutilanteissa.

Osaamisen kehittämistä ja koulutusta tarvitaan haastattelujen perusteella sekä tulkeille että tulkkeja käyttäville viranomaisille. Tulkkausalan toimijoiden haastatelussa todetaan, että tulkkien pitää olla valmiita laajentamaan omaa osaamistaan ja tarjoamaansa palvelua. Kuukausipalkkaisia pelkästään tulkin työtä tekeviä on yhä vähemmän, ja myös freelancetulkeilta vaaditaan osaamisen laajentamista. Asioimistulkeista monet ovat yrittäjiä, ja tulevaisuudessa yrittäjien osuus todennäköisesti kasvaa. He tarvitsevat lisää yrittäjäyyskoulutusta ja työmarkkinaosaamista. Tulkkien pitää myös pystyä hinnoittelemaan palvelunsa ja neuvottelemaan hinnoista. Eräs kyselyyn vastannut totesi, että työehtojen ylläpitämiseen ja niiden parantamiseen liittyvä joukkokoulutus olisi tarpeen. Vastaja perustelee tätä sillä, että ala uhkaa luisua ”halpatyövoimatehtailuksi”, jossa asiantuntijuutta ei arvosteta eikä omia oikeuksia tunneta.

Myönteisenä asiana mainitaan, että Hansel tulkkauspalvelujen kilpailuttajana edellyttää sopimustoimittajan mahdollistavan työntekijälleen kahdeksan tuntia koulutusta vuodessa. Koulutusta tulkin oman osaamisen vahvistamiseksi voivat tarjota sekä korkeakoulut että järjestöt ja tulkkauspalveluyritykset, joko yksin tai keskinäisen yhteistyön kautta. Asioimistulkkausten freelancetulkkeja ei aina ole helppoa saada koulutuksiin, vaikka koulutusta tarjottaisiinkin ilta-aikaan, jolloin kohderyhmällä on vähemmän tulkkaustehtäviä. Järjestäytyminen ammattijärjestön tai ammattiryhmän yhdistystoiminnan kautta ja tähän kuuluva ammattikunnan solidaarisuus ei ole kaikissa kulttuureissa tuttua. Järjestäytymisen kautta voisi kuitenkin kehittyä yhtenäisiä käytänteitä ja yhteinen näkemys asioiden järjestämisestä, mistä hyötyisi koko ala.

Tulkkien ammatillisen osaamisen kehittämisen suhteen haastatelussa korostetaan sekä tulkattavien alojen substanssiosaamista että tulkin henkilökohtaisten valmiuksien tukemista. Koulutuksia tarvitaan eri alojen termistöstä, terveysalan ja mielenterveytyksen tulkkauskeskosta, kristinuskosta ja eri viranomaisten tulkkaustehtävistä. Näistä mainitaan esimerkkeinä Maahanmuuttovirasto ja käräjäoikeudet. Tulkkien henkilökohtaisten

valmiuksien vahvistamiseksi tarvittaisiin koulutuksia ja työnohjausta esimerkiksi traumaattisten tapahtumien tulkkauksiin tai tulkkauksiin, joissa on vaarana, että tulkki samaistuu tulkattavaan. Kyselyyn vastanneet pitivät tarpeellisena myös tulkin omaan jaksamiseen ohjaavaa koulutusta. Lisäksi tulkkiäntajat peräänkuuluttavat tulkkiä asiakaspalveluosaamista. Vaikka koulutettujen tulkkiä ammatillinen osaaminen voi olla hyvätasoisista, asiakaspalveluosaamista ei aina välttämättä ole. Hyvän tulkin pitää ymmärtää oma roolinsa, ja hänen tulisi pitää itseään oman alansa asiantuntijana. Silloin hänellä voi myös olla aktiivinen rooli, mikä edistää viestin välittymistä tulkatussa tilanteessa. Eräs haastateltava toteaa asiantuntevista tulkeista, että jos tulkki on hyvä, häntä ei pidetä välttämättömänä pahana ja kustannuksena.

Erityisen voimakkaasti alan toimijoiden haastatteluissa korostuu tarve tarjota koulutusta ja ohjausta tulkkeja käyttäville viranomaisille. Tulkkiakeskukset ja alan yritykset järjestävät jossakin määrin koulutusta omille asiakkailleen, mutta laajempaa viranomaisten koulutusta kaivataan. On tärkeää, että tulkkiä käyttäjillä on tietoa, jotta ne voisivat omalla toiminnallaan edistää tulkin työtä ja niin ikään vaatia laadukasta ja ammattitaitoista tulkkausta. Kyselyvastauksissa todetaan myös, että asiakkaan pitää tietää, mitä hän tilaa ja mistä hän maksaa, ettei hinta jäisi ainoaksi ratkaisevaksi tekijäksi.

Tulkkauspalveluiden kilpailuttajilla tulisi olla tulkkausalan asiantuntemusta. Tärkeänä seikkana pidetään sitä, että kilpailutuksissa ja tulkkauspalvelujen hankinnassa asetettujen laatuksiteerien noudattamista seurataan. Yhtenä kehittämisehdotuksena esitetään, että isoihin virastoihin ja organisaatioihin palkattaisiin kääntämisen ja tulkkausalan asiantuntijoita, jotka toimisivat viraston käännös- ja tulkkaustoiminnassa laadunvalvojina.

Kun tulkkeina toimivia vastaajia pyydettiin kyselyssä kertomaan, minkälaisista lisäosaamista tai koulutusta he arvelevat tarvitsevänsä tulevien viiden vuoden aikana, vastaukset olivat samansuuntaisia kuin alan toimijoiden haastatteluissa. Oman osaamisen vahvistamisen tarve näkyy siinä, että vastaajat kaipaavat tulkkausosaamisensa päivittämistä ja laajentamista, asioimis- ja oikeustulkkausalan täydennyskoulutusta sekä konferenssitulkkausalan koulutusta. Vahvistettavina erikoisaloina tulkkiä vastauksissa nousevat oikeustulkkaus ja lääketiede. Yhteiskunnan kehittämiseen liittyvinä tarpeina mainitaan koulutukset hallintorakenteiden muutoksista ja viranomaisten toiminnasta. Myös teknologiaan ja digitaalisuuteen liittyvät koulutustarpeet näkyvät vastauksissa. Tulkkiä vastauksissa tuodaan esiin halu oman osaamisen laajentamiseen muuhunkin kuin tulkkausalan. Halutaan esimerkiksi pätevoityä auktorisoituun kääntämiseen tai tulkkiä koulutustehtäviin. Asioimistulkkeina toimivilla voi olla useita tulonlähteitä, mikä voidaan tulkita siten, että tulkit haluavat kehittää osaamistaan monipuolisempia työllistymismahdollisuuksia ajatellen.

8.3 Ammattikorkeakoulun näkemyksiä tulkkausalan tulevaisuudesta ja tulkkiä osaamistarpeista

Asioimistulkkausalan monet asiat sekä koulutuksen että valmistuvien ammattikentän osalta ovat yhteisiä viittomakielen tulkkausalan ja puhevalmiuksien tulkkausalan kanssa (ks. luvut 6 ja 7). Siksi tässä luvussa keskitytään lähinnä niihin asioihin, jotka Diakin henkilöstön haastatteluaineiston perusteella liittyvät nimenomaan asioimistulkkausalan.

Diakin uudessa, vuonna 2019 käyttöön otetussa asioimistulkkausalan opetus suunnitelmassa korostuvat entistä enemmän sellaiset asiantuntija-ammattissa tarvittavat valmiudet, jotka liittyvät työelämän muutoksiin, samoin kuin digitaalisuuden ja teknologian kehittämisenäkökulmat. Myös yrittäjyysosaamista on sisällytetty opintoihin entistä selkeämmin. Diakista valmistunut tulkki (AMK) työllistyy yleensä kunnallisiin tulkkiakeskuksiin tai yksityisiin tulkkiyrityksiin. Hän voi myös toimia itsenäisenä ammatinharjoittajana tai freelancetehtävissä. Hän tekee työtä koulutuksen ja opetuksen, sosiaali- ja terveystoimen, maahanmuuttoasioiden sekä poliisi- ja oikeustoimen ympäristöissä. Koulutus vastaa laaja-alaisesti maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyviin tulkkausalan ja kääntämisen sekä kieli- ja kulttuuriasiantuntijuuden tarpeisiin. Asioimistulkkausalan valmistuneet hankkivat koulutuksensa kautta tulkkausosaamisen lisäksi kääntämisen perusvalmiudet sekä sanastotyöhön ja terminologiaan liittyvää osaamista. He voivat hankkia myös valmiuksia toimia maahanmuuttajien oman kielen ohjaustehtävissä.

Niin globaalit kuin Suomenkin yhteiskunnalliset ja poliittiset olosuhteet vaikuttavat asioimistulkkiä kysyntään ja myös siihen, mitkä tulkkausalan kielet ovat kysytyjä. Tulkkausalan opetushenkilöstölle suunnatun kyselyn mukaan arvio on, että tulkkiä tarve lisääntyy tai vähintäänkin pysyy nykytasolla tulevien viiden tai kymmenen vuoden aikana.

Hyvin tärkeänä seikkana henkilöstö pitää sitä, että tulkkeja tilaavien tahojen tulisi käyttää koulutettuja tulkkeja. Vastauksissa nostetaan esille tulkkeja käyttävien viranomaisten kielitietoisuuden lisääminen. Kielitietoisuuden viestinnän hallitseminen voi merkitä sitä, että yksinkertaisimmista monikielisistä tilanteista voi selvitä ilman tulkkeja. Silloin ammattitulkkeja ja resursseja voidaan käyttää vain tilanteissa, joissa tulkkaus on välttämätöntä. Kielitietoisuuden lisääminen luo ymmärrystä sille, että kouluttamattoman ja ammattitaidottoman tulkin käyttö on aina huonoin vaihtoehto. Olennaisena asiana pidetään sitä, että sekä viranomaiset että asiakkaat vaativat laajemmin ammattitaitoisia tulkkeja. Tämän toivottuna seurauksena olisi, että asioimistulkeille maksettaisiin tulkkauspalvelusta asianmukaisesti.

Ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja saavutettavuuden yhä parempi huomioiminen suomalaisessa yhteiskunnassa voi vaikuttaa asioimistulkkausten ja käännöspalveluiden kysynnän kasvuun. Asioimistulkkeiden koulutuksesta valmistuneiden osaamista voi hyödyntää myös monikielisen ja monikulttuurisen tiedottamisen ja viestinnän kehittämisessä.

Henkilöstön vastauksissa korostettiin erityisesti sitä, että tulevien kymmenen vuoden aikana tulkin tehtäviä hoitaisivat nimenomaan koulutetut tulkit. Useat vakavasti otettavat tulkkauspalveluja tarjoavat ja välittävät toimijat arvostavat AMK-tutkinnon suorittavien ja suorittaneiden osaamista. He tarjoavat opiskelijoille harjoittelupaikkoja ja muita tehtäviä. Monet asioimistulkkausten tutkintoa opiskelevat myös työllistyvät näihin työpaikkoihin jo opintojensa aikana tai pian valmistumisensa jälkeen.

Vaativissa ja pitkäkestoisissa asioimistulkkaustilanteissa ideaalitalanne voisi olla, että myös asioimistulkit viittomakielen tulkkeiden ja konferenssitulkkeiden tavoin työskentelisivät parina. Tällainen muutos vaikuttaisi luonnollisesti tulkkeiden työllistymiseen.

Kun henkilöstöltä kysyttiin, minkälaisiin tehtäviin tulkkeiden koulutuksen suorittaneet voivat sijoittua varsinaisten tulkkausalan tehtävien lisäksi, asioimistulkkausten osalta mainittiin osittain samoja tehtäviä kuin viittomakielen ja puhevalmiiden tulkkeidenkin osalta (ks. luku 7.2). Esimerkiksi hankeosaaminen, yrittäjyys- ja järjestöosaaminen, kansainvälinen yhteistyö ja sen kehittäminen sekä monikulttuurisuus korostuvat yhtä lailla asioimistulkkausten liittyvissä vastauksissa. Mahdollisia tehtäviä voi lisäksi löytyä koulutustehtävistä, saavutettavuustyöstä sekä asiantuntija- ja esimiestehtävistä. Tulkkeiden käyttäjien koulutuksessa AMK-tutkinnon suorittaneille tulkeille voisi olla tehtäviä niin viranomaistahojen kouluttajina kuin vapaaehtois- ja järjestötyön piirissä.

Jos koulutuksessa kehitetään edelleen opiskelijoiden kielitietoisuus- ja monikulttuurisuusosaamista, valmistuneet voivat sijoittua perinteisten kieliammattien lisäksi ohjaus- ja opetustehtäviin monikulttuurisissa ympäristöissä. Suomessa eri viranomaiset tarvitsevat yhä enemmän monikulttuurisuusosaamista, ja asioimistulkkausten koulutuksesta valmistuneet voisivat tarjota tähän omaa asiantuntijuuttaan.

Asioimistulkkausten osaamista pitäisi henkilöstön näkemysten mukaan hyödyntää Diakin eri koulutusten välisessä vuorovaikutuksessa. Tarvitaan sisäisiä toimenpiteitä, jotta monialaisuus voidaan saavuttaa koulutuksissa suunnitelmallisesti. Asioimistulkkausalan osaaminen tulisi kytkeä myös Diakin omiin hankkeisiin nykyistä laajemmin.

Yhtenä tärkeimmistä kehittämistoimenpiteistä asioimistulkkausten koulutuksessa pidetään kansainvälisen vaihtoon kehittämistä. Eri kielten tulkkiopiskelijoille sopivia vaihtokohteita olisi syytä kartoittaa. Jos opiskelijoiden toisen työkielen alueille ei voi hankkiutua vaihtoon yhteiskunnallisista syistä, mahdollisuuksia kansainväliseen opiskelijavaihtoon voisi olla myös eurooppalaisissa yliopistoissa esimerkiksi Erasmus-ohjelman kautta.

Opetushenkilöstön monikulttuurisuusosaamisen vahvistamisen tarpeita nostetaan henkilöstön vastauksissa esille kahdesta näkökulmasta. Niissä nousee esille ensinnäkin se, että opettajilla pitää olla monikulttuurisuusosaamista – myös tutkimukseen perustuvaa eikä vain oman kokemuksen kautta hankittua. Tämän lisäksi opettajien pitää osata opettaa monikulttuurisuutta järjestelmällisesti tulkkausalan tuleville ammattilaisille. Toinen seikka, jota vastauksissa korostetaan, on asioimistulkkausta opettavien oma tutkimusosaaminen. Monipuolista kehittämis- ja tutkimusosaamista tarvitaan opinnäytetöiden ohjaamiseen, ja tutkimustoiminnalla opettajat voivat lisäksi kartuttaa omaa osaamistaan.

Asioimistulkkauksen koulutuksesta valmistuneista useimmat työllistyvät tulkeiksi. Se onkin heidän pääasiallinen tavoitteensa jo heidän hakeutuessaan koulutukseen. Suorittamalla usean vuoden kestävä korkeakoulutasoinen tulkkiopetus he myös osoittavat sitoutuneisuutta toimimaan tulkeina pidemmän aikaa, toisin kuin lyhyemmän tulkkiopetuksen suorittaneet. Valitsemalla itselleen monipuolisen valikoiman suuntautumispintoja opiskelijat voivat myös hankkia tutkinnon, joka soveltuu tulkin tehtävien lisäksi muihin kieli- ja kulttuuriosaamista edellyttäviin tehtäviin. Työmarkkinoille pitää saada lisää tietoa ensinnäkin AMK-tutkinnon suorittaneista tulkeista ja toiseksi tulkki (AMK) -tutkinnolla valmistuneiden monipuolisesta osaamisesta. Tavoitteena Diakissa pitäisi olla tulkki (AMK) -tutkinnon tunnettuuden ja arvostuksen lisääminen.

9 Teknologia ja tulkkaus

9.1 Keskeisiä käsitteitä

Tulkkausalaan liittyvä teknologia voidaan jakaa kolmeen kategoriaan. Ne ovat etätulkkausteknologia, tietokoneavusteinen tulkkaus ja konetulkkaus (Fatinuoli & Prandi 2018). Etätulkkauksella tarkoitetaan tulkkausta, jossa vähintään yksi tulkatun viestinnän osapuolista on fyysisesti eri paikassa kuin muut osapuolet ja kuva- ja ääniyhteydessä muihin (Tieteen termipankki, s.v. etätulkkaus). – Tulkkausmuotoa, jossa tulkki on samassa tilassa kaikkien viestintäosapuolten kanssa, kutsutaan lähitulkkaukseksi tai läsnäolotulkkaukseksi (Tieteen termipankki, s.v. lähitulkkaus; läsnäolotulkkaus).

Etätulkkauksessa kommunikoivat osapuolet voivat olla kaikki eri paikoissa tai kaksi heistä voi olla samassa paikassa. Tulkki voi siis olla joko toisen osapuolen kanssa samassa tilassa tai eri paikassa kuin kumpikin tulkattava. Etätulkkauksessa tilanne voi joskus vaatia myös sitä, että tulkki hoitaa käsiteltävän asian luonteen takia tehtävänsä määrättyssä paikassa, esimerkiksi oikeuslaitoksen tiloissa.

Etätulkkaus hoidetaan joko ääni- tai kuvayhteyden kautta asiakkaan tarpeiden ja tilauksen mukaan. Kirjoitustulkkauksessa on käytössä tekstipohjaisia ratkaisuja, jotka sopivat etätulkkaukseen. Etätulkkaus voidaan hoitaa normaalina tulkkaustilauksena, jolloin tulkki saadaan tilanteeseen sovittuna aikana, tai sovellusten kautta, jolloin tulkki voidaan tavoittaa myös hyvin lyhyellä vasteajalla.

Termiä mobiilitulkkaus on käytetty tarkoittamaan etätulkkausta liikuteltavilla päätelaitteilla (Tieteen termipankki, s.v. mobiilitulkkaus; Hytönen & Rissanen 2006). Vaikuttaa kuitenkin siltä, että myös tällaisella tekniikalla toteutettavasta tulkkauksesta käytetään nykyisin nimitystä etätulkkaus (remote interpreting; vrt. Spinolo, Bertozzi & Russo 2018). Suomessa termiä *mobiilitulkkaus* on käytetty myös tarkoittamaan videovälitteistä etätulkkausta sovelluksen kautta (Mäki 2018; Porrassalmi 2019). Mobiilitulkkauksen tässä merkityksessä tulkkaus hoidetaan siis lyhyellä vasteajalla tilattuna. Jotkut yritykset nimittävät tällaista tulkkauspalvelua pikatulkkauspalveluksi. Tulkkauksen hinta on tämän tyyppisessä tulkkauksessa minuuttihinta, kun taas perinteisesti tulkkauksen hinnan aikaperusteena on ollut tunti. Näissä kuten muissakin etätulkkaustilanteissa on tärkeää, että tulkkaus hoidetaan tilassa, joka on tulkkaukseen sopiva ja jossa tulkki voi varmistaa, että tulkkaustilanteen salassapitovelvollisuus täyttyy (ks. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2013).

Tietokoneavusteisessa tulkkauksessa tulkki käyttää tietokonetta esimerkiksi tiedonhakuun, sanastojen ja termistöjen laatimiseen sekä niiden hallintaan ja oppimiseen tai sanojen ja termien hakuun tulkkaustilanteessa. Tietokoneen avulla tulkki voi järjestää ja tallentaa asiakirjoja ja muuta materiaalia. Tekniset apuvälineet voivat toimia tulkin työskentelyn tukena ennen toimeksiantoa, sen aikana tai sen jälkeen. Teknisiä välineitä ovat muun muassa tietokannat, termipankit sekä termistöhallinta-, korpusanalyysi-, tiedonhallinta-, dokumenttienhallinta- ja sanastonhallintatyökalut. Kehitteillä on myös yhä parempia tietokoneperusteisia järjestelmiä, jotka voivat tulkkaustilanteessa tukea tulkkiä esimerkiksi ehdottamalla kohdekielen termejä (Fatinuoli & Prandi 2018).

Konetulkkauksella tarkoitetaan tietokoneen suorittamaa tulkkausta. Konetulkkauksessa teknisen prosessin vaiheet ovat puheentunnistus, siirto puheesta tekstiin, tekstin kääntäminen kielestä toiseen ja tekstin tuottaminen puheena. Markkinoilla on teknisiä ratkaisuja, jotka kääntävät puheen reaaliaikaisesti toiselle kielelle, mutta ne toimivat toistaiseksi riittävän hyvin vain rajatuissa tilanteissa. (Papula 2017.)

9.2 Etätulkkauksen käyttö

Kokemukset etätulkkauksen käytöstä asiakkaiden kanssa vaihtelevat tätä selvitystä varten tehtyjen haastattelujen perusteella. Jos etäyhteyksiin käytetty tekniikka toimii kunnolla, etätulkkaus soveltuu hyvin joihinkin asioimistulkkaustilanteisiin. Kommunikoivien osapuolten tulee myös hallita tekniikan käyttö riittävässä laajuudessa. Kyselyyn vastanneista tulkeista viidennes ilmoitti tekevänsä etätulkkausta. Syy pieneen osuuteen on todennäköisesti se, että Kela on tähän asti hoitanut kuulovammaisten etätulkkauspalvelut Vammaisten tulkkauspalvelukeskuksen kautta arkipäivisin työaikana (Kela 2020e [2017]), ja enemmistö kyselyyn vas-

tanneista toimii viittomakielen tulkkina Kelan palveluntuottajayrityksissä (vrt. luku 5). Jätämme tässä huomioimatta kevään 2020 etätulkkausikäytäntöihin vaikuttaneen poikkeustilanteen sekä muuttuvat käytännöt vuonna 2021 alkavalla hankintakaudella (ks. Kela 2020f, 2020h).

Haastatteluaineiston mukaan etätulkkauksen osuus kaikesta tulkkauksesta voi vaihdella paljonkin eri puhuttujen kielten asioimistulkkauksista välittävien tulkkeskusten välillä. Joidenkin keskusten viranomaisasiakkaat suosivat läsnäolotulkkauksista, kun taas toisten keskusten asiakkaat tilaavat etätulkkausta hyvin yleisesti. Kyselyvastausten perusteella yleinen näkemys on, että etätulkkauksen käyttö yleistyy tulevien viiden vuoden aikana. Etätulkkauksen ei kuitenkaan katsota sopivan kaikkiin tilanteisiin; parhaiten se sopii lyhyiden ja selkeiden asioiden hoitamiseen. Tulkeille etätulkkausta pidetään läsnäolotulkkauksista haastavampana. Etätulkkauksessa tulkin on vaikeampi hallita tilannetta, tehdä havaintoja ja tarvittaessa pyytää tarkennuksia. Kyselyvastauksissa mainitaan myös, että etätulkkaus voi lisätä tulkkauksen kuormittavuutta tulkkille ja heikentää tulkkauksen laatua. Vastaajat pitävät etätulkkauksen etuna sitä, että se poistaa tulkin matkustusajan ja parantaa tulkin saatavuutta äkillisissä tilanteissa.

Tekniikan käytön todetaan olevan joillekin asiakkaille haastavaa. Vammaispalvelujen tulkkauksen asiakkaiden joukossa on niitä, joille etätulkkaus ei sovi esimerkiksi liittämissä asioista johtuen. Myös tottumattomuus tekniikkaan voi estää esimerkiksi vanhempien asiakkaiden etätulkkauksen käytön. Toisaalta arvioidaan, että nuorille asiakkaille etätulkkaus voi olla luontevaa. Kuvayhteyden välityksellä tapahtuva tulkkaus on joissakin asioimistulkkauksissa osoittautunut epäonnistuneeksi siitä syystä, että tulkattavat viranomaisasiakkaat eivät ole osanneet käyttää tekniikkaa tai halunneet käyttää sitä tarkoituksenmukaisella tavalla sen koetun hankaluuden takia.

Vastauksissa tärkeänä näkökulmana mainitaan etätulkkausratkaisujen ekologisuus. Kehitettävänä asiana teknisten ratkaisujen toimintavarmuuden lisäksi esiin nousee tietoturvallisuus. Vammaistulkkauspalveluihin liittyvissä vastauksissa mainitaan, että Kelan ratkaisut sekä etätulkkaustekniikan että -tehtävien suhteen vaikuttavat etätulkkauksen käyttöön ja myös tulkkien etätulkkaustehtävien määrään.

9.3 Tietokoneavusteisen tulkkauksen käyttö

Näkemyksiä tieto- ja viestintävälineiden käytöstä selvitettiin kyselyssä esittämällä väitteitä, joihin vastaaja sai ottaa kantaa. Ennen varsinaista kysymystä kyselylomakkeessa selitettiin, mitä tietokoneavusteisella tulkkauksella tarkoitetaan (vrt. luku 9.1). Taulukko 19 kuvaa yrittäjien ja esimiesten näkemyksiä tieto- ja viestintävälineiden vaikutuksesta tulkkien työskentelyyn. Vastaajilta pyydettiin myös arvioita siitä, kuinka myönteisesti asiakkaat suhtautuvat tieto- ja viestintävälineiden käyttöön.

Vastaajien mielestä tieto- ja viestintävälineiden käyttö on myönteinen asia tulkin työskentelyn kannalta, ja niiden käytön arvioidaan suhteellisen yleisesti parantavan tulkkauksen laatua. Vaikka välineet nopeuttavat tulkin työskentelyä, ne eivät vastaajien enemmistön näkemyksen mukaan vähennä tulkkien tarvetta.

TAULUKKO 19. Tulkkausalan yrittäjien ja esimiesten näkemykset tieto- ja viestintävälineiden käytöstä tulkkausessa (N = 25).

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
helpottavat tulkin työskentelyä	92 %	0 %	8 %
nopeuttavat tulkin työskentelyä	83 %	4 %	13 %
vähentävät tulkkien tarvetta työmarkkinoilla	0 %	78 %	22 %
parantavat tulkkauksen laatua	76 %	4 %	20 %
parantavat yrityksen kannattavuutta	44 %	12 %	44 %
ovat omasta mielestäni myönteinen asia tulkkausalalle	88 %	0 %	12 %
ovat asiakkaiden mielestä myönteinen asia tulkkausalalle	48 %	0 %	52 %

TAULUKKO 20. Tulkkien käyttämät tieto- ja viestintävälineet (n=129).

	Vammaisten tulkkaus- palv. tulkit	Asioimistulkit, puhutut kielet	Yhteensä
Tietokannat:	52	13	65
Termipankit:	87	16	103
Kaupalliset ns. hallintatyökalut (esim. termistön hallinta ja käännösmuisti):	7	5	12
Yrityksen itse kehittämät muut työkalut ja välineet:	27	5	32
Yhteensä	173	39	212

ta. Vastauksissa näkyy epävarmuutta erityisesti siitä, parantaako välineiden käyttö yrityksen kannattavuutta ja siitä, mikä on asiakkaiden käsitys tieto- ja viestintävälineiden merkityksestä tulkkaustilanteen kannalta. Tulkkeina työskentelevien vastaukset (n = 178) samaan kysymykseen ovat hyvin samansuuntaisia kuin yrittäjien ja esimiesten (ks. taulukko 19). Yleinen kuva on siis se, että tietokoneavusteisesta tulkkauksesta on hyötyä. Epävarmuus asiakkaiden käsityksestä välineiden käytöstä näkyy tämänkin ryhmän vastauksissa. Tulkkeina työskentelevistä löytyy muutamia, joiden mielestä tieto- ja viestintävälineet vähentävät tulkkien tarvetta työmarkkinoilla. Vammaisten tulkkauspalveluita tuottavista tulkeista 5 prosenttia ja asioimistulkeista 8 prosenttia valitsi tämän vastausvaihtoehdon.

Yleisinä arvioina tieto- ja viestintävälineiden käytön kehittymisestä tulevien viiden vuoden aikana vastaajat toteavat, että tietokannoista tulee kattavampia ja näin tulkkien käyttöön saadaan enemmän tietoa, materiaalia ja myös videoita. Kyselyssä selvitettiin erilaisten tieto- ja viestintävälineiden käyttöä pyytämällä tietoa tulkkien käyttämistä välineistä. Lomakkeessa annettiin muutama vastausvaihtoehto, joiden lisäksi vastaajat saivat tarkentaa, mitkä tietokannat, termipankit, kaupalliset tuotteet tai yrityksen itse kehittämät tieto- ja viestintävälineet heillä on käytössään. Taulukossa 20 esitetään tulkkien vastaukset. Eri välineet mainitaan myös yrittäjien ja esimiesten vastauksissa (n = 16) suurin piirtein samassa suhteessa kuin tulkkien vastauksissa.

Tulkkien vastausten perusteella termipankit ja tietokannat ovat yleisessä käytössä. Myös kaupallisia tuotteita käytetään. Tietolähteinä ilmoitetaan lisäksi hakuja Googlen kautta ja Wikipediasta sekä eri tahojen kotisivuja. Tietokannoista vastauksissa mainitaan yleisesti EUR-Lex, Duodecim, Finlex, InfoFinland, Kela, Käypähoito ja Theseus-tietokanta. Puhevammaisten tulkkauksen tietokantana mainitaan Papunet ja viittomakielen tulkkauksen tietokantana Viittomakielinen kirjasto. Esimerkkejä käytetyistä termipankeista ovat IATE, TEPA-termipankki, Valtteri ja Tieteen termipankki. Myös ilmaisia verkkosanakirjoja mainitaan lähteinä. Viittomakielen osalta mainittuja ovat Frapa, Sanoista käsin, SignWiki, Suomen Signbank, Suvi-verkkosanakirja, Viittomahaku ja Viittomapeda. Puhevammaisten tulkkauksen osalta mainitaan Boardmarker ja Kuvakom.

Kaupallisista työkaluista vastaajat käyttävät erilaisia käännösmuistiohjelmiä, kuten MemoQ, Studio ja Wordfast. Voidaan olettaa, että niitä käyttävät ne tulkit, jotka tekevät myös käännöstitä. Yritysten omina tieto- ja viestintävälineinä mainitaan sekä niiden itse kehittämää järjestelmiä että kaupallisia tuotteita. Omaan käyttöön on olemassa sanastoja, termipankkeja, viittomalistoja sekä järjestelmiä sisäiseen raportointiin ja ajanhallintaan. Kirjoitustulkkauksen osalta mainitaan yrityksen itse kehittämä livetulkkaustyökalu. Puhevammaisten tulkkausta tekevät korostavat, että heille tärkeä työkalu on luotettava tabletti, jolla pääsee verkkoon. Kaupallisena tuotteena mainitaan toiminnanohjausjärjestelmä Lingsom. Sähköposti ja sähköiset kalenterit kuuluvat kaikkien tulkkien jokapäiväiseen työskentelyyn.

9.4 Konetulkkauksen näkymiä

Ennen konetulkkaukseen liittyviä kysymyksiä lomakkeessa selitettiin, mitä konetulkkauksella tarkoitetaan (tietokoneohjelma tai sovellus hoitaa tulkkauksen kokonaan, vrt. luku 9.1). Koska kyseessä on tulkkausalalla toistaiseksi vähän tunnettu ilmiö, vastaajat valitsivat konetulkkaukseen liittyvissä kysymyksissä verrattain usein vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”.

Yksikään kyselyyn vastannut tulkit ei ole sitä mieltä, että konetulkkaus voi korvata tulkit kokonaan, mutta noin 70 prosenttia arvioi, että joissakin tilanteissa konetulkkaus voi korvata tulkin. Noin neljännes vammais-

palvelutulkkauksen tulkeista on sitä mieltä, että konetulkkaus voi vähentää tulkkien tarvetta työmarkkinoilla, kun taas yrittäjistä ja esimiestasolla työskentelevistä viidesosa on samaa mieltä. Heistä 65 prosenttia ilmoitti, ettei osaa lausua asiasta mielipidettä.

Noin puolet tulkeista on sitä mieltä, että konetulkkaus ei paranna tulkkauksen laatua. Yrittäjistä ja esimiehistä yli 40 prosenttia on samaa mieltä. Epävarmuus on tässäkin suuri, sillä tulkeista vajaat 30 prosenttia ja yrittäjistä ja esimiehistä yli 40 prosenttia oli valinnut vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”.

Arvioidessaan sitä, yleistyykö konetulkkaus viiden vuoden kuluessa nykyisestä, tulkeista noin 30 prosenttia on sitä mieltä, että näin tulee tapahtumaan. Samansuuntaisesti ajattelevia yrittäjiä ja esimiehiä on tulkkeja vähemmän. Suuri osa vastaajista – yli 40 prosenttia tulkeista ja lähes 60 prosenttia muista – ilmoitti, ettei osaa ottaa tähän kantaa. Ammattikorkeakoulujen henkilöstölle suunnatun kyselyn vastauksissa mainittiin, että joitakin nyt tulkkauksen piiriin kuuluvia tilanteita voitaisiin mahdollisesti korvata teknisillä välineillä yksinkertaisissa viestintätilanteissa.

Yrittäjiltä ja esimiehiltä pyydettiin myös näkemyksiä siitä, mitkä asiat saattavat vaikuttaa konekääntämisen yleistymiseen seuraavan viiden vuoden aikana. Vammaispalvelutulkkauksen tilanteeseen vaikuttaa vastaajien mielestä Kelan oma suhtautuminen konekääntämisen mahdollisuuksiin ja kehittämiseen. Vastauksissa heijastuu kuitenkin ajatus siitä, että konetulkkaus ja sen laatu kehittyvät hitaasti erityisesti suomen kaltaisen pienen kielen kohdalla. Tekniikan kehittymisestä huolimatta tulkin käyttöä pidetään ensisijaisen tärkeänä. Yrittäjistä ja esimiehistä vain yksi arvioi, että konetulkkaus parantaa yrityksen kannattavuutta.

10 Johtopäätökset

Tässä selvityshankkeessa on kartoitettu tulkkausoulutuksen suorittaneiden työllistymistä, työllistymisen näkymiä sekä asiakaskunnassa tapahtuneiden sosiodemografisten muutosten vaikutusta työllistymiseen. Olemme puntaroineet myös sitä, millaista osaamista vammaisten tulkkauspalvelua tarjoavat tulkit ja kielivähemmistöjä palvelevat asioimistulkit tulevaisuudessa tarvitsevat sekä miten teknologiset muutokset vaikuttavat tulkkaustoimintaan ja siihen liittyviin palveluihin. Lisäksi olemme arvioineet tulkkien koulutustarjontaan liittyviä kehittämistarpeita ja koulutettujen tulkkien tarvetta työmarkkinoilla. Olemme myös käsitelleet sekä vammaisten tulkkauspalveluihin että asioimistulkkaukseen liittyvien ammattialojen kehittymistä ja samalla niiden taustalla vaikuttavan lainsäädännön muotoutumista Suomessa.

Ammattikorkeakoulut Diak ja Humak ovat vammaispalvelutulkki- ja Diak-niin-sanottujen Suomessa harvinaisten puhuttujen kielten asioimistulkki-osalta laajinta tulkki- ja Diak-koulutusta antavat tahot Suomessa. Korkeakoulututkimus antaa valmistuneelle vakaan tulkin ammattitaidon ja lisäksi valmiudet työelämän kehittämiseen ja tutkimukseen. Opintojen monipuolisuus ja opiskelijan mahdollisuudet omien opintojensa suuntaamiseen luovat pohjan toimimiselle sekä tulkin tehtävissä että muissa töissä, esimerkiksi saavutettavaan viestintään ja monikulttuurisuuteen liittyvissä asiantuntijatehtävissä. Tässä selvitystyössä ei ole käsitelty ammattikorkeakouluista valmistuneiden tulkki-osalta toteutunutta tai suunniteltua jatkuvaa oppimista oman työuransa suuntaamisessa. Oman osaamisen täydentäminen työmarkkinoita ajatellen muun alan opinnoilla tai jatko-opinnoilla ammattikorkeakoulututkimuksen jälkeen on myös yksi mahdollisuus tulkki (AMK) -tutkimuksen suorittaneelle.

Viimeisten 40 vuoden aikana viittomakielen ja sittemmin myös kirjoitus- ja puhevammaisten tulkeiksi on maassamme koulutautunut yli 1 600 henkilöä; heistä noin 950 on käynyt ammattikorkeakoulun. Silloin kun tulkkausta ei voida järjestää muun lainsäädännön perusteella, Kelan velvollisuutena on huolehtia vammaisen henkilön tulkkauspalveluista. Tätä järjestämisvelvollisuuttaan Kela on toteuttanut jo vuosikymmenen ajan vuonna 2010 säädetyn vammaisten tulkkauspalveluja koskevan lain perusteella. Palvelu on vammaisen henkilön ulottuvilla koko hänen elämänsä ajan, kun taas puhuttujen kielten asioimistulkit toimivat viranomaisen aloitteesta ja tilauksesta ja vain niin kauan kuin asiakkaan ja viranomaisen väliltä puuttuu yhteinen, toimiva kieli.

Kela hoitaa vammaisten tulkkauspalvelujen järjestämisvelvoitteen hankkimalla tulkkauspalvelut kilpailuttamalla palveluntarjoajilta. Lisäksi Kela on kuluvalle hankintakaudelle asti huolehtinut itse etätulkkauspalveluista niissä tilanteissa, kun asiakas on fyysisesti eri paikassa kuin tulkki (kevään 2020 poikkeustilanne jätetään tässä huomiotta). Kelan toimeksiannot kattavat nykyisellään noin 90 prosenttia koko ammattikunnan tilauskannasta. Sen tilaukset jakautuvat tällä hetkellä niiden 800 tulkin kesken, jotka työskentelevät Kelan kilpailuttamien tulkkauspalveluja tuottavien tahojen palveluksessa.

Vaikka vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutettuja on Kelan asiakasrekisterissä kuutisen tuhatta, ainoastaan hiukan yli puolet heistä, noin 3 400, käyttää tulkkauspalveluja (vähintään tunnin) vuosittain. Palveluihin oikeutettujen henkilöiden lukumäärä on kasvanut 2000-luvun alusta nykyiselle noin 3–4 prosenttia vuodessa, vaikkakaan palveluja käyttävien määrä ei ole lisääntynyt samassa suhteessa. Tämä voi olla syynä siihen, että tulkkauspalvelujen kysyntään kohdistuva odotusarvo saattaa Kelalle palvelujaan tarjoavilla yrityksillä (samoin kuin tulkeilla ja tulkkeja kouluttavilla tahoilla) olla suurempi kuin tulkkausmarkkinoiden volyymin todellisuudessa mahdollistaa. Vammaispalvelutulkkausten osalta voimme kuitenkin todeta, että nykyisellä koulutusvolyymin avulla vastataan työelämän tulkkitarpeisiin riittävässä määrin.

Niin sanottujen Suomessa harvemmin puhuttujen kielten tulkkitarpeisiin vaikuttavat vahvasti yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset. Kasvava maahanmuutto voi vaikuttaa asioimistulkki- ja Diak-koulutuksen kysyntään kokonaisuudessaan sekä myös kielikohtaisesti tulkkitarpeisiin. Ammattikorkeakoulututkimuksen suorittaneet tulkit tarjoavat työmarkkinoille ammattitaitoista tulkkauspalvelua. Lisäksi voidaan olettaa, että opiskelijat ovat kolmen ja puolen vuoden opintojensa kautta sitoutuneet toimimaan alalla vahvemmin kuin lyhyemmän tulkki- ja Diak-koulutuksen hankkineet.

Tulkkausalalla suhtaudutaan kartoituksen perusteella myönteisesti teknologian monipuoliseen käyttöön. Teknologia toimii tulkin työn tukena useassa vaiheessa, ja tietokantojen, ohjelmien ja sovellusten käyttö kuuluu tulkin arkeen ja ammatilliseen osaamiseen. Tulkkausalalla toimivilla on myös kiinnostusta lisätä omaa teknologian käytön osaamistaan. Yleinen näkemys on, että teknologian kehittymisestä huolimatta konetulkkaus ei voi laajemmassa mittakaavassa korvata ihmisen tulkkausta. Tulkin työssä tarvitaan monenlaista inhimillistä ja tilannekohtaista osaamista, jollaista ei ainakaan lähitulevaisuudessa voi korvata teknologialla.

Diakin ja Humakin tulkkipöytätyön tavoitteena on antaa tuleville tulkeille vakaa tulkin ammattitaito sekä myös oman osaamiseen ja tulkkausalalan kehittämiseen liittyviä valmiuksia. Ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmien säännöllisellä uudistamisella ja päivittämisellä sekä opintojen sisällöllisellä muokkaamisella varmistetaan, että koulutukset vastaavat työelämän tarpeita. Avoimen ammattikorkeakoulun kautta myös muille kuin tutkinto-opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus suorittaa tulkkipöytätyön opintoja. Yhteiskunnassa tapahtuneet digitalisaatioon ja teknologiaan, kansainvälistymiseen ja monikulttuurisuuteen sekä saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyvät nopeat muutokset ovat vahvasti vaikuttaneet koulutusten sisältöjen kehittämiseen ja tulevat vaikuttamaan myös lähivuosina. Lisäksi korkeakoulujen on syytä valppaasti seurata työympäristöissä tapahtuvia muutoksia ja reagoida niihin.

11 Selvityshankkeen perusteella esiin nousseita kehittämisehdotuksia

Selvityshankkeessa on eri aineistojen kautta noussut tulkkausalan kehittämisehdotuksia sekä tutkimus- ja selvitystarpeita. Ehdotukset liittyvät Diakin ja Humakin toimintaan tulkkien kouluttajina sekä laajemmin näiden korkeakoulujen toimintaan yhdessä tulkkausalan muiden tahojen kanssa. Kehittämisehdotusten kontekstia ja taustoja on käsitelty edellä, raportin aikaisemmissa luvuissa.

Koulutetut tulkit yhteiskunnan saavutettavuuden ja esteettömyyden asiantuntijoiksi

- ihmisoikeuksien, tasa-arvon, saavutettavuuden ja esteettömyyden yhä parempi huomioiminen suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttaa tulkkaus- ja käännöspalveluiden kysynnän kasvuun
- saavutettavuus, yhdenvertaisuus ja osallisuus ovat nykyisen hallitusohjelman läpäiseviä teemoja
 - kielipolitiikassa huomioidaan vahvasti myös viittomakielet (suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli)
 - saavutettavuutta käsitellään eri osa-alueilla (sosiaali- ja terveysasiat, kulttuuri, liikunta, nuorisotilat, koulutus, liikenne)
- kansalaisyhteiskunta siirtyy verkkoon
 - puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiomenetelmiin sekä selkokieleen liittyvää osaamista voidaan hyödyntää myös uusissa kohderyhmissä
 - asioimistulkkien osaamista voi hyödyntää monikielisen ja monikulttuurisen tiedottamisen ja viestinnän kehittämisessä

Tulkkipöytätyöskentelyn kehittämiskohteita

- opiskelijoiden tukeminen osaamisensa näkyväksi tekemisessä työmarkkinoilla
 - valmistuneet voivat työllistyä tulkkeina mutta myös kommunikaation, vuorovaikutuksen ja saavutettavuuden kentällä
 - valmistuneiden työtehtävät voivat liittyä kasvokkaiseen vuorovaikutukseen, fyysisiin kommunikaatioympäristöihin sekä teknologiavälitteisiin ympäristöihin ja medioihin
- yrittäjyysopintojen, asiakaspalveluosaamisen ja projektiopintojen tärkeyden korostaminen osana tulkkipöytätyöskentelyä
- ammattikorkeakoulujen hankkeiden yhä vahvempi integrointi opetukseen
- asioimistulkkipöytätyöskentelyssä kansainvälisen vaihdon tukeminen ja vahvistaminen

Diakin ja Humakin panostus koulutettujen tulkkien osaamisen tunnetuksi tekemiseen

- AMK-tasoisien tulkin osaaminen tunnetuksi koko Suomessa, myös opiskelijarekrytoinnin kautta; koulutuksesta valmistuu tulkkauksen ja kommunikaatiomenetelmien moniosaajia, jotka tuovat laaja-alaista vuorovaikutusosaamista yhteiskunnan eri sektoreille
- työelämän tarpeet näkyviksi, jotta voidaan osoittaa, että tulkkialan koulutuksista valmistuneilla on tarpeita vastaavaa osaamista

Täydennyskoulutusta ammatissa toimiville tulkeille

- olemassa olevan AMK-koulutuksen tarjoaminen täydennyskoulutuksena avoimen korkeakoulun kautta vielä nykyistä tehokkaammin sekä räätälöityjen koulutusten mahdollisuuksien selvittäminen
- monimuoto-opetuksen ja verkko-opintojen kehittäminen tulkkien täydennyskoulutusta ja tulkkiosaamisen syventämistä tai laajentamista varten
- koulutustarpeita ovat esimerkiksi teknologia, erikoisalut (terveydenhoito, hallinto, oikeus), yrittäjyystaidot, palvelumuotoilu, monikulttuurisuusosaaminen, selkokieli, kuvailutulkkaukset, tukiviittomat
- erikoistumiskoulutusten tarpeiden ja järjestämismahdollisuuksien selvittäminen, esimerkiksi sairaanhoidon erikoistumiskoulutus

Tulkkialan opettajien osaamisen vahvistaminen

- teknologian käyttöön ja digitaalisten välineiden kehittämistarpeisiin liittyvää osaamista; teknologiaa tulkkien ja asiakkaiden tarpeisiin
- tutkittu tieto vahvemmin mukaan koulutuksiin; opetushenkilöstön tutkimusosaamisen vahvistaminen
- opetushenkilöstön monikulttuurisuusosaamisen vahvistaminen

Diakin ja Humakin yhteistyön kehittäminen

- Diakin ja Humakin yhteistyön kehittäminen sekä molempien vahvuuksien tunnistaminen
- Diak ja Humak voivat yhdessä tarjota tulkkialan osaamista muille korkeakouluille
- yhteinen koulutusvienti, esimerkiksi koulutusten sisältö ja hyvät opetuskäytännöt
- täydennyskoulutusta yhteistyönä, toteuttajina Diak ja Humak sekä erikseen että yhdessä muiden toimijoiden kanssa
- Diakin, Humakin ja alan toimijoiden yhteisiä tapaamisia ja koulutuspäiviä; alan toimijoiden kanssa voi etsiä tulevaisuuden kehittämiskohteita, tunnistaa tarpeita ja kehittää uutta

Viranomaisten tulkkaukspalveluiden hankintaosaamisen vahvistaminen

- tulkkaukspalveluiden hankintaosaaminen sekä tilaamisen ja tulkkauksen järjestämisen osaamista
 - korkeakoulut ja tulkkialan toimijat asiantuntijoina tukemassa osaamisen vahvistamista
 - isoissa organisaatioissa, esimerkiksi sairaaloissa, tulkit voisivat toimia sekä tulkkeina että tulkkauksen asiantuntijoina

- viranomaisille tietoa siitä, mitä tulkkikoulutusta on tarjolla, mitä koulutuksessa oppii ja mitä tulkeilta voi edellyttää
- tulkausta koskevan lainsäädännön soveltamiskoulutusta, tulkin käytön koulutusta, ja kielitietoisuuskoulutusta viranomaisille
- Kelan välittämien tulkauspäalveluiden yhteiskehittäminen
 - tulkauspäalveluiden kilpailutuksen ja järjestämisen kehittäminen yhteistyössä alan toimijoiden kanssa
 - teknologian käytön kehittäminen (ml. etätulkaus), ammattikorkeakoulut yhdessä Kelan kanssa

Jatkoselvitys-, kehittämis- ja tutkimustarpeita

- sisäkorvaistutetta käyttävien tulkaustarpeet
- puhevammaisten tulkkien roolien ja tehtävien vahvistaminen yhdessä työelämän kanssa
- vammaispäalvelun tulkkien tulkkirekisterin tai sitä korvaavan järjestelmän organisointi
- viranomaisten keskitetyn tulkkauksesta tiedottamisen tahot ja näiden tahojen kehittämistarpeet
- asioimistulkkauksen ja vammaispäalvelutulkkauksen tieteellisen tutkimuksen lisääminen ja vahvistaminen

Pirjo Hakala

Vararehtori, koulutusjohtaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Päivi Marjanen

Koulutusjohtaja, Humanistinen ammattikorkeakoulu

Loppusanat

Tulkkausalan koulutuksen historia on hieno osoitus siitä, miten koulutuksella on voitu vastata osaamistarpeisiin. Suomalainen tulkkausalan koulutus on osittain sen pitkästä historiasta johtuen kansainvälisestikin arvostettua. Tietyin väliajoin on kuitenkin tarpeen selvittää, miten osaamistarpeet ovat muuttuneet ja millaista koulutusta tällä varsin pienellä mutta tärkeällä erityisalalla tarvitaan tulevaisuudessa. Tässä tulkkausalan selvityksessä ollaan koulutustarpeiden ydinkysymysten äärellä.

Selvitystyö on kattava, ja aineistoa on kerätty niin kirjallisuudesta, haastatteluista kuin verkkokyselyistä. Raportin tulokset ovat monisyisiä ja edellyttävät pohdintaa sekä koulutuksen sisällöllisestä kehittämisestä että tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksista.

Vaikka koulutus on sekä Humakissa että Diakissa kehittynyt huomattavasti aivan viime vuosinakin, raportissa on nostettu esiin sen edelleen kehittämisen tarpeita. Uudistuva työkenttä vaatii uudenlaista osaamista, jonka sisällyttämistä koulutuksiin tulee raportin tuottamien kehittämis ehdotusten perusteella systemaattisesti rakentaa. Tulkkausalan koulutuksesta valmistuvat tarvitsevat valmiuksia ja rohkeutta tunnistaa ja markkinoida omaa osaamistaan myös alan perinteisten työllistymiskenttien ulkopuolelle. Heillä on paljon osaamista, jolle voisi olla käyttöä esimerkiksi sote-palveluiden tai saavutettavien teknologiavälitteisten palveluiden kehittämisessä.

Tämän selvitystyön tuottama tieto luo hyvän perustan Diakin ja Humakin yhteisen osaamiskeskittymän rakentamiselle. Osaamiskeskittymä yhdistää Suomen parhaan osaamisen tulkkausalan koulutuksessa. Sen puitteissa tiivistetään yhteistyötä tki-toiminnassa ja panostetaan uusien yhteistyörakenteiden luomiseen jatkuvassa oppimisessa, henkilöstön osaamisen kehittämisessä, kansainvälistymisessä ja tulkkausalan koulutuksen kehittämisessä. Tulkkausalan keskeisten kouluttajien laaja-alaisempi yhteistyö antaa paremmat mahdollisuudet myös alan käytäntöjen kehittämiseen erilaisen hanketoiminnan kautta yhdessä alan työelämä tahojen kanssa. Yhdistämällä osaamistaan Diak ja Humak pystyvät kehittämään monipuolisempia jatkuvan oppimisen koulutustuotteita työelämän muuntuviin osaamistarpeisiin ja viemään suomalaista alan koulutusosaamista maailmalle.

Lähteet

- Ahonen, Marika 2012. Viittomakielen tulkeista huutava pula pääkaupunkiseudulla. Yle Uutiset 3.10.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-6319408> (6.4.2020).
- Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 759/1987. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870759>.
- Developing deaf interpreters 2017. Behind the initiative. [Verkkodokumentti.] <https://www.deaf-interpreters.com/about> (6.4.2020).
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2020a. Opiskelijarekisteri. Lisätiedot tarvittaessa: opintotoimisto@diak.fi.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2020b. DiakOppi. Tulkkauksen asiantuntijapalvelut: DiakOppi. [Verkkodokumentti.] <https://www.diak.fi/tyoelamapalvelut/tulkkauspalvelut/> (6.4.2020).
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2019. Opetussuunnitelma 2019. Tulkki (AMK), asioimistulkkaus. [Verkkodokumentti.] <https://www.diak.fi/wp-content/uploads/2019/08/Diak-OPS-2019-Tulkki-AMK-asioimistulkkaus.pdf> (6.4.2020).
- Diakonia-ammattikorkeakoulu [2014]. Opetussuunnitelma 2012. Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus 240 op, Tulkki (AMK). [Verkkodokumentti.] https://www.diak.fi/wp-content/uploads/2018/01/Diak_opetussuunnitelma_viittomakieli_ja_tulkkaus.pdf (6.4.2020).
- Dietz, Aarno & Willberg, Tytti & Sivonen, Ville & Aarnisalo, Antti A. 2018. Sisäkorvaistute – kokeellisesta hoidosta arkipäivän kuntoutukseksi. *Lääkärelehti* 73, 570–575. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/302152/SLL92018_570.pdf?sequence=1 (6.4.2020).
- Eberhard, David M. & Simons, Gary F. & Fennig, Charles D. (toim.). 2020. *Ethnologue: Languages of the World*. Twenty-third edition. Dallas, Texas: SIL International. [Verkkojulkaisu.] <http://www.ethnologue.com> (30.7.2020).
- Eduskunnan oikeusasiamies 2019. Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun hankinta. 14.2.2019. Diarinumero 760/2018. [Verkkodokumentti.] <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/760/2018> (6.4.2020).
- EUMASLI – European Master in Sign Language Interpreting [n.d.]. [Verkkodokumentti.] <https://www.eumasli.eu/> (6.4.2020).
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/2102 julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L2102&from=FI>.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä. Euroopan unionin virallinen lehti 20.10.2010. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0064&from=FI>.
- Fatinuoli, Claudio & Prandi, Bianca 2018. Teaching information and communication technologies. *Trans-kom* 11 [2], 162–182. http://www.trans-kom.eu/bd11nr02/trans-kom_11_02_02_Fatinuoli_Prandi_Teaching.20181220.pdf.
- Hale, Sandra 2011. Public service interpreting. Teoksessa Kirsten Malmkjær & Kevin Windle (toim.), *The Oxford Handbook of Translation Studies*. Oxford, UK: Oxford University Press, 343–356.
- Hallamaa, Teemu 2014. Akavan Erityisalat kritisoi Kelaa kuulovammaisten tulkkauspalveluiden hoidosta. Yle Uutiset viittomakielellä 4.4.2014. <https://yle.fi/uutiset/3-7173931> (6.4.2020).
- Hallintolainkäyttölaki 586/1996 (kumottu). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960586>.
- Hallintolaki 434/2003. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>.
- Hanhijoki, Ilpo & Katajisto, Jukka & Kimari, Matti & Savioja, Hannele 2011. *Koulutus ja työvoiman kysyntä 2025. Ennakointiloksia tulevaisuuden työpaikoista ja koulutustarpeista*. Raportit ja selvitykset 2011:25. [Helsinki:] Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/koulutus-ja-tyovoiman-kysynta-2025> (6.4.2020).
- Hansel Oy 2020. Tulkkauspalvelut 2018–2020 (2022). [Verkkodokumentti.] <https://www.hansel.fi/yhteishankinnat/tulkkauspalvelut-2018-2020-2022/> (6.4.2020).
- Hassinen, Leena 1998. *Kuurosokeat ja tulkkipalvelu. Tulkkipalvelun organisaatio, käyttäjät ja toteuttajat*. Helsinki: Kuurojen Palvelusäätiö.
- Hassinen, Leena & Rytkönen, Pirkko 1986. Kuurojen ja kuurosokeiden tulkkipalvelu. Tulkkitoiminnan kuvaileva perustutkimus. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- HE 220/2009 = Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta sekä vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2009/20090220>.
- Heiskanen, Marja-Liisa 2000. Vaikeasti kuulovammaisten tulkkipalvelut. Teoksessa Päivi Topo, Marja-Liisa Heiskanen, Auliikki Rautavaara, Katri Hannikainen-Ingman, Kristiina Saarikalle & Reetta Tiilikainen, *Kuulo- ja puhevammaisten tulkkipalvelut. Vammaispalvelulain toteutuminen*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) raportteja 255.
- Herää Kelan tulkkauspalvelu! [2013]. [Facebook-sivusto.] <https://www.facebook.com/groups/714799755206479> (6.4.2020).
- Hessmann, Jens & Salmi, Eeva & Turner, Graham H. & Wurm, Svenja 2011. Developing and transmitting a shared interpreting research ethos. Teoksessa Brenda Nicodemus & Laurie Swabey (toim.), *Advances in interpreting research*. Amsterdam: John Benjamins, 177–198..
- Hietanen, Kaarina 2001. Tulkkausviestintä ammattina. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.), *Alussa oli käännös* [Tampere]: Tampere University Press, 277–293.
- Hilma 2020. Kuulo-, näkö- ja kuulonäkövammaisten sekä puhevammaisten tulkkauspalveluiden hankinta. Jälki-ilmoitus (TED F03) 16.1.2020. Ilmoituksen numero 2020-036168. [Verkkodokumentti.] <https://www.hankintailmoitukset.fi/> (6.4.2020).

- Hoyer, Karin 2013. Suomenruotsalainen viittomakieli – attritiosta ahdinkoon. Teoksessa Kimmo Granqvist & Päivi Rainò (toim.), *Rapautuva kieli. Kirjoituksia vähemmistökielten kulumisesta ja kadosta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 232–251.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2020a. Tutkinnot kautta aikain [Excel-taulukko], Humak Wiki [vaatii käyttöoikeuden].
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2020b. Opiskelijarekisteri. Lisätiedot tarvittaessa: opintotoimisto@humak.fi.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018. Tulkkauksen ja kielellisen saavutettavuuden koulutus: Opetussuunnitelma 2018–2024. [Verkkodokumentti.] <https://wiki.humak.fi/display/OS/Humakin+opetussuunnitelmat> (6.4.2020).
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013. Viittomakielentulkin koulutusohjelma: Opetussuunnitelma 2013–2018. [Verkkodokumentti.] <https://wiki.humak.fi/display/OS/Humakin+opetussuunnitelmat> (6.4.2020).
- Huusko, Outi 2017. Kuulovammaisten tulkkauspalvelun järjestämisen muutosten vaikutukset palvelua tuottavien yritysten toimintaan. Tulkkaustoiminnan kehittäminen (ylempi AMK). Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017112918716>.
- Hynynen, Heidi & Pyörre, Susanna & Roslöf, Raija 2010 [2003]. *Elämä käsillä: viittomakielentulkin ammattikuva*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 5. [Helsinki:] Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-101-4>.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006). *Käden käänneessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura.
- Invaliidihuoltolaki 907/1946 (kumottu).
- Jalonen, Irma & Pohjonen, Ulla 1975. *Tutkimus työikäisten kuurojen asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Jantunen, Tommi 2001 [2000]. *Suomalaisen viittomakielen synnystä, vakiintumisesta ja kuvaamisen periaatteista*. Yleisen kielitieteen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. [Helsinki:] [Kuurojen liitto].
- Jokinen, Markku 2000. *Viittomakielinen opettajankoulutus. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 7*. Helsinki: Opetushallitus. <https://docplayer.fi/4050489-Viittomakielinen-opettajankoulutus.html> (6.4.2020).
- Jääskeläinen, Aulikki 1985. Kuurojen Liiton tulkkitoiminta. Teoksessa *Kuurojen Liitto 80 vuotta*. Espoo: Kuurojen Liitto ry, 69–84.
- Kela 2020a. Vammaisten tulkkauspalvelua voidaan järjestää myös muilla kielillä. [Verkkodokumentti, 8.4.2020.] <https://www.kela.fi/-/vammaisten-tulkkauspalvelua-voidaan-jarjestaa-myoos-muilla-kielilla> (25.4.2020).
- Kela 2020b. Vammaisten tulkkauspalvelun tilausmäärät kasvoivat edelleen vuonna 2019. [Verkkodokumentti, 28.2.2020.] <https://www.kela.fi/-/vammaisten-tulkkauspalvelun-tilausmaarat-kasvoivat-edelleen-vuonna-2019> (28.3.2020).
- Kela 2020c. Ajankohtaistiedote 4/2020. [Verkkodokumentti, 1.4.2020.] Kela, Lakiyksikkö, Vammaisetusryhmä.
- Kela 2020d. Vammaisten tulkkauspalvelun tilausmäärät kasvoivat edelleen vuonna 2019. [Verkkodokumentti, 28.2.2020.] <https://www.kela.fi/-/vammaisten-tulkkauspalvelun-tilausmaarat-kasvoivat-edelleen-vuonna-2019>.
- Kela 2020e [2017]. Etätulkkaus. [Verkkodokumentti.] <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-etatulkkaus> (6.4.2020).
- Kela 2020f. Koronaviruksen vaikutukset vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluun. [Verkkodokumentti, 27.3.2020.] https://www.kela.fi/ajankohtaista-henkiloasiakkaat/-/asset_publisher/kg5xtoqDw6Wf/content/koronaviruksen-vaikutukset-vammaisten-henkiloiden-tulkkauspalveluun (3.6.2020).
- Kela 2020g. Kelan vastaus Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunnan kannanottoon [8.6.2020]. [Verkkodokumentti.] Kela 35/302/2020. Kela, Lakiyksikkö, työ- ja toimintakyky osaamiskeskus, vammaisetusryhmä. <https://kuurojenliitto.fi/viittomakielten-lautakunta/> (8.6.2020).
- Kela 2020h. Palvelukuvaus. Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelu. Kela 89-94/331/2020 [Verkkodokumentti, 19.6.2020.] <https://www.hankintailmoitukset.fi/fi/public/procurement/23372/notice/49395/overview> (30.7.2020; [vaatii käyttöoikeuden]).
- Kela 2018. Vuonna 2017 vammaisten henkilöiden tulkkaustilauksen määrä kasvoi lähes 7 %. [Verkkodokumentti, 5.3.2018.] <https://www.kela.fi/-/vammaisten-henkiloiden-tulkkauspalvelun-tilastotiedote-vuonna-2017-tulkkaustilauksen-maara-kasvoi-lahes-7-> (6.4.2020).
- Kela 2017a. Palvelukuvaus. Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelu. 1.11.2017. Kela 56-61/331/2017. [Verkkodokumentti.] Kansaneläkelaitos, Vammaisetusryhmä. <https://www.kela.fi/documents/10180/0/Vammaisten-tulkkauspalvelu-palvelukuvaus.pdf/> (6.4.2020).
- Kela 2017b. Kansaneläkelaitos. Toimintakertomus ja tilinpäätös [Kelan toimintakertomus 2017]. [Verkkodokumentti.] <https://www.kela.fi/toiminta-ja-vuosikertomukset> (6.4.2020).
- Kela 2017c. [Kansaneläkelaitos.] Vammaisten tulkkauspalvelun tilastot vuodelta 2016. Liite 2. Kela 61/331/2017.
- Kela 2017d. Kuulovammaisten, kuulonäkövammaisten ja puhevammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun tuottamista koskeva hankinta. Uudenmaan hankinta-alue. Sosiaalipalvelut ja muut erityispalvelut. Hankintailmoitus 11.04.2017. Tarjouspyyntö Kela 61/331/2017.
- Kela 2016. Vammaisten tulkkauspalvelun tilastot 1–8/2016. [Diasarja.]
- Kela 2015. Tulkkauspalvelun tilastot 1–9/2015. 24.11.2015. [Diasarja.]
- Kela 2013. Toimintakertomus 2013. Kelan vuosikertomukset. [Verkkodokumentti.] <https://www.kela.fi/toiminta-ja-vuosikertomukset>.
- Kela [n.d.] Palveluntuottajat. [Verkkosivusto.] <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-palveluntuottajat> (6.4.2020).

- Keltanen, Outi 1998. Opiskelutulkin työ ja työtyytyväisyys. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Erityispedagogiikan laitos.
- Kielilaki 423/2003. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423>.
- Kilpeläinen, Ilkka 2017. Kelan tulkkauspalvelun kilpailutus valmistui – valtava joukko kokeneita tulkkeja menettämässä työnsä. Yle Uutiset viittomakielellä 21.9.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9843916> (6.4.2020).
- Kilpeläinen, Ilkka 2014a. Viittomakielen tulkkien asema työmarkkinoilla heikkenemässä. Yle Uutiset viittomakielellä 17.3.2014. <https://yle.fi/uutiset/3-7140427> (6.4.2020).
- Kilpeläinen, Ilkka 2014b. Kelan vammaisten tulkkauspalvelun tilausmäärät notkahtivat alkuvuonna. Yle Uutiset viittomakielellä 28.4.2014. <https://yle.fi/uutiset/3-7210422> (6.4.2020).
- Korkein hallinto-oikeus 2019. Vuosikirjapäätös KHO 2019: 162. Diarinumero 5040/3/18. [Verkkodokumentti.] <https://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1576487794005.html> (6.4.2020).
- Koskinen, Kaisa & Vuori, Jaana & Leminen, Anni-Kaisa 2018. Johdanto. Teoksessa Kaisa Koskinen, Jaana Vuori & Anni-Kaisa Leminen (toim.), *Asioimistulkkaus. Monikielisen yhteiskunnan arkea*. Tampere: Vastapaino, 7–28.
- Kotimaisten kielten keskus 2020. Viittomakielen reletulkkauksen poistamisen seuraukset. Viittomakielten lautakunta [Verkkodokumentti, 15.5.2020.] <https://kuurojenliitto.fi/viittomakielten-lautakunta/> (8.6.2020).
- Kuuloliitto [n.d.]. Sisäkorvaistute. [Verkkodokumentti.] <https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/sisakorvaistute/> (6.4.2020).
- Kähkönen, Essi 2017. Viittomakielen tulkkaus hoituu myös videoyhteydellä. Elämässä. Media Kelan asiakkaille. 14.11.2017. <https://elamassa.fi/terveys/viittomakielen-tulkkaus-hoituu-myos-videoyhteydella/> (6.4.2020).
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>.
- Laki Hansel Oy -nimisestä osakeyhtiöstä 1096/2008. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20081096>.
- Laki invaliidihuoltolain muuttamisesta 581/[19]79.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>.
- Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 808/2019. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190808>.
- Laki oikeustulkkiarekisteristä 1590/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20151590>.
- Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä 116/2002. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020116>.
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>.
- Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 133/2010. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100133>.
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>.
- Laurén, Sirpa 2006. Kielensisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.), *Käden käänneessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura, 199–225.
- Laurén, Sirpa 2002. Toimiiko kirjoitustulkkaus? Selvitys kirjoitustulkkien työstä ja koulutustarpeista. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Viittomakielentulkin muutokoulutus 99–02.
- Leinonen, Satu 2001. Asioimistulkkaus – paljon muutakin kuin asioimisen tulkkausta. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.), *Alussa oli käänös*. [Tampere]: Tampere University Press, 294–304.
- Leppänen, Pirkko & Hassinen, Leena 1984. *Kuurojen ja kuurosokeiden tulkkipalvelu – mahdollisuus yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja tasa-arvoon*. Sosiaalihuollon julkaisuja 9/1984. Helsinki: [Sosiaalihuolto].
- Levi vårt språk [2020]. 19.5.2020. [Verkkosivusto.] <http://livs.humak.fi/> (6.4.2020).
- Lonka, Eila 2014. *From silence to sounds. Outcomes of cochlear implantation in Finnish adults and children*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, käyttäytymistieteiden laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0304-8>.
- Lukiolaki 714/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>.
- Maahanmuuttovirasto 2019. Hakemukset. Tilastot, päivitetty 15.5.2020. [Verkkosivusto.] <https://tilastot.migri.fi/#applications?start=588>.
- Martikainen, Liisa & Rainö, Päivi 2014. *Sisäkorvaistutetta käyttävien lasten ja nuorten kuntoutus- ja tulkkauspalvelujen toteutuminen ja tarve tulevaisuudessa*. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 89/2014. Helsinki: Kela, Kelan tutkimusosasto. <http://hdl.handle.net/10138/144490>.
- Marttila, Helmi 2016. Piirtoheitinkalvolta älypuheliimeen. Kirjoitustulkkauksen historiaa Suomessa 1980-luvulta nykypäivään. Opinnäytetyö. Viittomakielentulkin koulutusohjelma, Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201604295481>.
- Mäki, Markus 2018. Vieraskielisten lasten määrä on kasvattanut tulkkaustarvetta Tampereen päiväkodeissa – Kaupunki vastaa kokeilemalla videotulkkausta. *Aamulehti*. <https://www.aamulehti.fi/a/201122692> (4.2.2020).
- Napier, Jemina 2015. Comparing signed and spoken language interpreting. Teoksessa Holly Mikkelsen & Renée Jourdenais (toim.), *The Routledge Handbook of Interpreting*. Oxon, UK: Routledge, 129–143.
- Napier, Jemina & Leeson, Lorraine 2016. *Sign Language in Action. Research and Practice in Applied Linguistics*. Basingstoke: Palgrave & Macmillan.
- Nikoskinen, Elina 2010. Viittomakielentulkkiensa työelämään sijoittuminen, koulutuskokemukset ja jatko-opintosuunnitelmat. Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 16, 2010. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-456-100-6>.
- Oikeusministeriö 2013. *Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2013*. Helsinki: Oikeusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76482> (6.4.2020).
- Opetushallitus 2020. Oikeustulkkiarekisteri. [Verkkosivusto.] <https://www.opi.fi/fi/palvelut/oikeustulkkiarekisteri> (6.4.2020).

- Opetushallitus 2018a. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018: 3a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf (6.4.2020).
- Opetushallitus 2018b. Asioimistulkkauksen ammattitutkinto 2018. Näyttötutkinnon perusteet. OPH-178-2019. [Verkkosivusto.] <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3689870/reformitiedot> (6.4.2020).
- Opetushallitus 2018c. Oikeustulkkauksen erikoisammattitutkinto. OPH-180-2018. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3667909/reformitiedot> (6.4.2020).
- Opetushallitus 2013. Oikeustulkin erikoisammattitutkinto. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/1991193> (6.4.2020).
- Opetushallitus 2006. Asioimistulkin ammattitutkinto 2006. Näyttötutkinnon perusteet. Määräys 42/011/2006. [Verkkodokumentti.] <https://docplayer.fi/15005738-Nayttotutkinnon-perusteet.html> (6.4.2020).
- Opetusministeriö 1990. *Tulkkitutkintotyöryhmän muistio*. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1190:22. Helsinki: Opetusministeriö.
- Paltare, Mari 2017. Miksi kannattaa viettää kansainvälistä sisäkorvaustepäivää 25.2.? Blogit 24.2.2017 [verkkojulkaisu], Kuuloliitto ry. [Verkkodokumentti.] <https://www.kuuloliitto.fi/2017/02/24/miksi-kannattaa-viettaa-kansainvalista-sisakorvaustepaivaa-25-2/> (6.4.2020).
- Papula, Niko 2017. Konekäännös: Mitä sillä tehdään? Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 8(6) [verkkojulkaisu], Kieliverkosto. <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2017/konekaannos-mita-silla-tehdaan> (4.2.2020).
- Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>.
- Porrassalmi, Hanna 2019. Videotulkkauksesta ollut apua terveysasemilla ja päiväkodeissa. [Verkkodokumentti.] https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/ajankohtaista/tiedotteet/2019/01/24/012019_5.html (4.2.2020).
- Pulli, Tuula 1995. *Tulppa suusta. Puhevammaisten tulkkipalvelun järjestäminen kunnissa*. Kuvaus kehittämistyöstä ja AAC-menetelmien käytöstä. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Putkonen-Kankaanpää, Hanna 2019. Tulkki- ja ansikysely 2018. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202002216159>.
- Putkonen-Kankaanpää, Hanna 2018. Tulkki- ja ansikysely 2017. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-456-319-2>.
- Pyykkö, Riitta & Tolonen, Mikko & Levä, Kimmo, Mahlamäki-Kultanen, Seija & Pantermöller, Marko & Pettersson, Torsten & Saarinen, Sini & Huusko, Mira 2020. *Humanistisen alan korkeakoulutuksen arviointi*. Julkaisut 1: 2020. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://karvi.fi/publication/humanistisen-alan-korkeakoulutuksen-arviointi/> (30.5.2020).
- Rainö, Päivi 2000. Carl Oscar Malm – suomalaisen viittomakielen isä. Teoksessa Anja Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa*. Helsinki: Finn Lectura, 35–47.
- Rainö, Päivi & Laurén, Sirpa 2016. Kirjoitustulkkaus – puheen litterointia vai kielensisäistä tulkkausta? Teoksessa Pirkko Nuolijärvi & Liisa Tiittula (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 104–134.
- Rautavaara, Aulikki & Kokko, Jouko 2006. *Kuulo- ja puhevammaisten verkostoituvat tulkkipalvelut. Selvitys alueyhteistyön tuloksellisuudesta ja vaikutuksista*. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006: 51. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504224146>.
- Rissanen, Terhi & Mikkonen, Pirkko 2007. Viittomakielentulkin koulutusohjelman ajankohtaisselvitys 2007. Diakonia-ammattikorkeakoulu & Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Roisko, Eija & Vesala, Hannu T. & Ylitalo, Juho 2018. Myönnetty, ei käytetty. Selvitys puhevammaisten tulkkauspalvelun haasteista ja mahdollisuuksista vuosina 2011–2014. Työpapereita 143/2018. Helsinki: Kela. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018101238142>.
- Roslöf, Raija & Rissanen, Terhi 2008. Millaista viittomakielentulkkaa tarvitaan tulevaisuudessa? MikaEL – Kääntämisen ja tulkkausten tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu 2. <https://www.sktl.fi/liitto/seminarit/mikael-verkkojulkaisu/arkisto-archive/vol-2-2008/>.
- [Rönberg, Marika] 2020. Yhteenvedo etätulkkaukseen liittyvästä kyselystä. Huhtikuu 2020. [Käsikirjoitus 29.4.2020.] Kuurojen Liitto ry.
- Saarikko, Annika 2017. Vastaus kirjalliseen kysymykseen Kelan tulkkauspalveluiden kilpailutuksesta 25.10.2017. [Verkkodokumentti.] https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/KKV_409+2017.pdf (28.3.2020).
- Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005. *Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia*. Helsinki: Kuurojen Liitto ry & Kuurojen museo.
- Salmi, Eeva & Martikainen, Liisa 2011. *Tulkkausten koulutus Suomessa*. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 2, 2011. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/handle/10024/34619>.
- Santala, Oona-Jemina 2019. Kaksikielinen pedagogiikka ja kielelliset oikeudet viittovan oppilaan opetuksessa. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, Erityispedagogiikan tutkinto-ohjelma. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201905141770.pdf> (6.4.2020).
- Selin-Grönlund, Pirkko & Rainö, Päivi & Martikainen, Liisa 2014. Kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärä ja opetusjärjestelyt. Selvitys lukuvuoden 2013–2014 tilanteesta. Raportit ja selvitykset 2014: 11. [Verkkojulkaisu.] Helsinki: Opetushallitus. <https://www.finna.fi/Record/hurma.70220>.
- Skaaden, Hanne 2017. *Den tvåpartiska tolken. Lärobok i tolkning*. Nacka: Sköna konstner förlag.
- Sommer Lindsay, Mette 2016. Deaf interpreters in Europe – a comprehensive European survey of the situation of Deaf interpreters today. [Verkkojulkaisu.] [Copenhagen:] Danish Deaf Association. <https://www.deaf-interpreters.com/output1> (6.4.2020).

Sosiaalhallitus 1985 [1986]. *Kuurojen ja kuurosokeiden tulkkipalvelut*. Yleiskirje A 14/1985/ku. Käsitelty sosiaalhallituksen istunnossa 13.12.1985. Helsinki: Sosiaalhallitus.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 1990. *Tulkkipalvelut vammaispuhe- ja viittomakielen perusteella. Viittomakielen ja muut kommunikaatiota selventävät tulkkipalvelut*. Työryhmämuistio 1990: 20. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Spinolo, Nicoletta & Bertozzi, Michela & Russo, Mariachiara 2018. Basic tenets and future characterising telephone- and video-based remote communication in dialogue interpreting. Teoksessa Amalia Amati, Nicoletta Spinolo & María Jesús González Rodríguez (toim.), *Handbook of remote interpreting*. Bologna: AMS Acta Institutional Research Repository.

Suomen kääntäjien ja tulkkiyhdistys ry 2013. Asioimistulkkin ammattisäännöstö 2013. Uudistettu asioimistulkkin ammattisäännöstö julkistettu. [Verkkodokumentti 27.9.2013.] <https://www.sktl.fi/?x18668=280312> (6.4.2020).

Suomen kääntäjien ja tulkkiyhdistys ry [n.d.]. Hakupalvelu [verkkosivusto.] <https://www.sktl.fi/hakupalvelu/> (6.4.2020).

Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Suomen virallinen tilasto: Kelan vammaispuhe- ja viittomakielen tulkkipalvelut 2011...2019 [1996–]. Vammaisten tulkkipalvelut. [Verkkosivusto / pdf]. Helsinki: Kansaneläkelaitos. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/159419>.

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2018a. Taulukko: Koko-aikaisten ja osa-aikaisten palkansaajien lukumäärä per ammattinimike vuonna 2018. Helsinki: Tilastokeskus [4.3.2020].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2018b. Taulukko: Koko-aikaisten mediaaniansio per ammattinimike e/kk, vuonna 2018. Helsinki: Tilastokeskus [4.3.2020].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2018c. Taulukko: Osa-aikaisten mediaaniansio e/kk, vuonna 2018. Helsinki: Tilastokeskus [4.3.2020].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2018d. Taulukko: Tulkkiyhdistys ry:n jäsenien lukumäärä vuonna 2018. Helsinki: Tilastokeskus [4.3.2020].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2018e. Taulukko: Toimialat, joilla tulkkitutkinnon suorittaneita työskenteli vuonna 2018. Helsinki: Tilastokeskus [4.3.2020].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2018f. Taulukko: ”Tulkki”-sanalla sisältävien ammattinimikkeiden lukumäärä vuonna 2018. Helsinki: Tilastokeskus [4.3.2020].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017a. Taulukko: Koko-aikaisten ja osa-aikaisten palkansaajien lukumäärä per ammattinimike [vuonna 2017]. Helsinki: Tilastokeskus [23.8.2019].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017b. Taulukko: Koko-aikaisten mediaaniansio per ammattinimike e/kk, vuonna 2017. Helsinki: Tilastokeskus [23.8.2019].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017c. Taulukko: Osa-aikaisten mediaaniansio e/kk, vuonna 2017. Helsinki: Tilastokeskus [23.8.2019].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017d. Taulukko: Tulkkiyhdistys ry:n jäsenien lukumäärä vuonna 2017. Helsinki: Tilastokeskus [23.8.2019].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017e. Taulukko: Toimialat, joilla tulkkitutkinnon suorittaneita työskenteli vuonna 2017. Helsinki: Tilastokeskus [23.8.2019].

Suomen virallinen tilasto: Tulkit 2017f. Taulukko: ”Tulkki”-sanalla sisältävien ammattinimikkeiden lukumäärä vuonna 2017. Helsinki: Tilastokeskus [23.8.2019].

Suomen virallinen tilasto: Tulkki (AMK). Taulukko 2. Pääasiallinen toiminta. Tulkki/Viittomakielen tulkki (AMK) -tutkinnon (621701/621704) vuosina 2013–2017 suorittaneiden pääasiallinen toiminta tutkinnon suorittamisvuonna, vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen ja kaksi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Helsinki: Tilastokeskus (Koulutus, Työssäkäynti) [16.8.2019].

Suomen virallinen tilasto: Tulkki (AMK). Taulukko 5: Ammatti. Tulkki/Viittomakielen tulkki (AMK) -tutkinnon (621701/621704) vuosina 2013–2017 suorittaneiden työllisten ammattiryhmä tutkinnon suorittamisvuonna, vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen ja kaksi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Helsinki: Tilastokeskus (Koulutus, Työssäkäynti) [16.8.2019].

Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkipalvelut. Käytetyt tulkkaustunnit ja tulkkaustilausten määrä (Tilauksen kunta) [verkkosivusto]. Helsinki: Kansaneläkelaitos [viitattu 8.3.2020]. Saantitapa: http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet?IBIF_ex=NIT208EL&YKIELI=S.

Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkipalvelut. Taulukko: Käytetyt tulkkaustunnit välityskeskukseen, tulkkaustuotteen ja asiakasryhmän mukaan vuonna 2019. Helsinki: Kansaneläkelaitos [16.3.2020].

Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkipalvelut. Taulukko: Tulkkiyhdistys ry:n jäsenien lukumäärä hankinta-alueen, asiakasprofiilin, koulutuksen ja kielen mukaan vuosina 2014–2019. Helsinki: Kansaneläkelaitos [16.3.2020].

Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkipalvelut. Vammaisten tulkkipalveluihin oikeutetut ja palvelun käyttäjät [verkkosivusto]. 2018–2019. Helsinki: Kansaneläkelaitos [viitattu 8.3.2020]. Saantitapa: http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet?IBIF_ex=NIT206AL&YKIELI=S.

Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkipalvelut. Taulukko: Vammaisten tulkkipalveluihin oikeutetut vuoden lopussa [2011–2019]. Henkilöt, joilla kommunikaatiokeinona suomalainen/suomenruotsalainen viittomakieli tai suomen/ruotsin kielen mukaan viitottu puhe. Helsinki: Kansaneläkelaitos [30.4.2020].

Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkipalvelut. Taulukko: Vammaisten tulkkipalvelujen kustannukset hankinta-alueen ja tulkkaustuotteen mukaan vuonna 2018. Helsinki: Kansaneläkelaitos [21.8.2019].

Suomen virallinen tilasto: Vammaisten tulkkipalvelut. Vammaisten tulkkipalvelujen kustannukset (Tilauksen kunta) [verkkosivusto]. Helsinki: Kansaneläkelaitos [viitattu 28.3.2020]. Saantitapa: http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet?IBIF_ex=NIT207EL&YKIELI=S.

- Suomen virallinen tilasto: Väestörakenne [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 28.2.2020; 30.7.2020].
- Suomen Yritysrekisteri 2020. Yrityshaku [verkkosivusto]. <https://suomenyritysrekisteri.fi/yritysrekisteri/> (6.4.2020).
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Historia. [Verkkojulkaisu, 28.12.2016.] <https://thl.fi/fi/thl/mika-on-thl/historia> (6.4.2020).
- Thurén, Virpi 2012. ”Lupa tulkata” – tulkkien auktorisoinnista ja rekisteröinnistä. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 8. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-456-130-3>.
- Thurén, Virpi 2011. ”Lupa tulkata.” Tulkkien auktorisoinnista ja rekisteröinnistä. Opinnäytetyö. Viittomakielialan tulkki-toiminnan ylempi AMK (90 op). Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011113016419>
- Tieteen termipankki. 2015. [Verkkojulkaisu.] Käännöstiede. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Luokka:K%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6stiede> (6.4.2020).
- Topo, Päivi & Heiskanen, Marja-Liisa & Rautavaara, Aulikki & Hannikainen-Ingman, Katri & Saarikalle, Kristiina & Tiilikainen, Reetta 2000. *Kuulo- ja puhevammaisten tulkkipalvelut. Vammaispalvelulain toteutuminen*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) raportteja 255. Helsinki: Stakes.
- Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009. Kannanotto hallituksen esitykseen laiksi vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta. Sosiaali- ja terveysministeriölle 19.8.2009. Julkaisematon. [Säilytteillä Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän arkistossa, Kuuloliitto ry.]
- Ulkomaalaislaki 301/2004. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>.
- Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 1129/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141129>.
- Valtioneuvoston asetus vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 27/2016. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027>.
- Vihra, Tiina 2019. Suomalaisen viittomakielen uhanalaisuutta arvioidaan. [Verkkodokumentti, 24.5.2019.] Kuurojen Liitto ry. <https://kuurojenliitto.fi/suomalaisen-viittomakielen-uhanalaisuutta-arvioidaan/> (6.4.2020).
- Viittomakielilaki 359/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150359>.
- Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu: Ammattikorkeakouluissa suoritettut tutkinnot. Opetushallinnon ja Tilastokeskuksen tietopalvelusopimuksen aineisto 2.9. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammattikorkeakoulujen%20tutkinnot%20-%20amk.xlsb [Viitattu 28.3.2020].
- Väestöliitto 2019. Suomen ulkomaalaisväestö kansalaisuuden, äidinkielen ja syntymämaan mukaan 201 [verkkojulkaisu]. <https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/9364578/Suomen%20ulkomaalaisv%C3%A4est%C3%B6.jpeg> (28.3.2020).
- Yrityshaku.fi [n.d.]. Suomalainen yritystietokanta. Kuopio: Scanria. <https://www.yrityshaku.fi/info> (8.6.2020)
- Åbo Tidningar 1860. Läroanstalten för döfstumma. Åbo Tidningar Tisdagen den 24 Januari 1860. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/480471?term=tolkades&term=tolka&term=d%C3%B6fstum&page=2> (6.4.2020).

Taulukot sivunumeroineen

TAULUKKO 1. Diakista asioimistulkkauksen koulutuksesta tulkki (AMK) -tutkinnon suorittaneiden tulkkauskielet vuosina 2014- 20191	22
TAULUKKO 2. Kelan järjestämien vammaisten tulkkauspalvelujen parissa toimivat tulkit asiakasprofiilin, koulutuksen ja kielen mukaan vuosina 2014-2019	32
TAULUKKO 3. Tulkkien määrä Kelan järjestämissä vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluissa vuosina 2014–2019.....	36
TAULUKKO 4. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut ja palvelun käyttäjät vuosina 2018–2019 asiakasryhmittäin.....	36
TAULUKKO 5. Kelan järjestämissä vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluissa käytettyjen tulkkaustuntien määrä vuosina 2018–2019	36
TAULUKKO 6. Vammaisten tulkkauspalveluissa toimivien tulkkien tulkkauskielet vuonna 2019 kotoperäisten viittomakielten lisäksi.....	37
TAULUKKO 7. Kelan järjestämän vammaisten tulkkauspalvelun euromääräiset kustannukset vuosina 2018–2019 eri asiakasryhmissä	38
TAULUKKO 8. Käytetyt tulkkaustunnit (tuntia/vuosi) vammaisten tulkkauspalveluiden asiakasryhmissä vuosina 2014–2019.....	40
TAULUKKO 9. Tulkki-sanat sisältävien ammattinimikkeiden lukumäärä Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistoissa vuosina 2017 ja 2018.....	46
TAULUKKO 10. Kokoaikaisten ja osa-aikaisten palkansaajien lukumäärä per ammattinimike Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistossa vuosina 2017 ja 2018	46
TAULUKKO 11. Kokoaikaisten asioimis- ja vammaispalvelutulkki mediaaniansio vuosina 2017 ja 2018 Tilastokeskuksen poikkileikkausaineiston perusteella.....	47
TAULUKKO 12. Osa-aikaisten asioimis- ja vammaispalvelutulkki mediaaniansio vuosina 2017 ja 2018 Tilastokeskuksen poikkileikkausaineiston perusteella.....	47
TAULUKKO 13. Tulkki/Viittomakielen tulkki (AMK) -tutkinnon (621701/621704) vuosina 2013-2017 suorittaneiden työllisten ammattiryhmät.....	49
TAULUKKO 14. Toimialat, joilla tulkkitutkinnon suorittaneita työskenteli vuosina 2017 ja 2018 Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistossa	50
TAULUKKO 15. Tulkki/Viittomakielen tulkki (AMK) -tutkinnon (621701/621704) vuosina 2013-2017 suorittaneiden työllisten ammattiryhmä tutkinnon suorittamisvuonna, vuosi tutkinnonsuorittamisen jälkeen ja kaksi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen.....	51
TAULUKKO 16. Tulkki ammattikunnan ikäjakauma ammattinimikkeittäin vuosina 2017 ja 2018 Tilastokeskuksen poikkileikkausaineistoissa.....	52
TAULUKKO 17. Tulkki työsuhteet kyselyaineiston perusteella	58
TAULUKKO 18. Asioimistulkki ja vammaispalvelun tulkki viikoittainen tulkkaustyön tuntimäärä kyselyaineiston perusteella	58

TAULUKKO 19. Tulkkausalan yrittäjien ja esimiesten näkemykset tieto- ja viestintävälineiden käytöstä tulkkauksessa	65
TAULUKKO 20. Tulkkien käyttämät tieto- ja viestintävälineet	66
TAULUKKO 21. Viittomakieltä tai viitottua puhetta käyttävien henkilöiden määrä Kelan järjestämässä tulkkauspalveluissa vuosina 2011–2019. (Liite 1).....	84

Kuviot sivunumeroineen

KUVIO 1. Asioimistulkkaukseen ja vammaispalvelutulkkaukseen liittyvän koulutuksen, lainsäädännön ja tulkkauspalveluiden kehityslinjoja Suomessa vuosina 1962–2020.....	16
KUVIO 2. 2000-luvulla Humakin ja Diakin viittomakielen tulkkauksen koulutusohjelmista valmistuneet (ml. suuntautuminen puhevammaisten tulkkaukseen).....	22
KUVIO 3. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut ja palvelujen käyttäjät Kelan järjestämässä tulkkauspalveluissa vuosina 2011–2019 (asiakasryhmät yhteensä)	39
KUVIO 4. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut ja palvelujen käyttäjät asiakasryhmittäin Kelan järjestämässä tulkkauspalveluissa vuosina 2015–2019	39
KUVIO 5. Tulkkaustuntien toteutumamäärien kuukausittainen vaihtelu eri asiakasryhmissä Kelan järjestämässä vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluissa vuosina 2018–2019.....	40
KUVIO 6. Vammaispalvelutulkkauksessa työskentelevien kokoaikaisten tulkkien laskennallinen tarvearvio vuodelle 2019.....	41

Liitteet

LIITE 1.

TAULUKKO 21. Viittomakieltä tai viitottua puhetta käyttävien henkilöiden*) määrä ikäryhmittäin Kelan järjestämissä tulkkauspalveluissa vuosina 2011–2019. (Tietolähde: Suomen virallinen tilasto:Vammaisten tulkkauspalvelut.Taulukko:Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut vuoden lopussa [2011–2019; 30.4.2020].)

*) Suomalaista viittomakieltä tai suomen mukaan viitottua puhetta käyttävien henkilöiden määrät näkyvät sarakkeessa ”suomi” ja suomenruotsalaista viittomakieltä tai ruotsin kielen mukaan viitottua puhetta käyttävien henkilöiden määrät sarakkeessa ”ruotsi”.

Ikäryhmä	2019		2018		2017		2016		2015		2014		2013		2012		2011	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
Yhteensä	2835	116	2857	119	2848	110	2879	110	2875	111	2900	107	2894	106	2853	104	2808	104
0-4 v	5		4		7		7		10		14		18		15		15	
5-9 v	36		39		46	1-3	53	1-3	58		57	1-3	53	1-3	47	1-3	42	1-3
10-14 v	75	1-3	72	1-3	65	1-3	62	1-3	56	1-3	62	1-3	72	5	71	5	70	6
15-19 v	69	1-3	84	1-3	89	5	94	6	85	7	111	6	109	1-3	110	1-3	109	1-3
20-24 v	124	7	127	6	126	4	130	1-3	152	1-3	140	1-3	132	1-3	130	1-3	128	4
25-29 v	155	1-3	146	1-3	144	1-3	141	5	133	6	128	4	139	6	135	6	135	4
30-34 v	147	5	151	4	149	6	153	4	152	4	181	4	186	1-3	181	1-3	184	1-3
35-39 v	171	5	182	5	188	1-3	190	4	194	5	193	11	190	12	189	11	188	11
40-44 v	200	7	199	13	196	14	204	13	208	15	221	9	259	6	262	5	276	6
45-49 v	231	15	249	10	269	6	286	8	292	7	293	8	256	8	251	7	227	6
50-54 v	299	8	285	10	266	9	238	8	234	8	224	8	217	7	217	8	260	8
55-59 v	220	8	222	8	213	8	262	9	259	11	267	7	269	7	262	6	226	7
60-64 v	263	12	262	11	260	8	227	8	220	5	216	7	237	10	239	10	235	9
65-69 v	201	6	199	6	227	11	230	10	242	11	253	15	229	13	228	13	216	13
70-74 v	235	16	236	17	212	13	208	12	209	10	184	6	195	8	192	8	200	9
75-79 v	159	7	163	7	180	7	190	7	179	7	168	4	156	1-3	152	5	134	4
80-84 v	146	5	147	5	123	3	109	1-3	109	7	100	6	101	7	99	6	104	6
85-89 v	70	6	61	5	65	6	70	5	59	1-3	61	1-3	54	1-3	51	1-3	40	1-3
90-94 v	23	1-3	23	1-3	16	1-3	18	1-3	19	1-3	26	1-3	19	1-3	19	1-3	17	1-3
95-99 v	6	1-3	6	1-3	7		6		4		1-3		1-3		1-3		1-3	
Yli 99 v							1-3		1-3									

2012

Kelan vammainen tuustilasto

FPA-statistik Handikappförmåner

Sosiaaliturva 2013
Socialskydd

Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland

Kelan vammainen tuustilasto 2012

www.kela.fi/tilastot > vuosittaiset

FPA-statistik | Handikappförmåner 2012

www.fpa.fi/statistik > årsstatistik

Toimitus

Kansaneläkelaitos, tilastoryhmä
PL 450, 00101 HELSINKI

Reeta Pösö
Puh. 020 634 1358
etunimi.sukunimi@kela.fi

Redaktion

Folkpensionsanstalten, statistikgruppen
PB 450, 00101 HELSINGFORS

Reeta Pösö
Tel. 020 634 1358
fornamn.efternamn@fpa.fi

Tilaukset

Puh. 020 634 1502
tilastot@kela.fi
www.kela.fi/tilastot

Beställningar

tilastot@kela.fi
www.fpa.fi/statistik

ISSN 1796-0479 = Suomen virallinen tilasto (sähköinen)
ISSN 1795-9330 = Kelan vammainen tuustilasto (sähköinen)

33. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut 2012: saajatyypin, sukupuoli ja ikäryhmä

Sukupuoli ikäryhmä	Yhteensä	Kuulo- vammat	Puhe- vammat	Kuulonäkö- vammat
Kaikki	5 159	3 465	1 386	308
Miehet	2 603	1 644	831	128
Naiset	2 556	1 821	555	180
0–15	473	318	149	6
16–24	486	242	229	15
25–34	479	308	139	32
35–44	609	482	99	28
45–54	717	498	171	48
55–64	923	584	278	61
65–74	807	547	204	56
75–84	510	369	96	45
85–94	147	111	21	15
95–	8	6	-	2

34. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut 2012: saajatyypin ja maakunta

Maakunta	Yhteensä	Kuulo- vammat	Puhe- vammat	Kuulonäkö- vammat
Koko maa	5 159	3 465	1 386	308
Uusimaa	1 473	1 026	381	66
Varsinais-Suomi	662	490	155	17
Satakunta	234	136	81	17
Kanta-Häme	164	108	47	9
Pirkanmaa	464	284	134	46
Päijät-Häme	152	103	38	11
Kymenlaakso	112	69	37	6
Etelä-Karjala	128	103	16	9
Etelä-Savo	116	79	28	9
Pohjois-Savo	213	121	73	19
Pohjois-Karjala	221	92	113	16
Keski-Suomi	314	239	57	18
Etelä-Pohjanmaa	217	147	63	7
Pohjanmaa	138	115	15	8
Keski-Pohjanmaa	34	31	1	2
Pohjois-Pohjanmaa	286	198	65	23
Kainuu	71	46	21	4
Lappi	152	74	59	19
Ahvenanmaa	8	4	2	2

2013

Kela|Fpa

Kelan vammainen tuustilasto

FPA-statistik
Handikappförmåner

Sosiaaliturva 2014
Socialskydd

Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland

45. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut 31.12.2013: sukupuoli, ikäryhmä ja saajatyypit

Sukupuoli Ikäryhmä	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Yhteensä	5 313	3 489	1 510	314
Miehet	2 696	1 655	914	127
Naiset	2 617	1 834	596	187
0–6	66	57	8	1
7–10	222	154	68	-
11–15	177	97	74	6
16–64-vuotiaat	3 270	2 079	1 006	185
16–19	191	85	99	7
20–24	297	144	147	6
25–29	233	131	88	14
30–34	266	177	73	16
35–39	284	205	64	15
40–44	309	242	55	12
45–49	400	297	74	29
50–54	380	243	107	30
55–59	472	289	158	25
60–64	438	266	141	31
65 vuotta täyttäneet	1 578	1 102	354	122
65–69	505	328	148	29
70–74	378	258	88	32
75–79	307	231	59	17
80–84	214	149	37	28
85–89	118	92	16	10
90–94	52	41	5	6
95–99	3	2	1	-
Yli 99	1	1	-	-

Kelan vammaisetuustilasto 2013

www.kela.fi/tilastot > vuosittilastot

FPA-statistik | Handikappförmåner 2013

www.fpa.fi/statistik > årsstatistik

Toimitus

Kansaneläkelaitos, tilastoryhmä
PL 450, 00101 HELSINKI

Reeta Pösö
Puh. 020 634 1358
etunimi.sukunimi@kela.fi

Redaktion

Folkpensionsanstalten, statistikgruppen
PB 450, 00101 HELSINGFORS

Reeta Pösö
Tel. 020 634 1358
fornamn.efternamn@fpa.fi

Tilaukset

Puh. 020 634 1502
tilastot@kela.fi
www.kela.fi/tilastot

Beställningar

tilastot@kela.fi
www.fpa.fi/statistik

ISSN 1796-0479 = Suomen virallinen tilasto (sähköinen)
ISSN 1795-9330 = Kelan vammaisetuustilasto (sähköinen)

46. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut 31.12.2013: maakunta ja saajatyypit

Maakunta	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Koko maa	5 313	3 489	1 510	314
Uusimaa	1 507	1 044	397	66
Varsinais-Suomi	686	492	179	15
Satakunta	237	133	84	20
Kanta-Häme	165	107	49	9
Pirkanmaa	476	288	142	46
Päijät-Häme	157	105	42	10
Kymenlaakso	128	77	43	8
Etelä-Karjala	125	98	19	8
Etelä-Savo	125	78	37	10
Pohjois-Savo	219	117	81	21
Pohjois-Karjala	226	91	118	17
Keski-Suomi	320	236	63	21
Etelä-Pohjanmaa	226	146	73	7
Pohjanmaa	141	115	17	9
Keski-Pohjanmaa	36	30	4	2
Pohjois-Pohjanmaa	299	203	74	22
Kainuu	73	45	24	4
Lappi	160	80	62	18
Ahvenanmaa	7	4	2	1

2014

Kelan vammainen tuustilasto

FPA-statistik
Handikappförmåner

Kela|Fpa

Sosiaaliturva 2015
Socialskydd

Kelan vammaisetuustilasto 2014
www.kela.fi/tilastot > vuositilastot

FPA-statistik | Handikappförmåner 2014
www.fpa.fi/statistik > årsstatistik

Toimitus

Kansaneläkelaitos, tilastoryhmä
PL 450, 00101 HELSINKI

Reeta Pösö
Puh. 020 634 1358
etunimi.sukunimi@kela.fi

Redaktion

Folkpensionsanstalten, statistikgruppen
PB 450, 00101 HELSINGFORS

Reeta Pösö
Tel. 020 634 1358
fornamn.etternamn@fpa.fi

Tilaukset

Puh. 020 634 1502
tilastot@kela.fi
www.kela.fi/tilastot

Beställningar

tilastot@kela.fi
www.fpa.fi/statistik

ISSN 1796-0479 = Suomen virallinen tilasto (sähköinen)
ISSN 1795-9330 = Kelan vammaisetuustilasto (sähköinen)

Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland

39. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut 31.12.2014: sukupuoli, ikäryhmä ja saajatyyppi

Sukupuoli Ikäryhmä	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Yhteensä	5 539	3 563	1 651	325
Miehet	2 826	1 693	1 005	128
Naiset	2 713	1 870	646	197
0–6	54	46	8	-
7–10	221	157	63	1
11–15	181	93	81	7
16–64-vuotiaat	3 387	2 104	1 093	190
16–19	212	91	113	8
20–24	307	141	159	7
25–29	253	138	101	14
30–34	273	169	88	16
35–39	282	194	73	15
40–44	311	241	58	12
45–49	412	307	77	28
50–54	369	240	102	27
55–59	491	308	157	26
60–64	477	275	165	37
65 vuotta täyttäneet	1 696	1 163	406	127
65–69	543	333	181	29
70–74	391	263	99	29
75–79	329	248	57	24
80–84	242	169	45	28
85–89	129	98	18	13
90–94	56	47	5	4
95–99	6	5	1	-
Yli 99	-	-	-	-

40. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut 31.12.2014: maakunta ja saajatyyppi

Maakunta	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Koko maa	5 539	3 563	1 651	325
Uusimaa	1 559	1 075	412	72
Varsinais-Suomi	697	484	194	19
Satakunta	257	138	98	21
Kanta-Häme	174	113	52	9
Pirkanmaa	495	295	157	43
Päijät-Häme	160	103	47	10
Kymenlaakso	144	82	54	8
Etelä-Karjala	146	111	27	8
Etelä-Savo	131	77	42	12
Pohjois-Savo	225	120	85	20
Pohjois-Karjala	232	90	125	17
Keski-Suomi	345	244	77	24
Etelä-Pohjanmaa	235	145	83	7
Pohjanmaa	144	116	20	8
Keski-Pohjanmaa	41	33	5	3
Pohjois-Pohjanmaa	308	210	77	21
Kainuu	72	42	25	5
Lappi	166	80	69	17
Ahvenanmaa	8	5	2	1

41. Tulkkaukset ja käytetyt tulkkaukset vuonna 2014: saajatyyppi ja tilauksen maakunta

Maakunta	Yhteensä		Kuulovammainen		Puhevammainen		Kuulonäkövammainen	
	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit
Koko maa	111 836	291 249	63 760	139 050	29 146	70 248	18 930	81 951
Uusimaa	25 244	60 001	17 160	35 787	4 963	10 435	3 121	13 780
Varsinais-Suomi	17 613	41 381	10 578	19 020	6 147	19 447	888	2 915
Satakunta	5 094	14 950	1 817	5 215	2 646	5 238	631	4 498
Kanta-Häme	3 650	10 465	2 011	5 701	745	2 670	894	2 094
Pirkanmaa	15 360	42 064	5 472	10 939	3 905	10 477	5 983	20 649
Päijät-Häme	2 245	7 396	957	3 072	915	2 173	373	2 151
Kymenlaakso	1 436	2 778	776	1 517	560	1 047	100	214
Etelä-Karjala	3 137	8 394	2 289	5 177	527	1 143	321	2 074
Etelä-Savo	2 424	5 506	1 894	4 136	296	570	234	880
Pohjois-Savo	5 649	11 497	3 343	6 900	1 274	1 919	1 032	2 679
Pohjois-Karjala	3 956	7 965	1 653	3 778	2 029	3 342	274	845
Keski-Suomi	8 007	14 203	5 333	10 128	1 029	1 114	1 645	2 961
Etelä-Pohjanmaa	3 475	8 286	2 324	4 796	880	1 915	271	1 575
Pohjanmaa	2 034	4 370	1 397	2 488	418	1 118	219	764
Keski-Pohjanmaa	363	851	314	728	28	49	21	75
Pohjois-Pohjanmaa	6 177	11 914	3 785	6 426	1 004	1 214	1 388	4 274
Kainuu	1 423	2 857	634	1 177	607	1 370	182	310
Lappi	2 283	5 051	1 129	2 543	887	1 125	267	1 382
Ahvenanmaa	18	130	17	117	0	0	1	13
Ulkom. ja tuntematon	2 248	31 109	877	9 406	286	3 884	1 085	17 819

2015

Kela|Fpa

Kelan vammaisestatuustilasto

FPA-statistik
Handikappförhör

Sosiaaliturva 2016
Socialskydd

Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland

Kelan vammaisestatuustilasto 2015

www.kela.fi/tilastot > vuositilastot

FPA-statistik | Handikappförhör 2015

www.fpa.fi/statistik > årsstatistik

Toimitus

Kela
PL 450, 00101 HELSINKI
Reeta Pösö
Puh. 020 634 1358
etunimi.sukunimi@kela.fi

Redaktion

FPA
PB 450, 00101 HELSINGFORS
Reeta Pösö
Tel. 020 634 1358
fornamn.efternamn@fpa.fi

Tilaukset

Puh. 020 634 1502
tilastot@kela.fi
www.kela.fi/tilastot

Beställningar

tilastot@kela.fi
www.fpa.fi/statistik

ISSN 1796-0479 = Suomen virallinen tilasto (sähköinen)
ISSN 1795-9330 = Kelan vammaisestatuustilasto (sähköinen)

41. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut 31.12.2015: sukupuoli, ikäryhmä ja saajatyypit

Sukupuoli ikäryhmä	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammaisen
Yhteensä	5 693	3 581	1 766	346
Miehet	2 909	1 702	1 070	137
Naiset	2 784	1 879	696	209
0–6	38	28	9	1
7–10	207	160	45	2
11–15	203	96	100	7
16–64-vuotiaat	3 442	2 075	1 169	198
16–19	194	79	108	7
20–24	335	153	172	10
25–29	278	142	123	13
30–34	269	150	99	20
35–39	292	194	80	18
40–44	316	233	69	14
45–49	409	309	77	23
50–54	386	248	111	27
55–59	477	303	142	32
60–64	486	264	188	34
65 vuotta täyttäneet	1 803	1 222	443	138
65–69	551	329	192	30
70–74	433	286	114	33
75–79	344	254	61	29
80–84	263	192	48	23
85–89	147	104	25	18
90–94	53	46	2	5
95–99	9	8	1	-
Yli 99	3	3	-	-

42. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut 31.12.2015: maakunta ja saajatyypit

Maakunta	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammaisen
Koko maa	5 693	3 581	1 766	346
Uusimaa	1 608	1 091	442	75
Varsinais-Suomi	708	480	203	25
Satakunta	276	139	110	27
Kanta-Häme	182	119	54	9
Pirkanmaa	501	296	162	43
Päijät-Häme	166	103	52	11
Kymenlaakso	151	82	57	12
Etelä-Karjala	160	120	32	8
Etelä-Savo	137	76	48	13
Pohjois-Savo	234	120	95	19
Pohjois-Karjala	233	92	126	15
Keski-Suomi	355	243	87	25
Etelä-Pohjanmaa	237	141	86	10
Pohjanmaa	141	112	21	8
Keski-Pohjanmaa	40	32	5	3
Pohjois-Pohjanmaa	310	207	84	19
Kainuu	75	43	27	5
Lappi	170	80	72	18
Ahvenanmaa	9	5	3	1

43. Tulkkaustilaukset ja käytetyt tulkkaustunnit vuonna 2015: saajatyypit ja tilauksen maakunta

Maakunta	Yhteensä		Kuulovammainen		Puhevammainen		Kuulonäkövammaisen	
	Tulkkaus-tilaukset, lkm	Käytetyt tulkkaustunnit	Tulkkaus-tilaukset, lkm	Käytetyt tulkkaustunnit	Tulkkaus-tilaukset, lkm	Käytetyt tulkkaustunnit	Tulkkaus-tilaukset, lkm	Käytetyt tulkkaustunnit
Koko maa	126 838	370 721	71 515	195 072	34 141	86 835	21 182	88 815
Uusimaa	30 841	87 511	21 490	55 925	5 665	12 600	3 686	18 986
Varsinais-Suomi	21 043	55 878	11 916	28 558	7 876	23 728	1 251	3 592
Satakunta	5 878	17 797	1 965	6 716	3 270	7 183	643	3 898
Kanta-Häme	4 679	15 418	2 604	9 052	1 106	3 918	969	2 448
Pirkanmaa	15 511	45 656	5 354	12 482	4 262	11 138	5 895	22 036
Päijät-Häme	2 117	6 924	820	3 104	925	2 157	372	1 663
Kymenlaakso	1 503	3 311	739	1 764	538	866	226	681
Etelä-Karjala	2 815	7 337	1 970	4 664	581	1 201	264	1 472
Etelä-Savo	2 638	8 685	2 092	6 637	272	709	274	1 339
Pohjois-Savo	5 541	13 647	3 130	8 697	1 792	2 785	619	2 165
Pohjois-Karjala	4 682	11 404	2 159	5 743	2 220	4 581	303	1 081
Keski-Suomi	10 719	24 355	6 945	16 491	1 394	2 561	2 379	5 302
Etelä-Pohjanmaa	2 295	10 694	2 121	6 609	842	1 840	332	2 235
Pohjanmaa	2 436	5 621	1 621	3 076	512	1 329	303	1 216
Keski-Pohjanmaa	374	1 019	341	956	8	14	25	49
Pohjois-Pohjanmaa	6 499	15 205	3 513	8 516	945	1 521	2 041	5 168
Kainuu	1 491	3 090	463	769	757	1 715	271	607
Lappi	2 276	5 916	1 147	2 834	791	1 339	338	1 743
Ahvenanmaa	11	44	8	32	1	0	2	12
Ulkom. ja tuntematon	2 490	31 220	1 117	12 447	384	5 651	989	13 122

2016

Sosiaaliturva 2017
Socialskydd

KelaFpa

Kelan
vammainen tilastoFPA-statistik
HandikappförmånerSuomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland

36. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut 31.12.2016: sukupuoli, ikäryhmä ja saajatyyppe

Sukupuoli Ikäryhmä	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Yhteensä	5 853	3 639	1 861	353
Miehet	2 991	1 725	1 128	138
Naiset	2 862	1 914	733	215
0–6	29	18	10	1
7–10	152	122	28	2
11–15	262	141	118	3
16–64-vuotiaat	3 508	2 075	1 234	199
16–19	196	83	103	10
20–24	333	135	187	11
25–29	305	147	147	11
30–34	273	148	104	21
35–39	297	193	87	17
40–44	309	218	75	16
45–49	422	315	88	19
50–54	395	259	109	27
55–59	488	300	152	36
60–64	490	277	182	31
65 vuotta täyttäneet	1 902	1 283	471	148
65–69	530	308	189	33
70–74	472	306	131	35
75–79	399	289	77	33
80–84	258	192	46	20
85–89	171	127	23	21
90–94	55	45	4	6
95–99	14	13	1	
Yli 99	3	3		

37. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut 31.12.2016: maakunta ja saajatyyppe

Maakunta	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Koko maa	5 853	3 639	1 861	353
Uusimaa	1 655	1 115	463	77
Varsinais-Suomi	721	474	222	25
Satakunta	293	139	127	27
Kanta-Häme	181	119	54	8
Pirkanmaa	506	299	161	46
Päijät-Häme	172	109	52	11
Kymenlaakso	155	82	60	13
Etelä-Karjala	175	129	36	10
Etelä-Savo	141	76	52	13
Pohjois-Savo	238	118	99	21
Pohjois-Karjala	230	90	126	14
Keski-Suomi	369	255	90	24
Etelä-Pohjanmaa	241	140	91	10
Pohjanmaa	140	111	22	7
Keski-Pohjanmaa	45	33	8	4
Pohjois-Pohjanmaa	323	212	93	18
Kainuu	76	42	29	5
Lappi	184	92	73	19
Ahvenanmaa	8	4	3	1

Kelan vammaisetuustilasto 2016

www.kela.fi/tilastot > vuositilastot

FPA-statistik | Handikappförmåner 2016

www.fpa.fi/statistik > årsstatistik

Toimitus

Kela
PL 450, 00056 KELA
Reeta Pösö
Puh. 020 634 1358
etunimi.sukunimi@kela.fi

Redaktion

FPA
PB 450, 00056 FPA
Reeta Pösö
Tel. 020 634 1358
fornamn.efternamn@fpa.fi

Tilaukset

Puh. 020 634 1502
tilastot@kela.fi
www.kela.fi/tilastot

Beställningar

tilastot@kela.fi
www.fpa.fi/statistikISSN 1796-0479 = Suomen virallinen tilasto (sähköinen)
ISSN 1795-9330 = Kelan vammaisetuustilasto (sähköinen)

38. Tulkkaukset ja käytetyt tulkkaukset vuonna 2016: saajatyyppe ja tilauksen maakunta

Maakunta	Yhteensä		Kuulovammainen		Puhevammainen		Kuulonäkövammainen	
	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit
Koko maa	141 879	439 316	80 814	246 682	38 965	102 238	22 100	90 396
Uusimaa	36 935	109 839	25 509	73 938	7 302	16 579	4 124	19 322
Varsinais-Suomi	23 604	72 767	13 718	40 711	8 589	27 747	1 297	4 309
Satakunta	6 462	18 948	2 274	8 617	3 738	8 258	450	2 074
Kanta-Häme	5 478	17 355	2 893	9 554	1 356	5 069	1 229	2 732
Pirkanmaa	17 085	49 082	5 258	12 773	4 789	12 548	7 038	23 761
Päijät-Häme	2 395	8 369	1 049	3 953	872	1 986	474	2 431
Kymenlaakso	1 683	4 673	943	3 126	536	986	204	562
Etelä-Karjala	2 679	7 498	1 837	4 631	500	1 038	342	1 830
Etelä-Savo	2 429	8 929	1 588	5 934	629	1 828	212	1 167
Pohjois-Savo	6 072	17 183	3 502	11 244	1 978	3 689	592	2 250
Pohjois-Karjala	5 515	12 417	2 414	5 475	2 808	6 190	293	753
Keski-Suomi	11 924	33 943	8 054	23 371	1 937	4 291	1 933	6 281
Etelä-Pohjanmaa	3 633	12 210	2 399	8 955	959	1 840	275	1 415
Pohjanmaa	2 410	5 444	1 735	3 291	405	1 008	270	1 145
Keski-Pohjanmaa	341	727	232	532	87	131	22	64
Pohjois-Pohjanmaa	7 019	19 264	4 484	12 770	727	1 403	1 808	5 092
Kainuu	1 348	2 777	457	864	592	1 612	299	301
Lappi	2 460	6 411	1 344	3 595	804	1 422	312	1 394
Ahvenanmaa	11	62	8	25			3	37
Ulkom. ja tuntematon	2 396	31 417	1 116	13 326	357	4 614	923	13 478

2017

Kela|Fpa

Kelan vammainen tilasto

FPA-statistik
Handikappförmåner

Sosiaaliturva 2018
Socialskydd

Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland

Kelan vammaisetuustilasto 2017
www.kela.fi/tilastot > vuositilastot

FPA-statistik | Handikappförmåner 2017
www.fpa.fi/statistik > årsstatistik

Toimitus

Kela
PL 450, 00056 KELA
Reeta Pösö
Puh. 020 634 1358
etunimi.sukunimi@kela.fi

Redaktion

FPA
PB 450, 00056 FPA
Reeta Pösö
Tel. 020 634 1358
fornamn.efternamn@fpa.fi

tilastot@kela.fi
www.kela.fi/tilastot
www.fpa.fi/statistik

ISSN 1796-0479 = Suomen virallinen tilasto (sähköinen)
ISSN 1795-9330 = Kelan vammaisetuustilasto (sähköinen)
URN URN:NBN:fi-fe2018060125107

36. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut 31.12.2017: sukupuoli, ikäryhmä ja saajatyyppi

Sukupuoli Ikäryhmä	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Yhteensä	5 975	3 675	1 949	351
Miehet	3 040	1 732	1 172	136
Naiset	2 935	1 943	777	215
0–6	27	15	11	1
7–10	109	83	25	1
11–15	291	179	110	2
16–64-vuotiaat	3 560	2 071	1 294	195
16–19	198	85	104	9
20–24	328	129	185	14
25–29	336	145	178	13
30–34	271	147	106	18
35–39	307	190	99	18
40–44	311	214	84	13
45–49	387	296	71	20
50–54	428	288	116	24
55–59	441	253	156	32
60–64	553	324	195	34
65 vuotta täyttäneet	1 988	1 327	509	152
65–69	526	304	189	33
70–74	521	329	160	32
75–79	408	292	83	33
80–84	277	209	45	23
85–89	185	137	26	22
90–94	56	42	6	8
95–99	15	14	-	1
Yli 99	-	-	-	-

37. Vammaisten tulkkauspalveluihin oikeutetut 31.12.2017: maakunta ja saajatyyppi

Maakunta	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Koko maa	5 975	3 675	1 949	351
Uusimaa	1 711	1 147	491	73
Varsinais-Suomi	732	474	234	24
Satakunta	298	135	135	28
Kanta-Häme	180	114	59	7
Pirkanmaa	529	309	171	49
Päijät-Häme	179	114	53	12
Kymenlaakso	153	81	61	11
Etelä-Karjala	179	135	36	8
Etelä-Savo	143	70	60	13
Pohjois-Savo	236	115	100	21
Pohjois-Karjala	235	90	130	15
Keski-Suomi	376	256	95	25
Etelä-Pohjanmaa	245	142	93	10
Pohjanmaa	135	109	21	5
Keski-Pohjanmaa	46	34	8	4
Pohjois-Pohjanmaa	326	213	93	20
Kainuu	73	39	29	5
Lappi	190	94	76	20
Ahvenanmaa	9	4	4	1

38. Tulkkaustilaukset ja käytetyt tulkkaustunnit vuonna 2017: saajatyyppi ja tilauksen maakunta

Maakunta	Yhteensä		Kuulovammainen		Puhevammainen		Kuulonäkövammainen	
	Tulkkaus-tilaukset, lkm	Käytetyt tulkkaustunnit	Tulkkaus-tilaukset, lkm	Käytetyt tulkkaustunnit	Tulkkaus-tilaukset, lkm	Käytetyt tulkkaustunnit	Tulkkaus-tilaukset, lkm	Käytetyt tulkkaustunnit
Koko maa	151 588	457 931	82 521	249 383	43 942	111 322	25 125	97 226
Uusimaa	39 251	115 004	27 351	81 557	7 923	15 660	3 977	17 786
Varsinais-Suomi	24 523	74 634	13 566	39 018	9 532	30 340	1 425	5 276
Satakunta	7 207	19 650	2 241	7 711	4 452	9 692	514	2 247
Kanta-Häme	5 267	14 522	2 502	7 534	1 511	4 838	1 254	2 150
Pirkanmaa	20 555	56 141	5 899	13 452	5 715	13 466	8 941	29 223
Päijät-Häme	2 691	9 260	1 328	5 074	854	1 707	509	2 479
Kymenlaakso	1 809	5 359	1 070	3 676	442	857	297	826
Etelä-Karjala	2 798	7 525	1 975	4 576	335	885	488	2 065
Etelä-Savo	2 313	6 850	1 320	4 136	753	1 713	240	1 001
Pohjois-Savo	5 828	14 803	3 149	8 885	1 982	3 626	697	2 292
Pohjois-Karjala	5 146	11 606	2 035	4 765	2 863	6 441	248	400
Keski-Suomi	11 943	30 806	7 772	21 805	2 275	4 043	1 896	4 958
Etelä-Pohjanmaa	4 456	13 159	2 404	7 637	1 497	3 377	555	2 144
Pohjanmaa	2 281	5 360	1 607	3 173	324	668	350	1 519
Keski-Pohjanmaa	380	869	233	545	134	293	13	32
Pohjois-Pohjanmaa	7 621	19 736	4 342	11 075	1 321	2 773	1 958	5 887
Kainuu	1 464	3 352	446	738	660	2 046	358	568
Lappi	2 808	9 451	1 720	6 357	835	1 817	253	1 277
Ahvenanmaa	14	71	9	36	2	0	3	35
Ulkom. ja tuntematon	3 233	39 774	1 552	17 634	532	7 079	1 149	15 061

2018

Kelan vammainen tilasto

FPA-statistik
Förmåner för personer med
funktionsnedsättning

Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland

Sosiaaliturva 2019
Socialskydd

Kela | Fpa

Kelan vammaisetuustilasto 2018

FPA-statistik | Förmåner för personer med funktionsnedsättning 2018

Toimittaja Redaktör
Reeta Pösö Reeta Pösö

Taitto — Ombrytning: Miira Harp.
Kuviot ja taulukot — Figurer och tabeller: Anne-Mari Kilpeläinen ja Timo Lehtonen

tilastot@kela.fi
www.kela.fi/tilastot
www.fpa.fi/statistik

Julkaisun pysyvä osoite — Publikationens permanenta adress:
http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019060719499

ISSN 1796-0479 = Suomen virallinen tilasto (sähköinen)
ISSN 1795-9330 = Kelan vammaisetuustilasto (sähköinen)

Helsinki, Kela, 2019
Helsingfors, FPA, 2019

36. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut 31.12.2018: sukupuoli, ikäryhmä ja saajatyyppi

Sukupuoli Ikäryhmä	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Yhteensä	6 103	3 718	2 026	359
Miehet	3 106	1 752	1 216	138
Naiset	2 997	1 966	810	221
0–6	24	14	9	1
7–10	90	64	26	-
11–15	295	189	103	3
16–64-vuotiaat	3 626	2 084	1 345	197
16–19	195	83	102	10
20–24	347	129	201	17
25–29	338	148	179	11
30–34	292	144	131	17
35–39	312	193	103	16
40–44	311	210	84	17
45–49	370	269	80	21
50–54	449	308	113	28
55–59	455	269	152	34
60–64	557	331	200	26
65 vuotta täyttäneet	2 068	1 367	543	158
65–69	496	280	179	37
70–74	576	359	185	32
75–79	408	283	91	34
80–84	307	230	53	24
85–89	188	143	27	18
90–94	76	57	8	11
95–99	16	14		2
Yli 99	1	1		

37. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut 31.12.2018: maakunta ja saajatyyppi

Maakunta	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Koko maa	6 103	3 718	2 026	359
Uusimaa	1 767	1 175	518	74
Varsinais-Suomi	729	470	236	23
Satakunta	308	142	136	30
Kanta-Häme	179	113	60	6
Pirkanmaa	546	314	183	49
Päijät-Häme	177	110	55	12
Kymenlaakso	160	84	66	10
Etelä-Karjala	185	140	38	7
Etelä-Savo	149	69	66	14
Pohjois-Savo	245	119	105	21
Pohjois-Karjala	227	86	126	15
Keski-Suomi	385	251	104	30
Etelä-Pohjanmaa	253	145	96	12
Pohjanmaa	135	106	21	8
Keski-Pohjanmaa	44	32	8	4
Pohjois-Pohjanmaa	341	221	100	20
Kainuu	74	39	29	6
Lappi	189	97	75	17
Ahvenanmaa	10	5	4	1

38. Tulkkaukset ja käytetyt tulkkaukset vuonna 2018: saajatyyppi ja tilauksen maakunta

Maakunta	Yhteensä		Kuulovammainen		Puhevammainen		Kuulonäkövammainen	
	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit
Koko maa	163 996	476 974	87 564	258 028	49 196	123 677	27 235	95 269
Uusimaa	44 609	121 175	30 980	86 336	9 652	19 600	3 977	15 239
Varsinais-Suomi	25 601	79 060	13 858	39 487	10 013	33 191	1 730	6 382
Satakunta	6 842	18 342	2 085	7 532	4 246	8 974	511	1 837
Kanta-Häme	4 641	12 387	2 276	6 473	1 574	4 458	791	1 456
Pirkanmaa	22 776	58 464	6 562	16 924	6 841	13 856	9 273	27 685
Päijät-Häme	2 239	9 720	1 464	4 269	1 084	2 474	691	2 977
Kymenlaakso	2 300	6 381	1 559	4 562	400	832	341	987
Etelä-Karjala	2 958	7 883	2 126	5 009	350	936	482	1 938
Etelä-Savo	2 377	6 638	1 211	3 466	994	2 485	172	687
Pohjois-Savo	6 513	17 509	3 556	10 686	1 752	3 379	1 205	3 434
Pohjois-Karjala	5 454	12 989	2 114	4 656	3 120	7 954	220	379
Keski-Suomi	13 618	35 289	7 970	22 193	2 831	5 142	2 816	7 954
Etelä-Pohjanmaa	4 445	15 262	2 408	8 932	1 509	3 978	528	2 352
Pohjanmaa	2 621	6 786	1 858	4 306	348	938	415	1 542
Keski-Pohjanmaa	595	1 545	285	789	251	702	59	55
Pohjois-Pohjanmaa	7 300	17 444	3 662	8 998	1 687	3 156	1 951	5 290
Kainuu	1 563	3 459	324	707	722	2 220	517	532
Lappi	2 874	8 741	1 670	5 609	898	1 916	306	1 217
Ahvenanmaa	42	217	35	147	5	52	2	19
Ulkom. ja tuntematon	3 628	37 683	1 561	16 937	819	7 436	1 248	13 310

2019

Kelan vammainen tuustilasto

FPA-statistik Förmåner för personer med funktionsnedsättning

Sukupuoli lkäryhmä	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Yhteensä	5 915	3 582	1 974	359
Miehet	2 968	1 656	1 175	137
Naiset	2 947	1 926	799	222
0–6	34	22	11	1
7–10	78	49	28	1
11–15	136	75	57	4
16–64-vuotiaat	3 527	2 022	1 312	193
16–19	122	43	70	9
20–24	327	119	193	15
25–29	361	152	196	13
30–34	295	149	132	14
35–39	298	172	106	20
40–44	322	212	92	18
45–49	352	260	78	14
50–54	460	321	108	31
55–59	444	266	147	31
60–64	546	328	190	28
65 vuotta täyttäneet	2 140	1 414	566	160
65–69	532	302	190	40
70–74	569	352	191	26
75–79	420	289	98	33
80–84	308	235	46	27
85–89	217	166	30	21
90–94	77	56	11	10
95–99	16	13		3
Yli 99	1	1		

37. Vammaisten tulkkaukspalveluihin oikeutetut 31.12.2019: maakunta ja saaja- tyyppi

Maakunta	Yhteensä	Kuulovammainen	Puhevammainen	Kuulonäkövammainen
Koko maa	5 915	3 582	1 974	359
Uusimaa	1 597	1 043	470	84
Varsinais-Suomi	727	460	245	22
Satakunta	316	142	145	29
Kanta-Häme	176	110	60	6
Pirkanmaa	549	316	184	49
Päijät-Häme	182	116	53	13
Kymenlaakso	153	81	62	10
Etelä-Karjala	182	139	37	6
Etelä-Savo	143	69	63	11
Pohjois-Savo	235	115	98	22
Pohjois-Karjala	214	80	119	15
Keski-Suomi	388	252	107	29
Etelä-Pohjanmaa	256	150	95	11
Pohjanmaa	135	108	21	6
Keski-Pohjanmaa	48	36	8	4
Pohjois-Pohjanmaa	334	220	94	20
Kainuu	74	41	28	5
Lappi	197	99	82	16
Ahvenanmaa	9	5	3	1

Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland

Sosiaaliturva 2020
Socialskydd

Kelan vammaisetuustilasto 2019

FPA-statistik | Förmåner för personer med funktionsnedsättning 2019

Toimittaja
Reeta Pösö

Redaktör
Reeta Pösö

Taitto — Ombrytning: Miira Harp.
Kuviot ja taulukot — Figurer och tabeller: Anne-Mari Kilpeläinen ja Timo Lehtonen

tilastot@kela.fi
www.kela.fi/tilastot
www.fpa.fi/statistik

Julkaisun pysyvä osoite — Publikationens permanenta adress:
http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202002286822

ISSN 1796-0479 = Suomen virallinen tilasto (sähköinen)
ISSN 1795-9330 = Kelan vammaisetuustilasto (sähköinen)

Helsinki, Kela, 2020
Helsingfors, FPA, 2020

38. Tulkkaukset ja käytetyt tulkkaukset vuonna 2019: saajatyypit ja tilauksen maakunta

Maakunta	Yhteensä		Kuulovammainen		Puhevammaisen		Kuulonäkövammainen	
	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit	Tulkkaukset, lkm	Käytetyt tulkkaukset, tunnit
Koko maa	174 188	510 855	91 712	273 706	54 405	138 581	28 071	98 568
Uusimaa	50 226	138 375	34 861	99 717	10 987	21 819	4 378	16 839
Varsinais-Suomi	28 942	90 158	15 173	44 083	11 901	39 403	1 868	6 671
Satakunta	6 840	19 812	2 194	8 234	3 998	8 783	648	2 795
Kanta-Häme	4 838	12 460	2 292	5 789	1 835	5 238	711	1 433
Pirkanmaa	22 487	59 556	6 244	14 490	6 542	14 818	9 701	30 248
Päijät-Häme	3 577	11 598	1 747	5 356	1 170	3 092	660	3 150
Kymenlaakso	1 993	4 686	1 190	2 969	443	976	360	741
Etelä-Karjala	2 610	7 005	1 826	4 630	524	1 135	260	1 240
Etelä-Savo	3 379	9 795	1 785	5 461	1 375	3 778	219	556
Pohjois-Savo	6 658	16 781	3 404	10 139	2 052	4 044	1 202	2 598
Pohjois-Karjala	6 441	14 884	2 197	4 980	3 979	9 283	265	620
Keski-Suomi	13 012	33 986	7 221	20 818	2 885	5 345	2 906	7 823
Etelä-Pohjanmaa	3 529	11 877	2 056	6 737	1 151	3 520	322	1 620
Pohjanmaa	2 538	7 587	1 964	5 575	300	858	274	1 154
Keski-Pohjanmaa	596	1 324	246	550	307	665	43	109
Pohjois-Pohjanmaa	7 614	18 890	3 790	9 549	2 010	3 692	1 814	5 649
Kainuu	2 589	9 226	314	545	1 132	3 281	1 143	2 101
Lappi	2 651	6 569	1 456	4 176	1 045	1 751	150	643
Ahvenanmaa	13	47	10	41			3	6
Ulkom. ja tuntematon	3 655	39 539	1 742	19 869	769	7 098	1 144	12 572

